

**ANKARA’DA İÇ VE DIŞ MEKAN TASARIMLARINDA TEKERLEKLİ
SANDALYE KULLANICILARININ YAŞAM ANALİZİ**

Haldun Ender ERDEM

**YÜKSEK LİSANS
MOBİLYA VE DEKORASYON EĞİTİMİ**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OCAK 2007
ANKARA**

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

H. Ender ERDEM

H. Ender ERDEM tarafından hazırlanan “ANKARA’DA İÇ VE DIŞ MEKAN TASARIMLARINDA TEKERLEKLİ SANDALYE KULLANICILARININ YAŞAM ANALİZİ” adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Hamza ÇINAR
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy çokluğu / oy birliği Mobilya ve Dekorasyon Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Rahmi ARAS

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet BUDAKÇI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hamza ÇINAR

Tarih : 29.01.2007

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

**ANKARA’DA İÇ VE DIŞ MEKAN TASARIMLARINDA TEKERLEKLİ
SANDALYE KULLANICILARININ YAŞAM ANALİZİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Haldun Ender ERDEM

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak 2007**

ÖZET

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne göre “Yaşam, özgürlük ve kişisel güvenlik her insanın hakkıdır” yine Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi’ne göre “Engelli kişiler diğer insanlarla aynı kişisel ve siyasal haklara sahiptir” ibareleri ve T.C. Anayasasının 12. maddesine göre "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" ibareleri doğrultusunda her engelli veya engelsiz insanın yaşam hakkı olduğudur. Gelişmiş ülke örneklerinde eşitlik kavramının etkisiyle engelli bireylerin yaşam koşullarının ve sosyal hayatlarının geliştirilmesine yönelik hizmetler sunulmakla birlikte fiziksel engelli bireylerin de diğer bireyler gibi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılayabileceği düşünülüp herkes tarafından kullanılabilir ortamlar oluşturulmaktadır. Ancak gelişmekte ve gelişmemiş ülke örneklerinde engelli insanların önlerine konan yasal, mimari ve iş dünyasındaki engeller engellilerin yaşam haklarını kullanmasında engel olduğu düşünülmektedir.

Buradan hareketle bu çalışmada, gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan ve Avrupa Birliğine aday ülke Türkiye’de yaşayan engelli bireylerin (tekerlekli sandalye kullanıcıları) yaşam hakkı kavramı çerçevesinde yaşam kalitesi, iç ve dış mekanlarda kullanım kolaylığı veya zorluğu tespit edilerek yaşamlarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda başkent Ankara alan

alışması olarak seçilmiş ve bu kentte yaşayan engelli bireylere anketler uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre konut donatı elemanları, mobilya, çevre, yol, sosyal tesisler, toplu taşıma araçları gibi etmenlerin ve iç-dış mekanlarda yapılan düzenlemelerin tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullarımlarında engeller oluşturduğu, hayatlarını zorlaştırdığı ve yaşam kalitelerini sınırlandırarak yaşam haklarının kullanılmasında engel olduğu tespit edilmiştir.

Bilim Kodu : 711.3.023
Anahtar kelimeler : Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları, Yaşam Hakkı, İç ve Dış Mekan
Sayfa Adedi : 130
Tez Yöneticisi : Yrd . Doç. Dr. Hamza ÇINAR

**AN ANALYSIS INTO WHEELCHAIR USERS' LIFE IN RELATION TO
OUTSIDE AND INTERIOR DESIGN APPROACHES IN ANKARA**

(M. Sc. Thesis)

H.Ender ERDEM

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

January 2007

ABSTRACT

Each and every handicapped or non-handicapped person have the right to live due to the phrase “Life, freedom and personal security is the right of each human being” stated in the United Nations (UN) Universal Declaration of Human Rights to phrase “Disabled individuals have the same personal and political rights with others” stated in the Declaration of the Rights of the Disabled Individuals, and to Article 12 of Constitution of Republic of Turkey which states “Every individual bears untouchable, non-assignable, indispensable fundamental rights and freedoms based on his or her personality.” Besides providing services for improving the life conditions and social standards of the disabled individuals with the effect of the equality concept found in the examples of developed countries, environments which can be used by everybody are created considering that the physically disabled individuals can meet their own needs like other individuals. However, in the examples of developing and underdeveloped states, the legal, architectural and business obstacles cast before the disabled individuals, are considered to hinder enjoying the right to live by them.

Starting from this point, in this study it is aimed to determine and analyze the quality of life, indoor and outdoor easiness or difficultness of use within the framework of right to live of the disabled individuals (wheelchair users) in

Turkey, which is a developing country and a candidate for European Union. Under this context, capital city Ankara is chosen as the field survey setting and questionnaires are applied to the disabled individuals living in this city. As a result of the research, it is determined that factors such as residences, fittings, furniture, environment, roads, social facilities, mass transportation vehicles hinder the use of the wheelchair users in indoor and outdoor places, get their lives difficult and limit their quality of life, therefore cast obstacle for enjoying their right to live.

Science Code	: 711.3.023
Key words	: Wheelchair users, life rights, indoor and outdoor places
Page number	: 130
Supervisor	: Yrd. Doç. Dr. Hamza ÇINAR

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hamza Çınar'a, araştırmalarım esnasında yardımlarını esirgemeyen Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanı Dr. Mehmet AYSOY ve personeline, değerli dostlarım Arş.Gör. Ali Rıza ARSLAN, Öğr.Gör. Ahmet EMREN, Öğr.Gör. Hümeysra BAŞAT TÖRE ve Selçuk BİLİCİ 'ye ve manevi desteklerinden dolayı sevgili eşime, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri yetkili ve görevlilerine teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xviii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Engelli ve Özürlü Kavramlarının Kullanımı	5
2.2. Bedensel Engelliliğin Sınıflandırılması	8
2.3. Engellilerin Toplumdaki Yeri.....	8
2.3.1. Dünya’da engellilerin toplumda yeri ve engellilik kültürü	9
2.3.2. Avrupa birliğinde engellilerin toplumdaki yeri ve engellilik kültürü.....	12
2.3.3. Türkiye’de engellilerin toplumdaki yeri ve engellilik kültürü	14
2.4. Engellinin Yaşam Hakkını Etkileyen Faktörler.....	16
2.4.1. Engellinin kendisi ve ailesi.....	16
2.4.2. Yerel yönetimler	18
2.4.3. Tasarımcılar ve üreticiler.....	19
2.5. Engelliler (Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları) ve Yaşam Alanları.....	21
2.5.1. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının ölçüleri ve manevraları	21
2.5.2. Konut mekanda tekerlekli sandalye kullanıcıları	26
2.5.3. Konut dış mekan bölümleri	46
2.5.4. Sosyal faaliyet alanları ve araçları	53
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	60
3.1. Materyal ve Yöntem.....	60
3.2. Tezin Amacı ve Hipotezler.....	60
3.3. Örneklem	61
3.4. Anket	62

	Sayfa
3.5. Gözlem	62
3.6. Verilerin Toplanması	63
3.7. Güvenirlilik.....	64
3.8. Verilerin Değerlendirilmesi	65
4. BULGULAR	67
4.1. Anket Bulguları.....	67
4.1.1. Ankete katılanlar hakkındaki genel bilgiler	67
4.1.2. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının ikamet ettikleri konut türleri	69
4.1.3. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturdukları konutların büyüklükleri	70
4.1.4. Tekerlekli sandalye kullanıcıları, konut ve merdiven kullanımı	71
4.1.5. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki fiziksel ihtiyaçları	72
4.1.6. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki mobilyaları kullanımı ve adaptasyonları	74
4.1.7. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki hareketlerini kısıtlayan donatı elemanları	75
4.1.8. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki engelli düzenlemeleri	76
4.1.9. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının sosyal aktiviteleri.....	77
4.1.10. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının sosyal aktivitelerini yapmak isterken karşılaştıkları güçlükler	79
4.1.11. Tekerlekli sandalye kullanıcıları ile ilgili çalışma yapan devlet kurumlarının bu insanların hayatlarına etkileri	80
4.1.12. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşamında devletin rolü	82
4.1.13. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşamında yerel yönetimlerin rolü	83
4.2. Gözlem Bulguları.....	84
4.2.1. Eğitim mekanlarındaki gözlemler.....	84
4.2.2. Ulaşım gözlemleri.....	86
4.2.3. Toplu taşıma araçları.....	89
4.2.4. Şehir kaldırım düzenlemeleri.....	91
4.2.5. Alış veriş mekanları	92
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	95
KAYNAKLAR.....	98
EKLER 103	

	Sayfa
EK-1 Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu	104
ÖZGEÇMİŞ	113

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Menteşeli kapılarda bırakılması gereken serbest alan.....	41
Çizelge 4.1. Ankete katılanların demografik özellikleri.....	67
Çizelge 4.2. Ankara'daki eğitim kurumlarının engellilere yönelik tasarımları	85
Çizelge 4.3. Alış-veriş merkezlerinde kullanım kolaylığı	93

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Nüfusun engel gruplarına göre dağılımı.....	14
Şekil 2.2. Engelli ve engelsiz bireylere yönelik konut ölçüleri.....	22
Şekil 2.3. 360° manevra alanı	24
Şekil 2.4. T şeklindeki dönüş (180°) manevra alanı.....	24
Şekil 2.5. 90° dönüş manevra alanları	24
Şekil 2.6. Engel etrafından dönüş manevrası	24
Şekil 2.7. Önden yaklaşma.....	24
Şekil 2.8. Paralel yaklaşma	24
Şekil 2.9. Temiz girinti alanları.....	25
Şekil 2.10. Manevra gerektiren temiz girinti alanları.....	25
Şekil 2.11. Ön engelsiz uzanma mesafesi.....	25
Şekil 2.12. Önde engelli uzanma mesafesi	26
Şekil 2.13. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yana uzanma mesafesi	26
Şekil 2.14. Mutfak üniteleri arasındaki kullanım sıklığı	28
Şekil 2.15. Kullanım kolaylığı sağlayan mutfak tezgah örnekleri	29
Şekil 2.16. Ocak ve bulaşık makinesi kullanımı	30
Şekil 2.17. Küvet kullanılan banyolarda tekerlekli sandalye kullanıcıları için bırakılması gereken zemin alanları	31
Şekil 2.18. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için banyolara konulması gereken barlar ve ölçüleri	32
Şekil 2.19. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için banyolarda alternatif oturma düzenekleri	33
Şekil 2.20. Bir kişilik tekerlekli sandalye koridor genişliği.....	34

Şekil	Sayfa
Şekil 2.21. İki tekerlekli sandalye kullanıcısı için koridor genişliği	34
Şekil 2.22. Farklı yatma pozisyonlarına sahip engelli yatağı	35
Şekil 2.23. Çift yönlü kapı dolapları ve katlanır kapaklı dolaplar	36
Şekil 2.24. Temiz kapı açıklıkları.....	38
Şekil 2.25. Tekerlekli sandalyelere göre eşik ve otomatik kontrollü kapılar.....	39
Şekil 2.26. Kapı girişi ve paspas ilişkisi.	39
Şekil 2.27. Kapıların önündeki manevra alanı	40
Şekil 2.28. Pencere kol yükseklikleri	41
Şekil 2.29. Herhangi bir engel olduğunda pencere kol yüksekliği.....	42
Şekil 2.30. Yandan yaklaşım sınırlı olduğunda.....	42
Şekil 2.31.tekerlekli sandalye kullanıcısının görüş açısı	43
Şekil 2.32. Tekerlekli sandalye kullanıcısının çapraz yaklaşımı	44
Şekil 2.33. Tekerlekli sandalye ile yandan yaklaşım.....	44
Şekil 2.34. Tekerlekli sandalye kullanıcısına uygun lavabo düzenlemeleri	45
Şekil 2.35. Tekerlekli sandalye kullanıcısının kullanım zorluğu	47
Şekil 2.36. Asansöre alternatif donanım örnekleri	49
Şekil 2.37. Asansör kabinleri için uyulması gerekli asgari ölçüler	50
Şekil 2.38. Asansör kapılarının uygun açılış çeşitleri	50
Şekil 2.39. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun bina giriş rampası	51
Şekil 2.40. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun kaldırım rampası	52
Şekil 2.41. Otopark ölçüleri	53
Şekil 2.42. Salonda tekerlekli sandalye kullanıcısına ayrılan yerler	54
Şekil 2.43. Sinema gişeleri.....	55

Şekil	Sayfa
Şekil 2.44. Toplu taşıma araçlarında lift uygulaması	56
Şekil 2.45. Uygun kasa geçiş ölçüleri.....	58
Şekil 4.1. Mesleklere göre dağılım.....	68
Şekil 4.2. Öğrenim durumu	69
Şekil 4.3. İkamet edilen konut türü	70
Şekil 4.4. İkamet edilen konutların büyüklükleri	71
Şekil 4.5. Merdiven kullanımı.....	72
Şekil 4.6. Fiziksel ihtiyaçlarına yönelik kullanım kolaylığı	73
Şekil 4.7. Konut mobilyaları ve adaptasyonları	74
Şekil 4.8. Konutlarda hareketleri kısıtlayan donatı elemanları	75
Şekil 4.9. Konutlarındaki engelli düzenlemeleri.....	76
Şekil 4.10. Sosyal faaliyetleri.....	78
Şekil 4.11. Sosyal alanlarda karşılaşılan engeller	79
Şekil 4.12. Engellilere yönelik devlet kurumları.....	81
Şekil 4.13. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının devletten beklentileri	82
Şekil 4.14. Tekerlekli sandalye kullanıcıları ve yerel yönetimler.....	83
Şekil 4.15. Ankara Doğan Çağlar engelliler okulu.....	84
Şekil 4.16. Ankara Doğan Çağlar engelliler okulu engelli tuvaleti.....	86
Şekil 4.17. Ankara - Mithatpaşa Caddesi üst geçit uygulaması	87
Şekil 4.18. Ankara - Sıhhiye Köprüsü üst geçit uygulaması	87
Şekil 4.19. Ankara şehri üst geçit uygulaması	88
Şekil 4.20. Ankara şehri üst geçit engelli asansörü uygulaması	88
Şekil 4.21. Ankara şehri metrosu engelli asansörü.....	89

Şekil	Sayfa
Şekil 4.22. Ankara şehri toplu taşıma otobüsü	90
Şekil 4.23. Ankara şehri uygun olmayan kaldırım rampa düzenlemesi	91
Şekil 4.24. Ankara şehri onarılmamış kaldırım rampa düzenlemesi.....	91
Şekil 4.25. Ankara şehri alış veriş merkezleri.....	92
Şekil 4.26. Ankara şehri alış veriş merkezi tuvalet düzenlemesi	93

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABA	American Bar Association (Amerikan Engel Yasası)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADA	Americans With Disabilities Act (Amerikan Engellilik) Yasası
BM	Birleşmiş Milletler
ICIDH-1	International Classification Impairment, Disability and Handicap-1 (Yetersizlik, özürlülük ve engelliliğin uluslar arası sınıflandırılması)
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
vb	ve benzeri
vs	vesaire

1. GİRİŞ

Türkiye’de nüfusun yaklaşık % 12’sinin engellilerden oluştuğu ve bunların yaklaşık %2’sinin de fiziksel engelliler olduğu bilinmektedir [1]. Bu oranlara göre 8 milyon engelli birey, aileleriyle birlikte 32 milyon kişiye ulaşmakta böylece engellilik sorunu ülke nüfusunun yarısını ilgilendiren önemli bir problem olmaktadır. Bu bağlamda; fiziksel engelli (tekerlekli sandalye kullanıcıları) bireylerin çevre ve konut alanlarındaki yanlış tasarımlardan dolayı hareket özgürlüğünün 2000’li yıllarda dahi sınırlı olduğu söylenebilir. Gelişmiş ülkelerde insan haklarına verilen önemin etkisi ile fiziksel engelli kişilerin hakları ve yaşamları herkes gibi eşit faaliyetleri içerecek şekilde düşünülür. Bu insanlar için hizmetler, ulaşılabilir çevre, toplu taşıma araçları, mobilya tasarımları gibi konular geliştirilmektedir. Engellilerin eksikliklerine yönelik düzenlemeler yapıldığında fiziksel engelli insanların pek çok aktiviteyi başarabileceği düşünülür.

Nerede ve her ne şekilde yaşanırsa yaşansın yapılaşmış çevrenin herkes için kullanılabilir olmaması potansiyel tüm kullanıcılar için yaşam hakkının sınırlandırılması anlamına gelmektedir [2]. Potansiyel birer kullanıcı olan engelli bireylerin yaşadıkları toplum içerisinde mutlu, huzurlu bir biçimde hayatlarını devam ettirebilmeleri, günlük yaşam aktivitelerindeki sayılamayacak kadar çok hareket kombinasyonlarını başarı ile yapabilmelerine bağlıdır. Engelli bireyler yaşam aktivitelerini gerçekleştirirken kendi fiziksel yapıları dışında yaşadıkları toplumun, ülkenin ve insanların oluşturduğu sosyal, kültürel, tıbbi ve mimari sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Yapılaşmış çevreyi oluşturan, iç ve dış mekan yaşam alanları, kendini çevreleyen doğa parçaları ile birleşerek zincirleme bir yapı göstermektedir. Bu yapı içinde yer alan her türlü mekan, işlevini yerine getirebilmesi ve yapıma amacına uygun kullanılması, her türlü kullanıcıya uygun olarak hazırlanmasına bağlıdır [2]. Tasarımın her türlü kullanıcı için yapılmaması mekanları kullanılabilir olmaktan uzaklaştırmakta ve erişilebilir bir mekan bile kullanıcıları engelli yapabilmektedir.

Örneğin tekerlekli sandalye kullanıcısı alış-veriş merkezlerinde tuvalete ulaşabilir, ancak uygun tasarlanmayan tuvaletlerde ihtiyacını gideremeyebilir.

Engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıran çözümlerin ve tedbirlerin ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde bile yeterliliğinin tartışıldığı 21.yüzyılda, az gelişmiş ülkelerde durum daha da kötüdür.

Birleşmiş Milletlerin 1948 yılında yayınladığı ‘İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne göre; “Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır”; ‘Sakat Kişilerin Hakları Beyannamesinde’ ise “Engellilerin kendi kendilerine yeterli olmalarını sağlayan önlemler alınmalıdır” [3]; maddesi ve T.C. Anayasasının 61.maddesinde belirtildiği üzere “Devlet sakatların korunmaları ve toplum hayatlarına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır” maddeleri insanların hiçbir ayırım yapılmadan ‘insan olma’ gerekliliği doğrultusunda yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarının olduğunun altı çizilmiştir.

Bu yol gösterici kabullenmelerin ışığında; sosyal hizmetler alanlarında ve günlük yaşam alanlarındaki sınırlamalara fiziksel çevredeki olumsuzluklar eklendiğinde engeller artmakta, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımı kısıtlanmakta ve bağımsız hareket edebilme olanakları sınırlanmaktadır. Ancak engellilerin toplumdaki normal yaşam içinde yerini alabilmesi, önündeki engellerin kaldırılması ile mümkün olacağı bilinmektedir. Bu ulusal ve uluslararası kabullenmeler meselenin çözümünde fiziksel engelli ve engelsiz insanlara tanınan haklar arasında bir fark olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda konut ve çevrenin oluşumunda herkesin kullanımına yönelik tasarımların oluşmasının gerekliliği söylenebilir.

Örneğin yaşlılar, çocuklar ve engelliler sağlıklı insanların rahatça hareket edebildiği bir ortamda hiç düşünülmeyen ve üzerinde durulmayan oranlarda tasarım ve planlama sonucu şehir ulaşımında güçlüklerle karşılaşmakta ve bu da yaşam özgürlüklerini kısıtlayabilmektedir. Diğer taraftan, engelliler için kaldırımlardaki bir yükseklik veya asansörsüz çok katlı bir bina, aynı anlama geleceğinden her ikisi de aşılamaz bir engel teşkil edebilmektedir.

Engelli sadece iş ve sosyal yaşantısında engellerle karşılaşmamakta ev ortamında da mimari engeller onun için büyük sorun olabilmekte, günlük yaşamlarındaki özgürlüklerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bunun sonucu olarak, uygun olmayan ortamda engellilerin düşük olan fiziksel yetenekleri sınırlandırmakta, engelli eve ve aileye bağımlı bir birey haline gelmektedir [4].

Her insan için yemek hazırlamak, yemek yemek, kendisine çeki düzen vermek ve bireysel ihtiyaçlarını karşılamak günlük yaşamın gerektirdiği faaliyetlerdir. Ancak tekerlekli sandalyeye bağımlı kişiler özellikle yemek hazırlarken, bulaşık yıkarken, banyo yaparken ve diğer kişisel ihtiyaçlarını giderirken çeşitli zorluklarla karşılaşır [5].

Ulusal ve uluslararası literatüre göre konut ve sosyal yaşam alanlarında, engelliler ve yaşlılara yönelik akademik ve bilimsel çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar şu şekilde özetlenebilir;

Mutluer, tekerlekli sandalye kullanan engellilere yönelik yaptığı çalışmada; tekerlekli sandalye kullanan engellilerin özelliklerini belirtmiş, engellerin tespit edilmesi ve tasarımlarda herkes için ulaşılabilir olan yaklaşımları açıklamaya çalışmıştır [6]. Gelişmiş ülke örneklerine göre, Türkiye’de engelliler için mobilya tasarım ve üretimine yönelik düşüncelerin eğitim sisteminde ve üretim sanayisinde yaygın olmadığını belirten Çınar, engelli insanlara yönelik mobilya tasarım ve üretimi konularında incelemelerde bulunmuş, Türkiye’de engelliler için mobilya tasarım ve üretim felsefesinin yaygın olmadığını vurgulamıştır [7-9]. Yıldız, ise engellilerin gereksinimleri doğrultusunda kentsel alanları ele alarak standartları belirlemiş ve değişik engelli gruplarının bu alanları kullanmaları için ortak tasarım çözümleri önermiştir [10].

Sürmen, ise tekerlekli sandalye kullanıcılarının hareketlerini inceleyerek, tekerlekli sandalye kullanıcılarının anatomik ve antropometrik ölçülerini vermiş, bu insanlara yönelik yapılan çalışmalarda uyulması gereken mimari ölçüleri belirtmiştir. Yurt dışı

kaynaklı çalışmalarda ise Goldsmith, engellilerin antropometrik ölçülerini konut, okul ve sosyal yaşam alanlarını inceleyerek konu ile ilgili çözüm önerileri getirmiştir [11 ve 12].

Gündüz ise öncelikli olarak istatistik veriler ile engelli konusunu incelemiş, engellilerin yaşam koşulları ve sorunlarını istatistiksel verileri kullanarak çözümlemeye çalışmıştır [13].

Ancak tekerlekli sandalye kullanıcılarının, konut içi ve dışı mekanlar da yaşam özgürlüklerini tespit etmeye yönelik akademik bir çalışma yapılmamıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin "Yaşam, özgürlük ve kişisel güvenlik her insanın hakkıdır" maddesi, Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi'nin "Engelli kişiler diğer insanlarla aynı kişisel ve yasal haklara sahiptir" maddesi ve T.C. Anayasasının 12. maddesine göre "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" maddeleri doğrultusunda, bu tez tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşam hakkı çerçevesinde yaşam kalitesi, iç ve dış mekanlar da kullanım kolaylıkları ve/veya zorluklarını tespit ederek yaşamlarını analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Ankara ili alan çalışması olarak seçilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engelli ve Özürlü Kavramlarının Kullanımı

Konunun kapsamını belirlemek adına literatür çalışmalarında sakatlık, özürlülük, engellilik terimlerinin kullanıldığı ve bu terimlerin anlam karmaşasına sebebiyet verdiği gözlenmiştir. Bu durum, terminolojide fikir ayrılıklarına yol açmış, mevzuatla ilgili konularda farklı tanımlamalar getirmiştir. Bu tanımlamaların bazıları şunlardır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Sakat Hakları Bildirisinin 1. Maddesinde

“Sakatlık: Kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapılması gereken işleri, (doğuştan ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlara sakat denir” [3] şeklinde tanımlanmıştır.

Engellilerin topluma tam katılımı ‘fırsat eşitliği’ bağlamına dayandırılmaktadır. Standart kurallarda, ‘özürlülük’ ile ‘engellilik’ arasında ayrım vardır. Buna göre ‘Özürlülük’ terimi, dünyanın herhangi bir ülkesinde, herhangi bir kesimin karşılaştığı çok sayıda ve değişik işlevsel sınırlılıkları özetlemektedir. İnsanlar, bedensel, zihinsel ya da duygusal açıdan engelli olabilecekleri gibi tıbbi koşulları ya da zihinsel hastalıkları nedeniyle de bu durumda olabilirler [14].

‘Engellilik’ terimi ise, toplum yaşamında, başkalarıyla eşit düzeyde yer alma fırsatlarının yitirilmesi ya da sınırlanması anlamına gelir. Bu içeriğiyle terim, engelli bir insan ile çevresi arasındaki karşılaşmayı anlatır. Bu tanımda toplumdaki engellilerin birçok örgütlü etkinlikte (örneğin; bilgilendirme, iletişim ve eğitim gibi alanlarda) var olamayıp engellilerin eşit koşullarda katılımını önleyen eksiklikler vurgulanmıştır [14].

WHO tarafından, insanın yetenek yitimi ve işlevselliğini sınıflandırdığı ICIDH-1 özürlülüğü; bozukluk, özürlülük ve engellilik olmak üzere üç başlıkta

tanımlamaktadır. Bozukluk ‘sağlık bakımından fizyolojik, psikolojik ve anatomik (fiziksel) yapı ve fonksiyonlarındaki eksiklik ve anormallik’ olarak, özürlülük ise ‘bir bozukluk sonucu, normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içinde bir aktiviteyi gerçekleştirme becerisinde kısıtlılık ve yetersizlik’ olarak, engellilik ise ‘bir bozukluk veya özür nedeniyle yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilmemesi olarak tanımlanmıştır’ [15]. Bütün bu tanımlamaların ışığında birey; sosyal yaşamında mobilya, konut, faaliyet alanları ve çevre tasarımıyla kaynaklanan yanlış ve eksik tasarım uygulamaları nedeniyle zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu durumun engellinin yaşam kalitesi ve yaşama hakkının azalmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Engellilik kavramı hakkında medikal, sosyal, politik, kültürel ve mimari tanımlamalar da yapılmıştır. Buna göre; medikal tanımda engelli, bireyin fiziksel ve zihinsel işlevlerindeki bozukluk, bunların hareket yeteneğinde, tutum ve davranışlarında yarattığı eksiklik ve güçlük, onu toplumun diğer bireylerinden farklı kılan işlevsellik kaybıdır [16]. Medikal tanımlamada engellilik yetersizliğe indirgenerek, bireysel bozukluklar ve biyolojiye bağlı olarak açıklanmaktadır.

Engelliliğe yönelik sosyal tanımlamada ise; engellilik, yetersizliğin varlığını ret etmemekle beraber, bunun bir engel olarak ortaya çıkmasının nedeni toplumda aranmaktadır. Engelliler yaşadıkları sorunların temelini kendilerinin yetersizliğine değil, toplumun gerekli hizmetleri sunmamasına ve ihtiyaçlarının dikkate alınmamasına bağlamaktadır. Burada engellilik kişisel bir farklılık olarak görülmekte, tedavi ya da rehabilite edilmek zorunda olan bir kusur olarak değerlendirilmemektedir. Bu bakış açısı, engelli insanları var olan koşullara uydurmak, değiştirmeye çalışmak ya da onu engelli olarak tutmak yerine tüm psikolojik, fiziksel, sosyal, mesleki gelişimi engelleyen çevresel ve sosyal engellerin kaldırılmasını ve hizmetlerin sunulmasını öngörür [17].

Politik tanımlama ise sosyal modele çok benzemektedir. Bu bakış açısında engellilik, bireyin çalışma ve ekonomik katkıda bulunma kapasitesini engelleyen bir durum

olarak görülür [17]. Bu görüşe göre engellinin içinde yaşadığı toplum, politikalar, mevzuatlar ve hatta sosyal değişimler engelli bireye uygun değildir.

Engellilik normal yaşa göre vücut fonksiyonlarında veya yapısındaki herhangi bir kayıp olarak tanımlanmaktadır. Daha ayrıntılı veya fonksiyon kaybının biçimine göre farklı tanımlamalarda yapılabilir. Toplumların kültürel düzeylerine göre günlük yaşam içinde sakat, özürlü, kör, sağır, dilsiz, cüce gibi farklı isimlendirmeler de kullanılmaktadır. Ancak bu isimlendirmelerin, günlük yaşamda engelliliğe ilişkin durumu ve gereksinimleri ne kadar yansıttığı yanıtlanması gereken bir sorun olarak durmaktadır [18].

Mimari tanımlamada engellilik, “fiziksel eksiklikler yüzünden genel ihtiyaçlara göre tasarlanmış binaları kullanmada uygun olanakların yokluğundan dolayı engellere uğrayan insanlardır” şeklinde tanımlanmaktadır [19].

Konu ile ilgili Türkiye’de kanun tanımlamasının eksik olduğu düşünülmüş 01.07.2005 tarihli 5378 sayılı kanunda özürlü; “doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve koruma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmıştır [20] .

Bu tanımlamalar çerçevesinde, engellilik dışındaki kavramlar bireyin daha çok fonksiyon kaybına yoğunlaşırken, engellilik kavramı; kişinin dışındaki bir engel nedeniyle sosyal yaşamın etkilenmesi olarak ele alınmıştır, bu nedenle bu çalışmada engellilik kavramı kullanılmıştır.

2.2. Bedensel Engelliliğin Sınıflandırılması

Bedensel engelliler, ortopedik yetersizlikleri bulunanları ve müzmin hastalığı olanları kapsamaktadır. Ortopedik yetersizlik, sinir sisteminin zedelenmesi, hastalıklar ve kazalar sonucunda kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi durumudur. Müzmin hastalıklar ise, kişinin değişik etkinliklere katılımını sınırlandıran tıbbi sorunların ve bakımlarının sürekli olması şeklinde tanımlanmaktadır [21].

Ortopedik yetersizlikleri bulunan veya süreğen hastalığı olan bedensel engellilik, tekerlekli sandalye kullanan engelliler ve yürüyebilen(gezici) engelliler olmak üzere incelenebilir.

Tekerlekli sandalye kullanan engelli, yürümesi sakıncalı görülen veya yürüme engeli olan, yardımsız veya yardımcı olarak tekerlekli sandalye kullanan hareket edebilen kişidir. Yürüyebilen engelli baston, koltuk değneği, protez vb. bir araç vasıtasıyla ayakta durabilen ve hareket edebilen kişidir [10]. Engelliliğin sınıflandırılması insan vücudunun fonksiyonu ve yetersizliğinin tanımı konusunda standart bir çerçeve geliştirme açısından önem taşımaktadır.

2.3. Engellilerin Toplumdaki Yeri

Engelliler, çevrelerinde sürekli engeller ile karşılaştıkları için, içinde yaşadıkları toplumlarda en dezavantajlı grup olduğu düşünülmektedir. Bu probleme ‘Engelli Hakları’ hareketi açısından bakıldığında, sorun engelli kişilerin dışlanması ve bunun sonucunda engellinin baskı altına alınmasıdır. Bu problemlerin kaynağı ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı gibi kişisel düzeyde olduğu ve kurumsal uygulamalarda da görülebildiği söylenebilir. Engelli hakları hareketi açısından bakıldığında, bu engellilerin baskıcı dışlanmanın nedeni, önyargılar yada yanlış kavramlardan kaynaklandığı gibi aynı zamanda iyi niyetler ile birlikte acıma duygusundan da kaynaklandığı söylenebilir [14].

Toplumsal olarak engellileri dışlaması, engellilerin yaşadıkları toplumdan kendilerini soyutlayarak dışlanmış hissetmelerine ve içe dönük asosyal bir hayat yaşamalarına neden olabilmektedir. Gerek ailenin gerekse diğer bireylerin engellilere normal insanlardan daha farklı davranmaları bu yalnızlık hissinin oluşmasında önemli bir faktördür.

Toplumsal düzenlemelerin, toplumunda çoğunluğunu oluşturan yürüyebilen, görme ve işitme duyularına sahip, kekeme olmayan, zekâ olarak yetenekli olan insanların ihtiyaçlarına uyarlanmış olması, toplum tarafından bu çoğunluğun dışında kalan bireyleri engelli duruma getirmektedir [22]. Bu durumda, kişiyi engelli durumuna getiren engelin kendisi değil, toplumun engelliliğe bakış açısı ile birlikte yaşadığı çevredir.

2.3.1. Dünya’da engellilerin toplumda yeri ve engellilik kültürü

Engellilere yönelik düzenlemeler ve bu düzenlemelerin uygulamaları, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile orantılı olarak farklılık gösterebilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, engellilere yönelik yasal düzenlemelerin tam anlamı ile uygulanması, engellilerin her alanda topluma katılımını kolaylaştırabilir.

Gelişmiş ülkelerde yasal düzenlemeler ve ilköğretimden itibaren eğitim içinde engellilik konusunun incelenmesi, toplum içinde yaşayan diğer bireylerin engelli ve engellilik konusunda daha duyarlı olmasını sağlayabilmektedir. Bu yasal düzenlemeler öncelikle engelli bireylere istihdam olanakları, günlük yaşamla baş edebilme ve toplumsal yaşamda var olabilmeyi kolaylaştırmaktadır [23].

Gelişmekte olan ülkelerde ise engellilerin toplumsal konumu farklılıklar göstermektedir. Sağlık sorunlarının yaygınlığı, engellilik için risk faktörleri fazlalığı, yasal düzenleme yetersizliği ve uygulama eksiklikleri, engelli bireylerin toplumda var olabilmesi için önünde duran önemli engellerdir. Bu engeller nedeniyle, toplum içinde kendini ifade edebilmesi mümkün olmayan, genellikle evinde vakit geçiren ama yine de günlük yaşama dahil olma çabası gösteren engelliler, toplumdaki diğer

bireylerin takdirini alsa da genel anlamda ‘acıma’, ‘yadsıma’ veya ‘ayırımcı’ davranışlar ile karşılaşmaktadırlar. Bu duygu ve davranışların kültürel özelliklerle birleşmesi ile engelli bireyler kendilerini farklı algılamakta, kendi kendilerine acımaktadırlar [23]. Toplumdaki diğer bireylerin engellilere bakış acısı genel anlamda ‘acıma’, ‘yadsıma’ veya ‘ayırımcı’ davranışlar sergilemesi engellilerin topluma uyumunu zorlaştırmaktadır. Bu yargıların değişebilmesi toplumun sahip olduğu kültür yapısı ile ilişkilendirilebilir. Toplumların kültür birikimi uzun yıllar sonucunda ortaya çıktığı için köklü değişikliklerin oluşması zaman gerektirir. Bu bağlamda, eğitim, toplumun kültürel değişimi ve engellilere bakış açısını kısa sürede olumlu etkileyebilir. Eğitimin engellilere yönelik kültürel değişimine katkısı olarak Hollanda’da toplu taşıma şirketlerinin personeli, bilgi ve algılamalarının düzeltilmesi konusundaki proje örnek olarak verilebilir. Bu projede görevlilere bir engelliyle beraber seyahat etmenin ne demek olduğunu gösteren üç buçuk saatlik bir eğitim programı geliştirilmiş ve daha sonra engellilerinde bulunduğu düzenekte tatbikat yapılmıştır. Böylece görevliler, bir engelliye en iyi nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda bizzat deneyim sahibi olabilmektedirler [24]. Bu yöntemle, tasarım felsefesine empati yolu ile yaklaşıldığı gözlenmektedir.

İngiltere’de engellilik kültürünün oluşumuna yönelik yürütülen çalışmalarda engelli bireylerin %74’ ünün kendi toplumunun diğer bireylerinden farklı, %45’ inin kendini bir azınlık mensubu olarak gördüğü saptanmıştır. Bazı engellilerin ise ‘engellinin’ yaşamı ve kendini ifade etmede önemli bir etkisi olmadığını ifade etmişlerdir. “Engellilik Kültürü” konusu farklı bakış açılarıyla son yıllarda yapılan tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır [25]. Engelli bireylerin kendilerine toplumun diğer bireylerinden farklı hatta kendilerini azınlık görmeleri engellilerin topluma bakış açısını göstermektedir.

Engelliler için BM tarafından yürütülen ‘Dünya Eylem Programı’nın temel amaçlarından çıkarılan özete göre; engelli bireyler sosyal hayatta, kalkınma sürecine tam ve etkin katılması konusunda destek sağlanması, engellilere sağlanan hakların ve onurlarının korunmasına yönelik çabaların artırılması; “eğitim, istihdam, bilgi edinme, ürün ve hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması” şeklinde ifade edilebilir

[26]. ‘Dünya Eylem Programı’nın temel amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ülkelere yol gösterici olmakla birlikte uzun ve zorlu bir süreci gerektirebilir. Engelli bireylerin sosyal hayata etkin bir şekilde katılımı eğitim, istihdam, bilgi edinme, ürün ve hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması ülkelerin engelli kültürü ile doğrudan ilgilidir. Bu kültürün oluşturulması ve toplum içerisinde yaygın olarak kullanılması, kanun koyucuların engellilerle ilgili hassasiyetlerinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Herkes için eşitlik ilkesi ile hareket eden Birleşmiş Milletler belgelerinde engellilik, ilk kez 1948 yılında yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde dile getirilse de BM sistemi içerisinde engellilikle ilgili çalışmaların başlama tarihi 1945 yılına dayanmaktadır. Bu dönemde özellikle görme ve işitme engeller gibi bedensel engeller taşıyan bireylerin haklarının arttırılmasına odaklanılmış, bunun dışında da engelliliği önleme ve rehabilitasyon çalışmalarına önem verilmiştir.

ABD’de engellilere yönelik mevzuatın ana çerçevesini oluşturan ve en etkili hukuki düzenleme Amerika Engellilik Yasası’dır. Amerika Engellilik Yasası(ADA): Başta istihdam olmak üzere; eyalet ve yerel yönetim birimlerinde, kamuya açık veya ticari yerleşim mekanlarında, ulaştırma ve telekomünikasyonda sakatlık sebebiyle insanlar arasındaki ayrımcılığı, ilke olarak yasaklamıştır. ADA’nın engellilere yönelik koruyucu hükümleri dört ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar; istihdam, eyalet ve yerel yönetim faaliyetleri, kamu ulaşımı, kamuya açık yerleşimler ve iletişim hizmetleridir [27].

Mimari Engeller Yasası (ABA): ABA olarak da bilinen yasada, Federal kurumlarca veya Federal fonları kullanan diğer kurumlarca inşa edilen, satın alınan, kiralanan binalarda fiziksel erişim ile ilgili Federal Standartların uygulanması zorunlu kılınmıştır [27].

İngiltere’de genel nüfusun %14,6’sının (6 milyon) engelli olduğu ve bunların da %70’ni 60 ve üzeri yaştakilerin oluşturduğu görülmektedir. Çocuklarda engellilik nedeni daha çok genetik ve doğumsal hastalıklar iken, yaşlılarda temel nedenler kas

ve iskelet hastalıkları, kalp ve damar hastalıkları ve nörolojik hastalıklardır. İngiltere’de yaşla birlikte engellilik durumu ortaya çıkmaktadır [18].

Türkiye’deki duruma bakıldığında ise engelli oranı toplum nüfusu içinde %12.9’dur. Nedenleri açısından değerlendirme yapıldığında ortopedik, görme, dil, işitme ve konuşma ile zihin engellilerin %2.58, müzmin hastalığı olanların %9.70, yerleşim düzenine bakıldığında kırsal alanda engellilerin daha fazla olduğu görülmektedir [1]. Ayrıca diğer bir örnekte Türkiye’de engellilerin tamamlanmış eğitim düzeyine göre okuma yazma bilmeyenlerin oranı %36.3’ tür. Kırsal alanlarda yaşayanlarda ve kadınlarda bu oran daha yüksektir [1].

Görüldüğü gibi dünya ülkelerinin içinde gelişmişlik düzeyi yüksek olanlar, engellilik konusunda daha duyarlı davranışlar sergilemekte iken; gelişmişlik düzeyi az olan ülkeler bu konuya daha az duyarlılık göstermektedirler. Türkiye’de de gelişmekte olan ülkelere olduğu gibi konu ile ilgili gerekli altyapı eksikliği ve gerekli bilgi birikimi eksikliğinden dolayı engelliler konusunda istenilen düzeye ulaşabilmiş değildir.

2.3.2. Avrupa birliğinde engellilerin toplumdaki yeri ve engellilik kültürü

AB ülkelerinin, engellilerin yaşam hakları için yapılan düzenlemelerde gelişmiş ülkeler kategorisinde yer aldığı söylenebilir.

AB politikaları engellileri toplumda yaşayan en dezavantajlı grup olarak nitelendirmekte ve sürekli olarak sosyal hayatın tüm alanlarında zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu karşılaşılan sosyal problemler, fiziksel engellileri yetersizliklerinden kaynaklanan engellerden daha fazla kısıtlamaktadır [14].

AB nüfusunun son katılan üye ülkelerle birlikte 455 milyon olduğu bilinmektedir. Birlik nüfusunun % 10’unun engelli insanlardan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda AB’de yaklaşık 45 milyon engelli bireyin yaşadığı ortaya çıkmaktadır [28]. Engelliliğin, sadece akademisyenlerin çalışma konusu olmadığı ve

tüm toplumu ilgilendiren bir konu olduğu AB yetkililerince vurgulanmaktadır [29]. Engelli bireyler ihtiyaç sahibi olarak değil, eşit haklara sahip olan vatandaşlar olup ve hiçbir şekilde ayrımcılığa maruz bırakılamayacakları belirtilmiştir. Avrupa Birliği'nin engelliliğe karşı genel tutumu sosyal katılım yaklaşımına dayanmaktadır [29].

Bu yaklaşımın temel ilkeleri AB Engelli mevzuatlarına göre; hakka dayalı hizmet ve ayrımcılığı ortadan kaldırmaktadır. Amsterdam Antlaşması 13. maddesi ayrımcılığı yasaklamaktadır. Bu uzun süreli bir yükümlülüktür. Bunun yanında istihdama yönelik hak eşitliği ile ilgili mevzuat kabul edilmiştir. Bu bağlamda, çevresel ve fiziksel engeller ortadan kaldırılmıştır. Fiziksel çevreden kaynaklanan engeller, engelli bireylerin sosyal hayata katılımını zorlaştırmakta ve onların eşit haklardan faydalanmasını engellemektedir. Sosyal eşitlik çerçevesinde tüm engellerin ortadan kaldırılması ile kamuoyunun bilinçlendirilmesi gerekmektedir [29]. 2003 yılının Avrupa Engelliler Yılı olarak ilan edilmesinin ardından kamuoyunda bu yönde bir bilinç yaratmak adına çok fazla çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

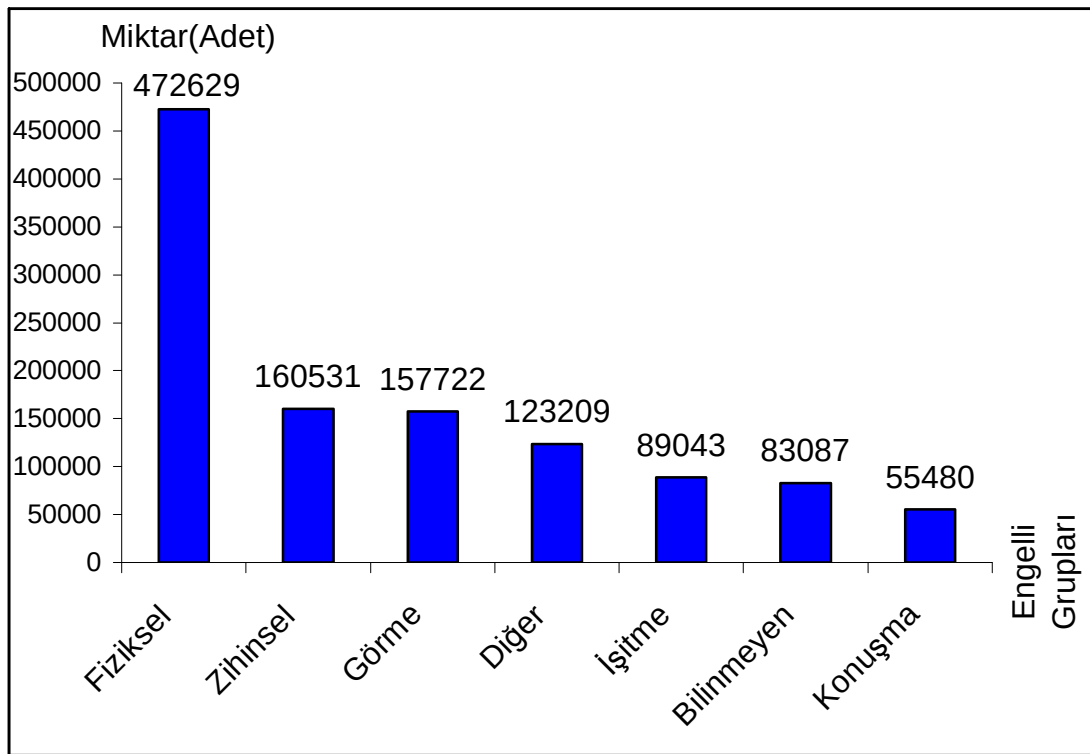
Engellilerin, kendileri için gerçekleştirilecek her çalışmada yer almasını sağlamak da önemlidir. AB'nin engelli bireyler için uygulamaya koyduğu mevzuatlar konuya verdiği önemi göstermektedir. Örneğin birçok Avrupa ülkesinde görme engellilerine yönelik cadde ve kaldırım yüzeyleri geliştirilmiştir. Ancak bununla beraber hangi yüzeyin, hangi durumda kullanılacağı konusunda yalnızca ülkeler arası değil, aynı ülkede bile bir birlik söz konusu değildir. Hissedilebilir yüzeyler görme engelliler için yapılırken, tekerlekli sandalye kullanıcıları ve diğer yayalara sorun çıkaracak kadar da kabarık ve pürüzlü olmamasına dikkat edilmiştir [24].

Avrupa yaşlanan nüfusun yaşadığı bir bölgedir. Bu nedenle kişilerin var olan potansiyellerini en iyi şekilde kullanabilecekleri ortamların yaratılması önemlidir. Sadece ortalama insanları düşünerek yapılan düzenlemelerin değişmesi gerekmektedir [30].

2.3.3. Türkiye’de engellilerin toplumdaki yeri ve engellilik kültürü

TÜİK’in 2002 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Türkiye’de toplam engelli nüfusunun 1,234,139 olduğudur. Engelli grupları içinde fiziksel engelliler, toplamın % 38.2’si ile sayıca en fazla grubu oluşturmaktadır. Engelli grupları içinde sayıca en az olan grup ise toplamın % 4.5’i ile konuşma engellilerdir [27].

2002 genel nüfus sayım sonuçlarına göre Türkiye’deki engelli nüfusun, engelli gruplarına göre dağılımı Şekil 2.1 de verilmiştir.

Şekil 2.1. Nüfusun engel gruplarına göre dağılımı

Türkiye’de diğer engelli gruplarına göre sayıca fazla olmalarının bu grubun toplum hayatındaki önemini artırdığı söylenebilir. Ancak konunun önemine rağmen Türkiye’de Özürlüler Kanunu ile ilgili olarak örgütlü bir talebin bulunmamasının engelli sorunlarının çözülmesi açısından olumsuz etki yaptığı söylenebilir. Son yıllarda hükümetler özürlüler kanunu ile ilgili hazırlıkları gündemlerine alarak mevcut

sorunları öteledikleri ve bu anlamda kanun hazırlığını araçsallaştırdıkları söylenebilir [14].

Türkiye’de engellilik konusunda yetersiz altyapı temel sorun olup hükümetler tarafından engellilere yönelik politikalar üretilmemesi diğer önemli sorun olarak söylenebilir. Ancak son yıllarda Türkiye’nin AB’ne adaylığının etkisiyle sosyal politikada öncelikler AB ile ilgili gündemle belirlenmekte ve belli sorunlar AB ile ilişkilere tahvil edilerek gündeme taşınmaktadır [14]. Türkiye’de AB ile ilişkiler çerçevesinde engelli konusunda bazı kanun ve kanun hükmünde kararname, yönetmelik, genelge ve idari kararlarla çeşitli düzenlemeler yapılsa bile uygulamada sorunlar giderilememektedir. Bu sorunlardan dolayı mevcut düzenlemelere rağmen Avrupa Birliği İlerleme Raporunda, Türkiye’de engellilerle ilgili ulusal bir programın olmadığı söylenmektedir.

Türkiye’de engelli konusunda uygulanan kurallara rağmen, yaptırımların olmaması veya yaptırımların eksik olmasına örnek olarak; 1991 yılında TSE Teknik Komite tarafından hazırlanan ve ‘Teknik Kurul’ tarafından kabul edilen ‘Engelli insanların ikamet edeceği binaların düzenlenmesi kuralları’ verilebilir. Bu kurallara göre tekerlekli sandalye için gerekli olan dönüş alanı, manevra alanları, yaklaşım alanları tespit edilerek öncelikle kullanıcı tanımlanmaktadır. Daha sonra bina genel bölümleri, ana giriş bölümleri, bina yakın yerleri, bina tesisatı, alarmlar ve bunların düzenlenmesi ile ilgili kurallar belirtilmektedir. Ancak bu standartta yer alan kurallara bir mecburiyet getirilmemesi ve düzenlemelerin isteğe bağlı yapılması, engellilerin yaşayacağı konutlardaki problemleri çözmemektedir [6]. Bu durumda Türkiye’deki engellilerin yaşam hakları bağlamında AB üyesi ülkelerindeki engellilere göre toplum, devlet, kanun, aile ve yerel yönetimler açısından daha fazlaca sorunun hissedildiği söylenebilir.

AB’de uygulanan sosyal yaklaşım, engellileri yardıma muhtaç bireyler olarak görmekten uzaklaşıp, eşit haklara sahip, toplumsal olarak bütünleşmiş bireyler olmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de engellilik konusunda çalışan kurum ve kuruluşların engellilerin sosyal yaşama ve istihdama katılımında AB sosyal

yaklaşım politikalarının daha fazla hayata geçirilmesi için çaba göstermesi ve bu konuda bilgilendirilmelerinin gerekli olduğu söylenebilir.

Engellilerin toplumdaki yeri açısından dünya, AB ülkeleri ve Türkiye bağlamında tanınan haklarını ve engellilere yönelik uygulanan politikalar ve toplumların kültürleri karşılaştırdığında bölgeler arasında farklılıkların olduğu söylenebilir. Dünyanın her yerinde engelliler olup gelişmişlik düzeyi ile paralellik gösteren ülkeler, yaşam hakları ve engelli politikalarına sahiptirler. ABD, Japonya ve AB ülkeleri gibi ekonomik ve sosyal yönden gelişmiş olan ülkelerde engelliler istihdam, eğitim ve sosyal yaşam alanlarında daha iyi politikalara ve olanaklara sahip olarak yaşam haklarına sahiptirler. Türkiye AB üyeliğine aday ülke olmasına rağmen üye ülkelerden ekonomik ve sosyal yönden daha az gelişmiş olduğu için engelli vatandaşlarına yönelik politikaları yetersiz kalmakta ve AB'ye uyum süreci çerçevesinde engelli politikalarını yönlendirmeye çalışmaktadır.

2.4. Engellinin Yaşam Hakkını Etkileyen Faktörler

2.4.1. Engellinin kendisi ve ailesi

Toplumsal hayatta, kendisinde herhangi bir engel olmayan kişi, bunu bir üstünlük göstergesine dönüştürerek, davranışlarını kontrol edememekte ve engelli kişinin yapmaya çalıştığını kendi yaparak yardımcı olduğunu düşünmektedir. Toplumsal eylemlerin her türüne, toplum için katılmayı benimseyen engelliler, kendi eylemlerine yönelik özel araç ve alanları tercih etmemektedirler. Tek amaçlı düzenlenmiş sakatlar aracı veya sakatlar parkı, kullanım yoğunluğu açısından en alt düzeydedir. Engellerinin görülmesi, bu kişiler tarafından rahatsızlık nedeni sayılmaktadır [31]. Engelli bireyin, yaşam kalitesini artıracak düzenlemeleri kullanması gerekirken bundan rahatsızlık duyarak bu düzenlemeleri kullanmamaları engellilerin toplumsal hayata katılımlarını güçleştirebilir.

Engelin oluşum zamanına bağlı olarak engellilerin konut ve sosyal yaşam ihtiyaçları farklılık gösterir. Kaza veya hastalık sonucu engelli durumuna düşen insanın tedavi

ve rehabilitasyonundan sonra hastaneden ayrılıp evine gelişi, çok farklı bir bünyeyle birlikte hayata yeniden başlamaya hazırlanışı kişi için çok önemli olabilir. Bu konuda doğuştan engelliler farklılık gösterebilmektedir. Engelli insan aynı eve ve aynı sosyal çevreye gelmesi gerekir, evdeki bir takım ayrıntıların ne kadar önemli olduğunu daha iyi fark edebilmektedir. Ancak mekanları, mimari elemanları, eşyaları ve aletleri eskisi gibi kolay kullanamayacak hatta kullanmakta zorlanabilecektir [32].

Doğuştan engelli insanlar ise bütün uyum sorunlarını daha az hissedebilmektedir. Hayatın bilincine varıldıktan sonra hayat bu gruptaki bir engelli için çok yavaş değişerek ilerleyebilir. Çünkü evden çok az çıkan bir engelli dar mekanlar veya ortamlarla adeta bütünleşmiş durumdadırlar. Her şeyi olduğu gibi kabul etme eğilimindedir. Evde kendisine zorluk çıkarmakta olan bazı düzenlemelerin farkına varmayabilmektedir. Doğuştan engelli birey tasarımıdan kaynaklanan engelleri daha az hissedebilmekte iken sonradan engelli olan birey, bu engellerle ilgili sıkıntıları daha derinden yaşayabilmektedir [33].

Bu konuda, engelli çocuklara sahip ailelerin davranış biçimleri çocukların toplumsal yaşama katılımlarını önemli ölçüde etkilemekte olup, çocuklarını aşırı koruma duygusu çocukların toplum içerisine çıkmalarını zorlaştırabilmektedir.

Engelli çocuğa sahip anne-babalar, çocuklarının problemlerini öğrendikten sonra duygusal açıdan birçok problem yaşayabilirler. Ailelerin yaşadıkları bu duygusal problemler çocuklarına karşı tutumlarını ve aile hayatını etkileyebilmektedir. Engelli çocuğa sahip ailelerin genellikle, çocukların problemlerinden dolayı aşırı koruyucu oldukları gözlenmektedir. Ailenin aşırı koruyuculuğu ya da reddeden tutumu toplum tarafından da etkilenmektedir. Aileler, toplumun acıma duygusu ile yaklaşımı karşısında koruyucu bir tutum sergilerler. Koruyucu tutum, engelli çocukların kendilerini yetersiz hissetmelerine, dolayısıyla uyum problemlerine neden olabilmektedir [6].

Aile engelli bir çocuğa sahip olduğu zaman, bu durumu ne oranda çocuğa hissettirirse çocuğun toplumsal hayata katılımını o ölçü de etkilemektedir. Bu durum

bir nevi engelli veya engelsiz olsun çocukların kendi öz güveni kazanmalarını önemli derecede etkileyebilmektedir.

2.4.2. Yerel yönetimler

Yerel yönetimler, merkezi iktidardan aldıkları ekonomik destek ve güç ile genel ve yerel politikaları uygulamaya çalışmaktadırlar. Yerel yönetimler temel kriterleri diğer yerel yönetim birimleri ile koordineli çalışarak sorumluluk alanlarında yaşayan vatandaşlara eşit imkanlarla hizmet sunmaya çalışmaktır.

Yerel yönetimlerin varlık nedeni, yönetim sınırları içerisinde bulunan insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetler sunmaktır. Yerel yönetimler, kaynakları akılcı kullanarak, sadece bugünü değil geleceği de düşünerek, hizmetleri planlı bir şekilde sunmak zorundadırlar. Sağlıklı bir çevre ve kentleşme anlayışıyla, bireylerin eğitim, ulaşım, yardım gibi birçok beklentilerini karşılamak yerel yönetimlerin en önemli görevlerindendir [2].

Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar özürlüler kanunun yürürlüğe girdiği 2005 tarihten itibaren, yedi yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilmesi yasalarla önerilmiştir [20]. Bu düzenlemelerden anlaşıldığı gibi belediyeler, engellilerin dış mekan ve sosyal yaşantılarında karşılaştıkları engellerin kaldırılmasında büyük sorumluluk üstlenmektedirler.

Yine yerel yönetimlerin ilgili görev alanında yer alan yol, kaldırım ve yaya geçidi gibi düzenlemelerde de bir çok eksikliklerin olduğu söylenebilir. Engelli bir birey kaldırımdan yola, yoldan kaldırıma ve hatta karşıdan karşıya rahat bir şekilde ve kimseye ihtiyaç duymadan geçememektedir.

2.4.3. Tasarımcılar ve üreticiler

Fiziksel engelli insanların, ihtiyaçları ve gereksinimleri doğrultusunda ergonomik yaklaşımlarla tasarım ve üretimlerin yapılması, bu kişilere ev ortamında tek başlarına iş yapabilme bağımsızlığının verilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Hareketli mobilyalar günümüz dünyasının bir gerekliliği olmuştur. Teknolojinin olanak ve fırsatlarından yararlanarak tasarlanan ve üretilen mobilyalarda mekanik, elektro-mekanik, sistemli mobilyaların engelli kullanıcılara özgürlük kazandırabileceği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu iddialardan hareketle, ergonominin temel hedeflerinden olan insan-iş ve çevre ekipmanları arasındaki ilişkiler ile ilgili incelenen bilimsel çalışmalara bakıldığında ortaya çıkan problemlerin, kullanıcının rahatlığı ve kullanım kolaylığı göz önüne alınarak çözülmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir [34].

Elektro-Mekanik sistemli mobilyaların engelli kullanıcılara özgürlük kazandırabilmesi, hareketli mobilyaların günümüz dünyasının gerekliliğidir. Bu iddialardan hareketle, incelenen bilimsel çalışmalara bakıldığında, ergonominin temel hedefinde insan – iş ve çevre - ekipmanlar arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan problemlerin son kullanıcının rahatlığı ve kullanım kolaylığı göz önüne alınarak çözülmesi gerektiği sonucu vardır [34].

Tasarım uzmanlarına göre tasarımdaki önemli faktör, yaşanacak mekanlarda mekanın sakinlerine ve ziyaretçilerine göre en uygun değişiklikleri yapmaktır. Bir binada çeşitli uyarlamalar yapmak, erişilebilir binaları sıfırdan inşa etmekten daha maliyetli olabilmektedir. En azından her yaş, cüsse ve yeterlilikteki insanlar için ve özellikle insanlara kendi evlerinde yaşlanıp, mümkün olduğunca uzun süre başkalarına bağımlı olmadan yaşabilecekleri nitelikte, olabildiğince az engele sahip evler yapılmalıdır [35].

Tasarımcıların konutlarda, engellilerin de yaşayabileceği tasarımları yapmaları engellilerin yaşam kalitelerini artırabilir. Bina ve mobilya tasarımcıları engelli kullanıcıların günlük aktivitelerini ve gereksinimlerini anlamaya çalışarak tasarım

yapmaları engellilerin kullanım kolaylığı ve yaşam kalitelerini pozitif yönde etkileyebilecektir.

Yalnızca fiziksel gereksinimlere göre biçimlenmiş çevreler, sağlıklı fiziksel çevreler oluşturmaktan uzak kalabilmektedir. Sorun, “engellilerin gereksinimlerinin sağlanması” biçiminde ele alınmalıdır. Engellilerin, toplumun bütünleşmiş bir parçası olarak kabul edilmesi, tasarımın ‘bütünleştirici’, ‘çoğulcu’ , ‘ayrısız’ bir işleyişe sahip olmasını gerektirmektedir [27]. Yaşam ortamlarının ve buralarda kullanılacak donatı elemanlarının tasarımında kullanıcı faktörü önem kazanmaktadır. Bu nokta da amaç özellikleri farklı kullanıcıların ihtiyaçları için çözümleri tek noktada birleştirmek olmalıdır.

Herhangi bir tasarımda kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik eylemler için gerekli araç ve gereçlerle donatılmış mekanlar oluşturulmalıdır. Bu mekanlardan beklenen amaç, içinde yaşayan insanların bir problemle karşılaşmaksızın amaçlarına uygun eylemlerini yapabilmesidir. Hareket olanağı kısıtlı olmayan sağlıklı insanlar için eylemlerini yaparken çevrede hareketi engelleyici bir faktörle karşılaşmak normal koşullarda olabilecek bir problem değildir. Ancak hareket olanağı kısıtlı olan, tekerlekli sandalye kullanan engelli için çevrede böyle bir engelle karşılaşmak en önemli problemlerden birisi olabilmektedir.

Bu problemlerin oluşmasındaki en önemli etkenlerden biride kullanıcı grubu ile ilgili yeterli bilginin olmaması veya her tasarımcı tarafından bilinmemesidir. Bu nedenle plan ve donatımın doğru şekilde oluşturulabilmesi için tekerlekli sandalyedeki insanların kullanım ölçüleri bilinmelidir [35]. Kullanıcının ölçüleri bilinmekle birlikte mobilya mekan içerisindeki yoğunluk ve organizasyonu, yaşamı olan etkileri, fonksiyonel ve organik boyutlarıyla iş verimliliği ve insan sağlığına etkileri ile insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan, insanların düşünceleri, duyguları ve yaşam görüşlerini mekanlara yansıtan kişisel bir ürün olması sebebiyle insan hayatına sosyolojik ve felsefi anlamlarda yüklemektedir [36].

Günlük yaşamda fiziksel engelli insanların, normal insanlar için tasarlanmış mobilyaların kullanma zorunluluğu yaşamlarını güçleştirmekte ve diğer insanlara bağımlı kılmaktadır. Engelsiz insanlara mobilya üretildiği gibi engelli insanların ihtiyaçlarına cevap verebilecek mobilyaların da üretilmesi mobilya sanayi tarafından bir ihtiyaç olduğu kabul görmelidir. Engelliler için üretilecek mobilyaların, fiziksel engelli insanların ev ortamında karşılaştıkları güçlükleri kaldırabildiği gibi bu insanlara tek başlarına yaşam özgürlüğü de verebilmektedir [7].

Kişisel koşullara uyarlanmış yardımcı unsurların geliştirilmesi, endüstriyel tasarımla başarılması gereken önemli bir görevdir. Böyle bir gelişme, yapısal çevreyi karakterize etmeye yönelik yaklaşımdan oldukça ayrı olup, mimari ve inşaat sanayinde yer alan müşteri, tasarımcı, inşaatçı, idareci, hukukçu ve planlama denetçilerinin yalnız sorumlulukları değil, kazanmaları gereken bir mücadeledir [37].

Bu sebeple tasarımcı konut, bina, mobilya, tekerlekli sandalye, engelli kullanıcı özellikleri (tekerlekli sandalyenin özellikleri, antropometrik ölçümler, eylemlerin özellikleri), kullanıcı ihtiyaçları ve o mekanın alan ve ekipman açısından yeterliliğini onun yaşantısı üzerindeki etkilerinin tespitlerini tasarımlarına yansıtmalı ve öncelik vermelidir.

2.5. Engelliler (Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları) ve Yaşam Alanları

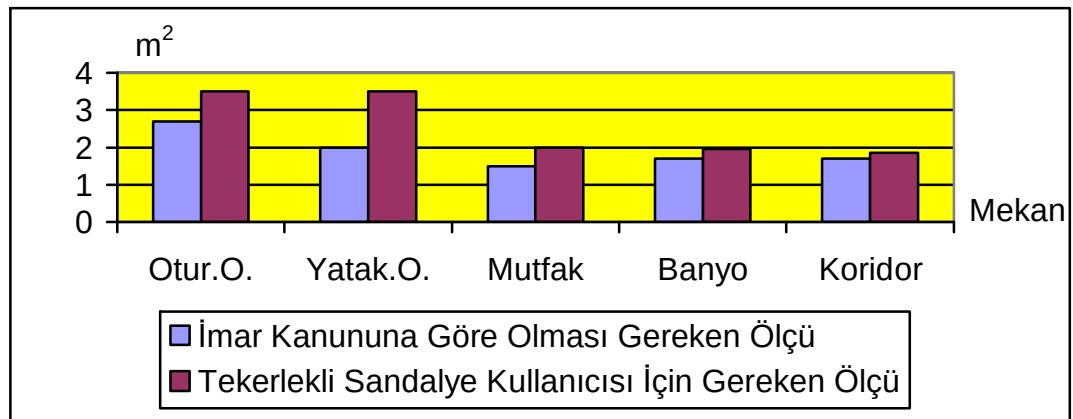
2.5.1. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının ölçüleri ve manevraları

Yapılaşmış çevre, bina iç mekanları kentsel dış mekanlar hatta kenti çevreleyen doğa parçalarına kadar zincirleme bir yapı göstermektedir. Bu yapı içinde yer alan her türlü mekanın işlevini yerine getirmesi, kullanıcılarına yönelik tasarımın yanı sıra erişilebilir, kullanılabilir ve yaşanabilir olmasına bağlıdır. Bu bağlamda; konut alanları, kentsel sosyal ve kültürel alt yapı alanları, kamusal binalar, eğitim, sağlık ve spor tesisleri, iş yerleri, alışveriş merkezleri, eğlence, dinlence ve tatil amaçlı tesisler, açık ve yeşil alanlar, mezarlıklar, kent içi ve kentler arası ulaşım tesis ve araçları, yollar, kaldırımlar, trafik lambaları, geçitler gibi tüm kullanım alanları ve kent

mobilyaları engellilerin kullanımına uygun tasarlanmadığı takdirde bu insanların yaşam kalitesini etkilemekte ve hayatlarına birer engel olarak çıkabilmektedir.

Kullanım alanları ve kent mobilyaları tasarımında ölçütler oluşturulurken ortalama bir insanın ölçütleri ve kapasitesi esas alınmaktadır. Ancak, gerçekte böyle bir insan modeli veya bu standartlara birebir uyacak bir insan yoktur. İnsanlar gerek boyutsal gerekse kapasite olarak bu standartların üstünde veya altında kalmaktadır. Bütün bunların ötesinde tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik tasarımlarda ölçütler daha karmaşık olabilmektedir.

Örneğin Türkiye’de yürürlükte bulunan İmar Kanunu ve Yönetmelikleri’ne göre yapılan normal konutlara ait niteliklere ilişkin hükümlerin bir kısmı tekerlekli sandalye engellileri için uygun konut koşullarını sağlamamaktadır [38]. İmar Kanunu belirtilen en az ölçüler tekerlekli sandalye kullanıcıları için yeterli olmamaktadır. İmar Kanunu’nda konutlarda olması istenen bölümlerin ölçüleri Şekil 2.2’de verilmiştir.

Şekil 2.2. Engelli ve engelsiz bireylere yönelik konut ölçüleri [6]

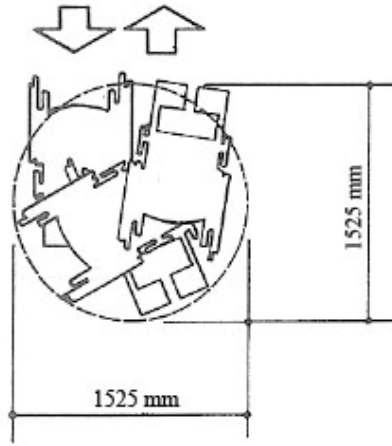
Şekil 2.2’de veriler incelendiğinde tekerlekli sandalye kullanıcıları, engelsiz bireyler kadar rahat hareket edebilmeleri için konut bölümlerinin daha fazla genişlikte olması gerektiği görülür. Ancak tekerlekli sandalye kullanıcılarının ihtiyaç duydukları oda genişlik oranları her bölümde yapılan aktivitelere bağlı olarak değişmektedir. Bu

bakış açısı ile engellilerin yatak odalarında engelsiz bireylere göre daha geniş bir alana ihtiyaç duydukları söylenebilir.

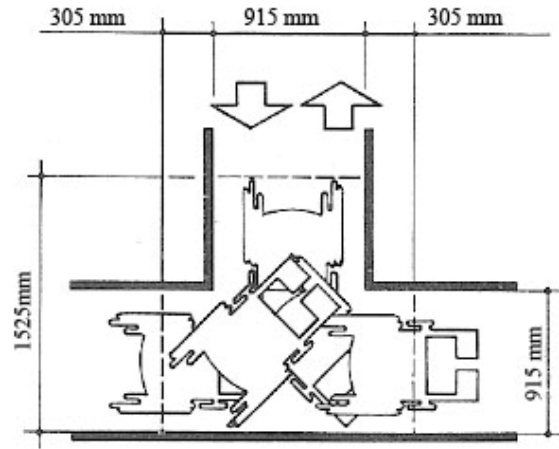
Bütün bunlardan hareketle engelliler için tasarımda mekanların ölçütleri belirlenirken tekerlekli sandalye kullanıcılarının antropometrik özellikleri ve ergonomik faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Buna bağlı olarak bu insanların hangi yaşamsal faaliyetlerini ne ölçüde yerine getirebildiklerini araştırmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tekerlekli sandalye kullanan engelli kişilerin yürüyememe dahil bütün yapabildikleri ve yapamadıkları hareketler kendi ölçüleri ile ilgilidir. Bu insanlar birçok insanın yapabildiği ayakta durmak, eğilmek ve çömelmek gibi hareketleri gerçekleştirmede zorluk çekmektedirler. Yürüme ve ayakta durma fonksiyonlarındaki eksiklikler bu insanlara tekerlekli sandalye ile ancak belirli eylemleri yapma zorunluluğu getirmektedir. Bu zorunluluk konut ve mobilyalarda tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik kullanım kolaylığı ve yaşam standartlarını yükseltici tasarımların yapılması zorunluluğunu getirmektedir.

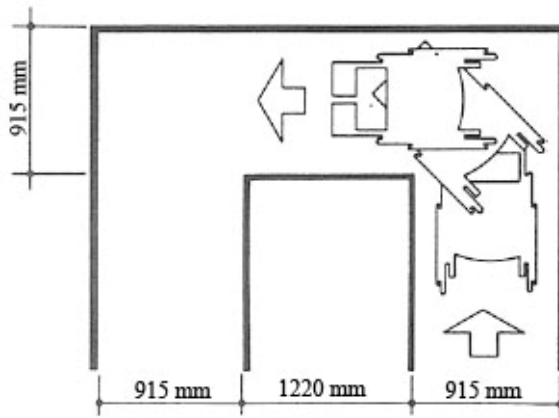
Yaptıkları eylemleri tekerlekli sandalyeyi yürütme, manevra yaptırma yoluyla dolaştırma, elle yapılabilecek işlemleri yapma, kolun uzanabileceği yükseklikteki ve genişlikteki alanlarda kollarını kullanarak yapmaktadırlar. Örneğin yüksekliği uygun olan bir masada çalışabilirler veya uzanma yüksekliğine uygun bir dolaptan eşya alıp koyabilirler. Ancak bu eylemleri yapabilmeleri için yaşadığı mekanlardaki koşulların uygun ve engelsiz olması gereklidir. Engel bulunmayan ortamlarda bu insanlar için yapılacak çalışmalarda bu insanların ölçüleri bilinmelidir. Bu amaç doğrultusunda Şekil 2.3 - Şekil 2.13'de tekerlekli sandalye kullanıcılarına ait antropometrik ölçüleri verilmiştir.

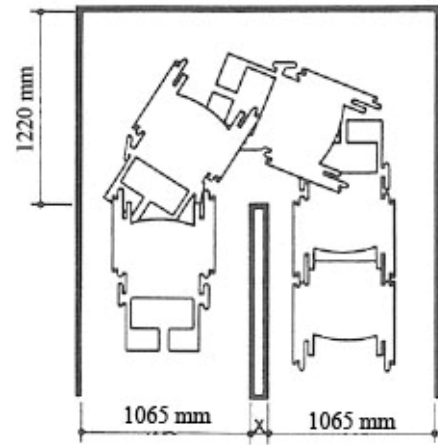
Şekil 2.3. 360° manevra alanı [39]

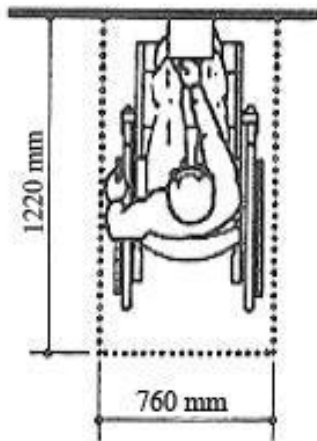
Şekil 2.4. T şeklindeki dönüş (180°) Manevra alanı [39]

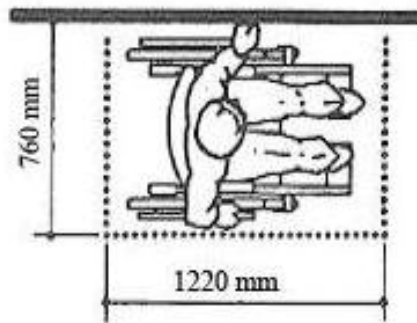
Şekil 2.5. 90° dönüş manevra alanları [39]

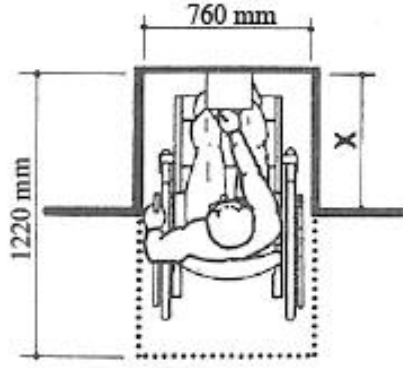
Şekil 2.6. Engel etrafından dönüş Manevrası < 1220 mm [39]

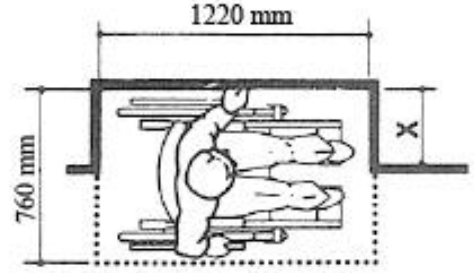
Şekil 2.7. Önden yaklaşma [39]

Şekil 2.8. Paralel yaklaşma [39]

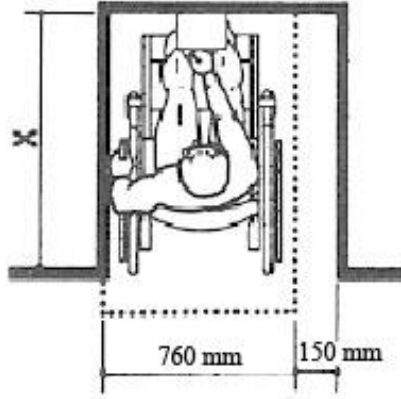

(a)

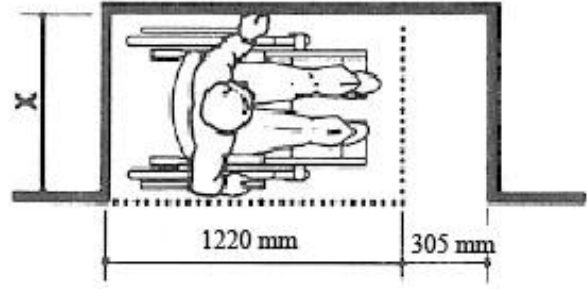

(b)

Şekil 2.9. Temiz girinti alanları (a) $X \leq 610\text{mm}$, (b) $X \leq 380\text{mm}$ [39]

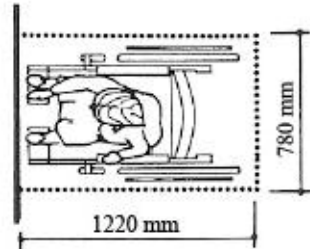
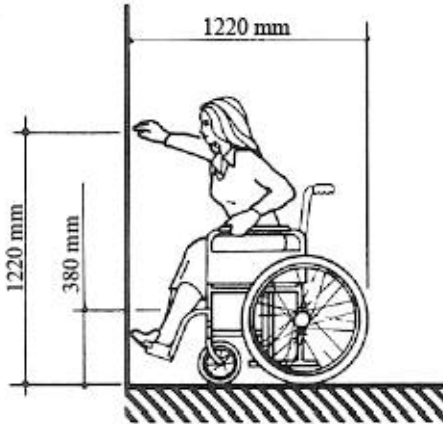

(a)

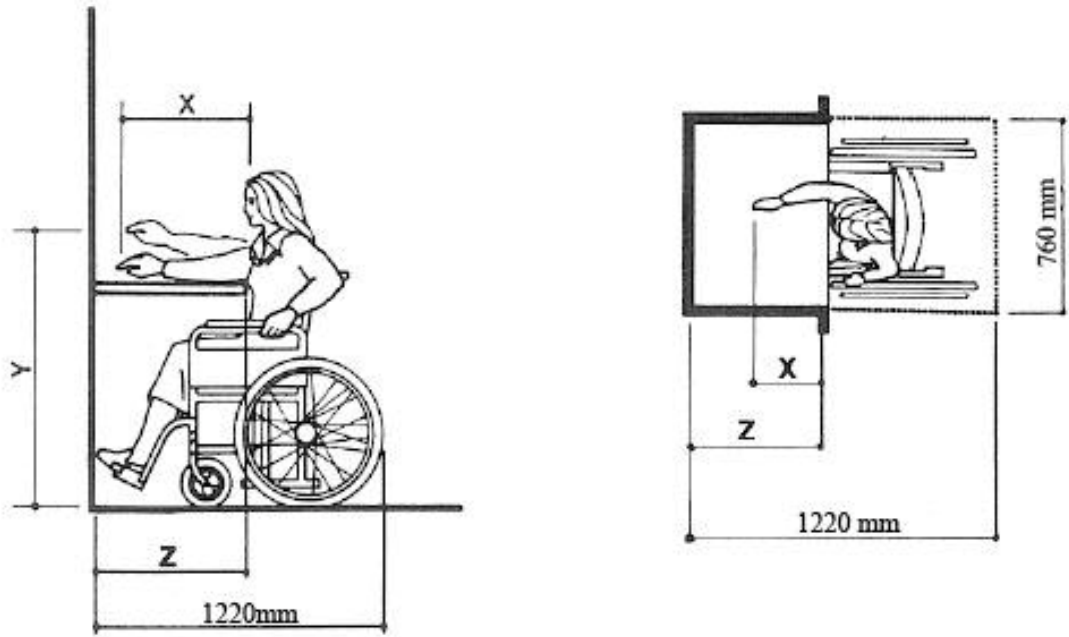

(b)

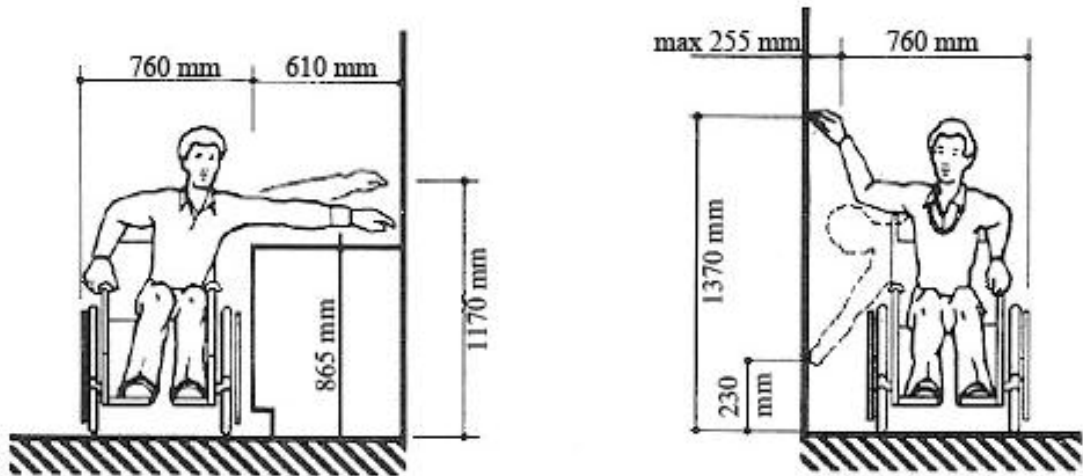
Şekil 2.10. Manevra gerektiren temiz girinti alanları (a) Eğer $X > 610\text{mm}$ ise 150mm manevra alanı bırakılmalıdır, (b) Eğer $X > 380\text{mm}$ ise 305mm manevra için alan bırakılmalıdır [39]

Şekil 2.11. Ön engelsiz uzanma mesafesi [39]

Şekil 2.12. Önde engelli uzanma mesafesi [39]

Şekil 2.13. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yana uzanma mesafesi [39]

2.5.2. Konut mekanda tekerlekli sandalye kullanıcıları

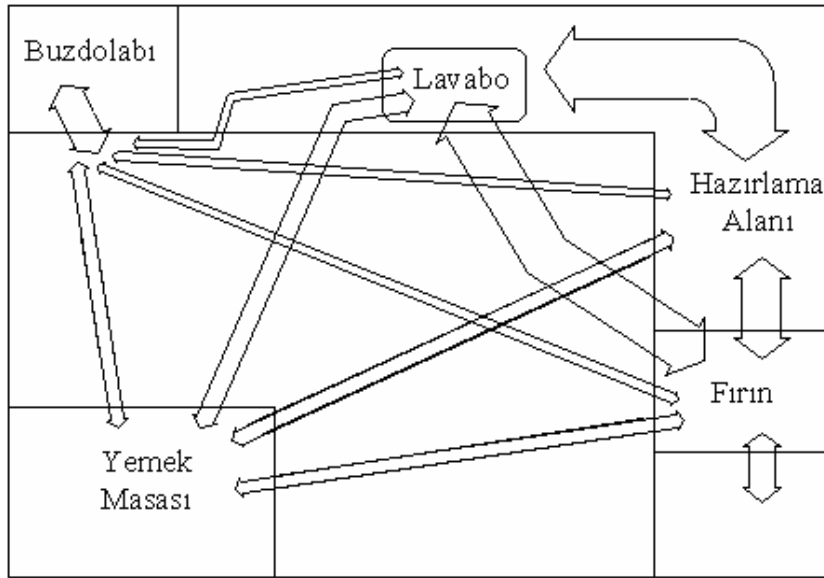
Konutta yaşayan engellilere, engelli grupları açısından bakıldığında; en zor durumda olan fiziksel grubunun ‘yürümesi sakıncalı görülen veya engeli olan yardımsız veya yardımcı olarak tekerlekli sandalye kullanarak hareket eden kişilerdir’[40]. Tekerlekli sandalye kullanan kişinin günlük yaşamda karşılaştığı sorunlar çeşitli engellerden

dolayı öncelikle yaşamını sürdürdüğü ev ortamından başlamaktadır. Herhangi bir düzenleme yapılmamış bir evde tekerlekli sandalye kullanarak hareket etmek, tuvaleti kullanmak, banyo yapmak ve elbise değiştirmek oldukça zordur. Bu durum psikolojik olarak yıpratıcı bir dönemin başlamasına neden olur.

Konut fiziksel engelli bir kullanıcının ihtiyaçlarına göre değiştirilemiyorsa mevcut konut engelli bireylerin yaşamasına uygun olmayabilir. Bu kişiler belki hem başka bir yere hatta başka bir şehre bile taşınabilecektir. Halbuki onların hayat tarzları bu durumda değişecekken eğer isterlerse bir kişinin yaşamında bütün safhalarındaki kişisel ihtiyaçlara tümüyle kolaylıkla uyaranabilen bir evde oturabilirlerdi [37].

Tekerlekli sandalye kullanıcı ihtiyaçlarının tespit edilmesi onların yaşam standartları yükseltmekle birlikte manevra ve kullanım kolaylığı arz eden faktörlere tasarım süreçlerinde öncelik verilmesi önemlidir. Ancak, tasarım düşüncelerinde herkes için tasarım felsefesi yaklaşımları ile tasarım senaryoları oluşturulmalıdır.

Mutfak; Konut mekanda yiyeceklerin depolanması, hazırlanması, servisi ve bulaşıkların yıkanması gibi bir çok ev işi faaliyetinin yürütüldüğü, engelli ev bireylerinin evin diğer alanlarına göre daha fazla zaman geçirdiği, enerji harcadığı ve en fazla sorunla karşılaştığı bir mekan olan mutfakın, ergonomik olarak düzenlenmesi konutun diğer alanlarına göre öncelik taşımaktadır [41].

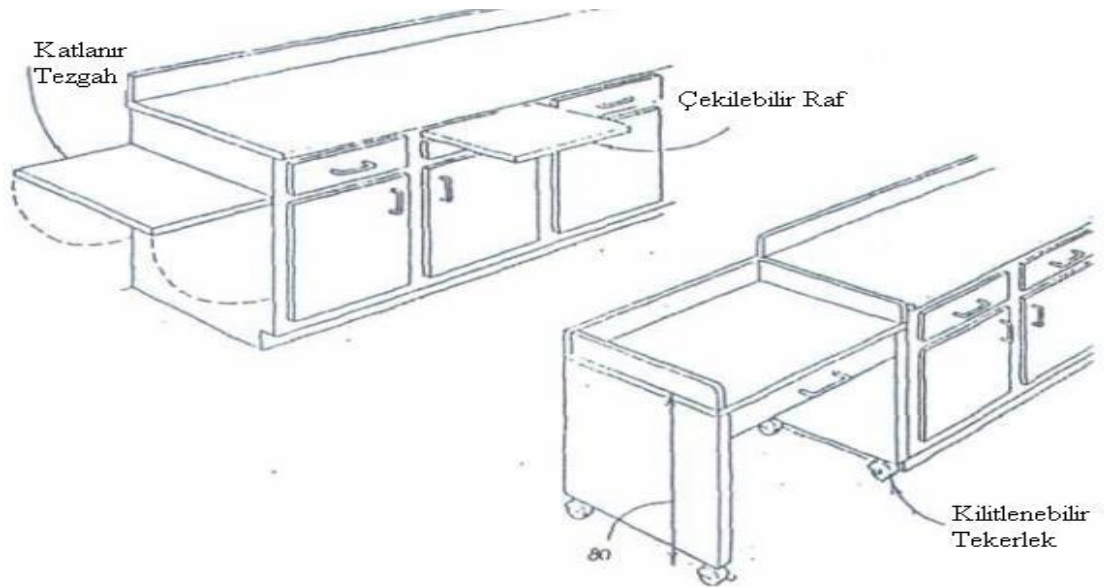

Şekil 2.14. Mutfak üniteleri arasındaki kullanım sıklığı [12]

Goldsmith'e göre mutfakta harcanan enerji, bu alanın yerleşim şekli ile doğrudan ilişkilidir. Bu alandaki mutfak ünitelerinin az enerji harcanacak şekilde yerlerinin belirlenmesi hareket güclüğü çeken engelliler için kullanım kolaylığı sağlaması önemlidir. Günümüzün konut mimarisinde tasarlanan mutfak planları değerlendirildiğinde I, L, U, Paralel ve Amerikan tipi mutfak tiplerinin olduğu görülmektedir. Ancak eylemlere ve kullanıcılara göre mutfak tiplerinin belirlenmesi önemlidir [11]. Engelli insanlar ve mutfak tipleri inceleyen Çınar'ın araştırma sonucuna göre çalışma kolaylıkları göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde tekerlekli sandalye kullanıcıları için en ideal mutfağın L tipi olduğu iddiası vardır [8].

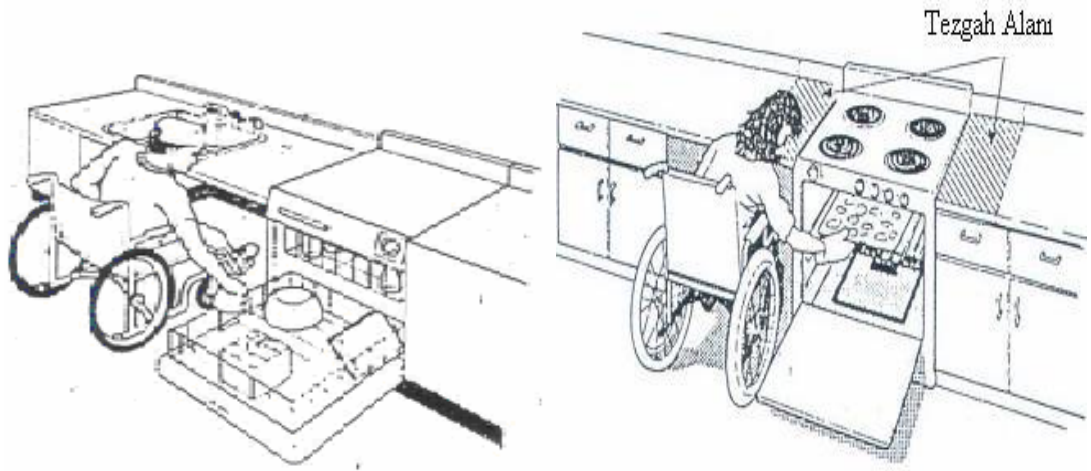
Mutfak tasarımlarında dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir konu ise, mutfak tezgâhının yüksekliği tekerlekli sandalye kullanıcısının ünitelere ulaşımı için giriş sağlayacak türden olması bu insanların kullanım kolaylığını artırır. Engelli bireyin ihtiyaçlarına yönelik ve hayatını kolaylaştıran düzenlemeler yapılırken, diğer kullanıcıların yaşamlarını zorlaştırmayan mutfak çözüm önerileri getirilmelidir. Bu bağlamda elektrik-elektronik sistemli kompleks çalışma sistemlerini mobilyaya uygulanması her iki tür kullanıcı için kullanım kolaylığı yaratacaktır [42]. Çünkü

konut içindeki tüm kullanıcılar için tek bir seviye önermek mümkün değildir, dolayısıyla alternatifli çalışma seviyesinde çalışmak için çekmeceli, katlanır veya kilitlenebilir tekerlekli tezgâhlar önerilebilir.

Şekil 2.15. Kullanım kolaylığı sağlayan mutfak tezgah örnekleri [6]

Mutfak ünitelerinin kullanımında karşılaşılan bir diğer problem ise fırın ve bulaşık makinesi ünitelerinin kullanımınıdır. Bu ünitelerin kapakları öne doğru açıldığından kullanıcı geri çekilmek durumunda kalmaktadır. Bu da fırın ve bulaşık makinelerine ulaşımı engellemektedir. Fırın ve bulaşık makinesi ünitelerinin yanına düzenlenecek bir diz boşluğu tekerlekli sandalye kullanıcısının kendini içeri çekmesini sağlayabilir. Böylece fırın ve bulaşık makinesi tekerlekli sandalye kullanıcısı tarafından daha rahat kullanılabilir. Ocağın her iki tarafından da en az 30 cm' lik bir tezgâh alanının olması sıcak kap ve tavaları yerleştirme imkanı sağlayabilir [43].

Şekil 2.16. Ocak ve bulaşık makinesi kullanımı [43]

Fırın kullanıma başka bir yaklaşım ise göz hizası fırın kullanımıdır. Bu düzenleme kablarn geçirilecek alanını daha da kısaltır. Tekerlekli sandalye kullanıcısı için, fırının en az bir tarafına diz boşluğu düzenlenmelidir. Böylece daha yakın bir yaklaşıma izin verilmiş olacaktır [43]. Bu tip fırın kullanımının tekerlekli sandalye kullanıcısı için daha kolay olacağı düşünülmektedir.

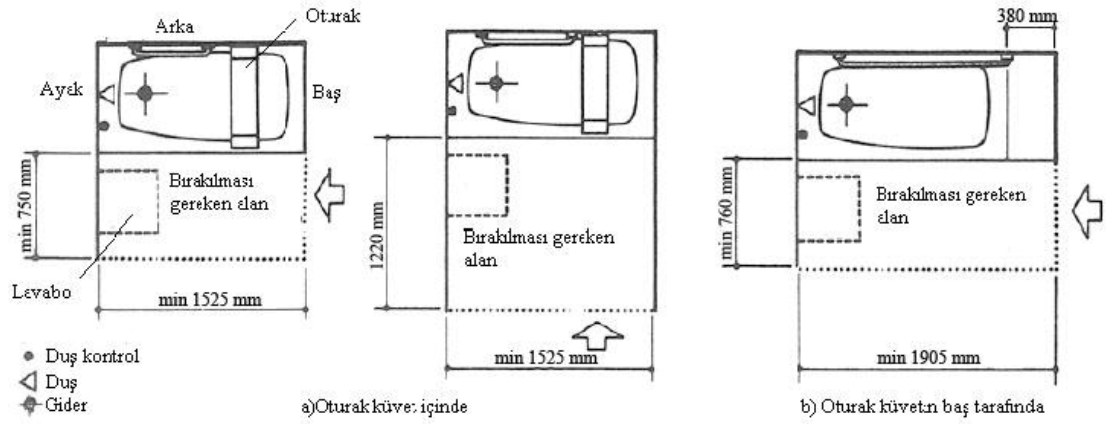
Önemli olan diğer bir konuda evye altı yalıtımıdır. Eviye altındaki sıcak su boruları alt beden duyu yetersizliği veya bozukluğu olan engelliler için az da olsa tehlike yaratabilir. Bu durumda yalıtımlı veya yalıtım tablalı evyeler kullanılabilir [44].

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının mutfakta karşılaştığı problemlerden bir diğeri de mutfak köşe dolaplarıdır. Bu gibi sorunların çözülmesinde mekanik raylı sistemlerden, döner tablardan ve elektro-mekanik sistemlerden yararlanılabilir. Bu tip mekanizmalarda, ışıklı ve sesli güvenlik önlemleri alınarak, kullanıcıya alternatif bir seçenek sunulabilecektir [8].

Banyo; Tekerlekli sandalye kullanıcı konutlarında gerek banyo alanına ilişkin gerekse banyo donanımının yerleşim ve ebatlarına ilişkin çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu engeller kişilerin günlük faaliyetlerini yerine getirmesini zorlaştırmakta ve banyodaki faaliyetlerin yürütülmesi koşullarını sağlanmaması,

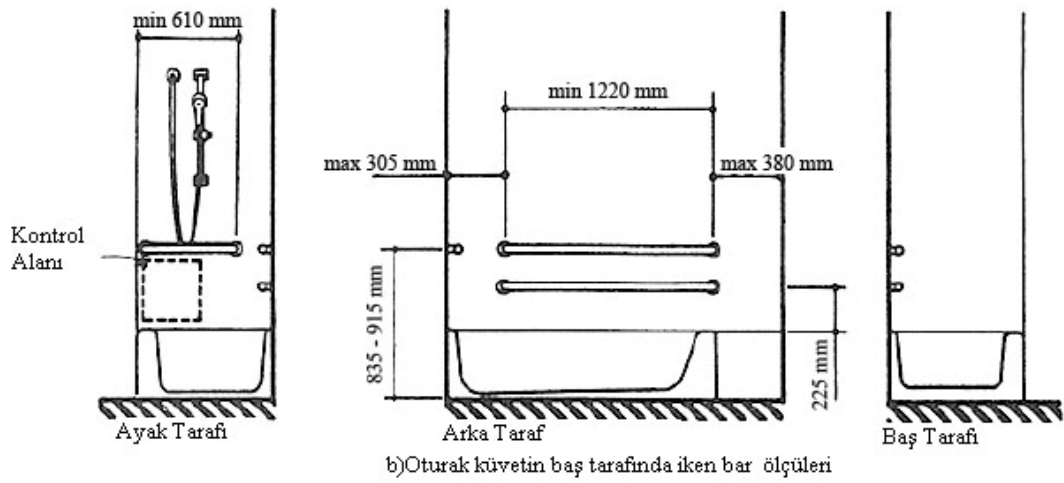
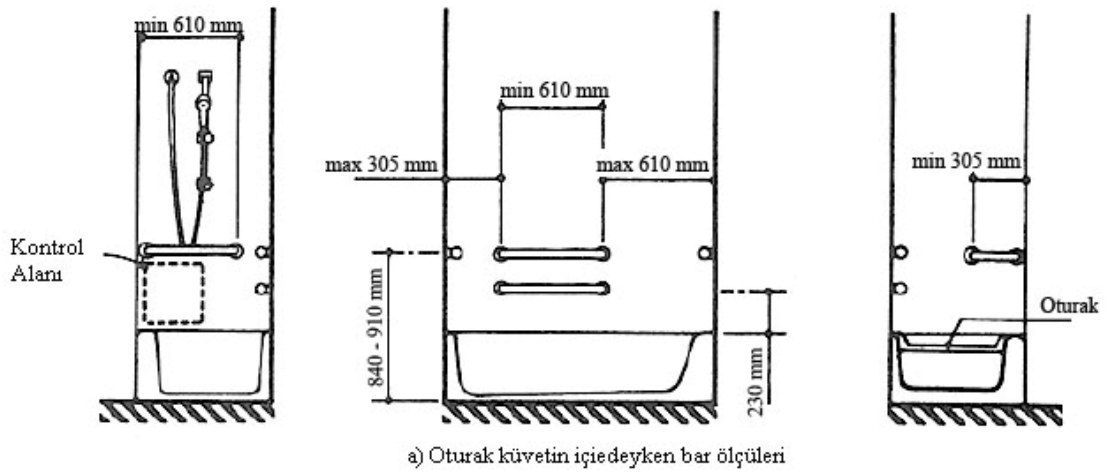
beraberinde bireylerde bağımlılık, kırgınlık, öfke, hayal kırıklığı, suçluluk veya psikolojik yıkılma gibi duyguları getirebilmektedir [45].

Tekerlekli sandalye kullanan kişiler, lavabo, klozet, küvet gibi banyo donanımlarına rahatça yaklaşabilmeleri, manevra yapabilmeleri ve kullanabilmeleri için her donanımın önünde ek alana ihtiyaç duyarlar. Bu durum banyonun standart boyutlarından biraz daha büyük olmasını gerekli kılar. Tekerlekli sandalye kullanan kişiler için uygun banyo alanı ölçüsü 4.5-6m² verilmektedir [46].

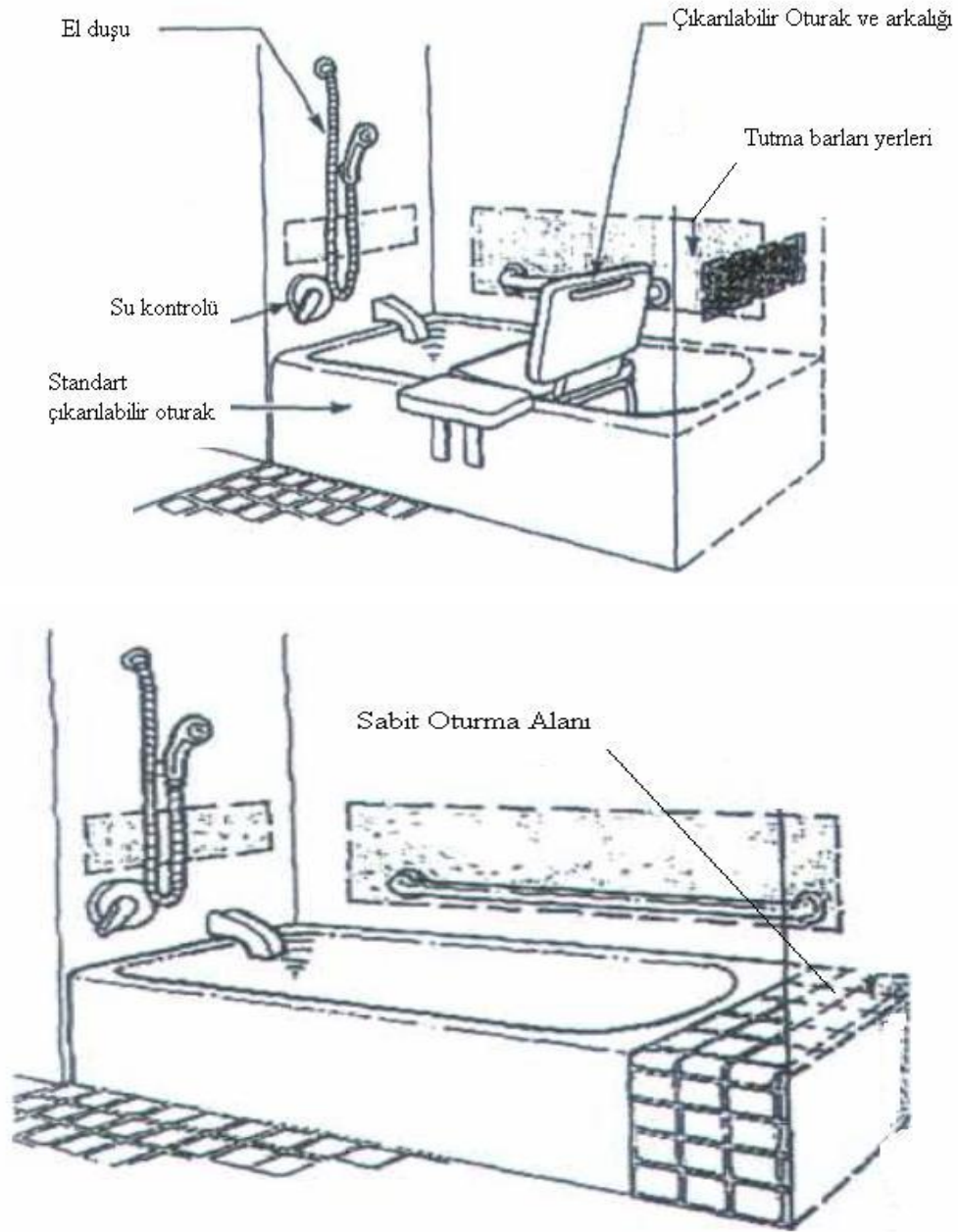
Şekil 2.17. Küvet kullanılan banyolarda tekerlekli sandalye kullanıcıları için bırakılması gereken zemin alanları [39]

Tekerlekli sandalye kullanan kişilerin küvete girip çıkarken ulaşım zorluğu çekerler. Bu durumdan dolayı duşun kullanımı küvete göre daha kolaydır. Ancak kullanıcı duş yerine küvet kullanmak istiyorsa küvete güvenli bir şekilde girip çıkabilmesi için küvet ile ilgili bazı noktalara dikkat edilmelidir. Tekerlekli sandalye kullanıcısının küvete geçerken destek alması için sağlamlaştırılmış tutunma barları kullanmak oldukça fayda sağlayabilir [46].

Şekil 2.18. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için banyolara konulması gereken barlar ve ölçüleri [39]

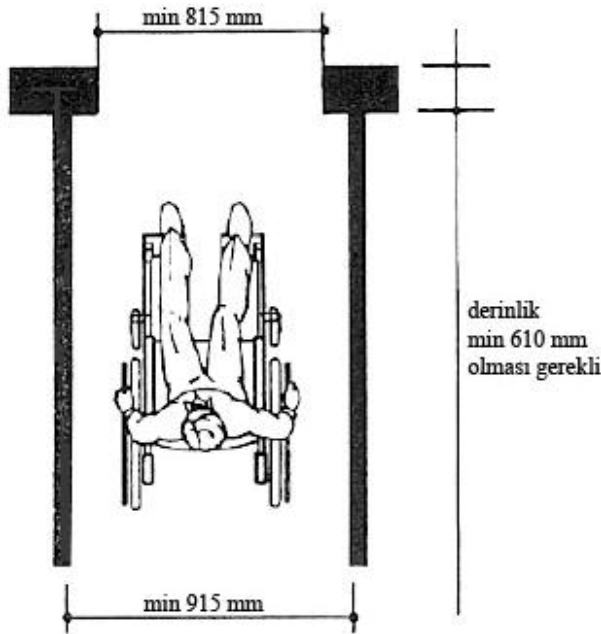
Tekerlekli sandalye kullanan kişiler küvete geçerken hareketlerini kolaylaştırıcı diğer bir düzenleme, bu kişilere yönelik yapılan oturaklardır. Bu oturaklara otururken kullanılmak üzere elde tutulabilir bir duş başlığı kullanmak büyük kolaylık sağlar. Küvet yüzeyinin kaygan olmaması da yaşanabilecek kazaların önlenmesi açısından önemlidir [47].

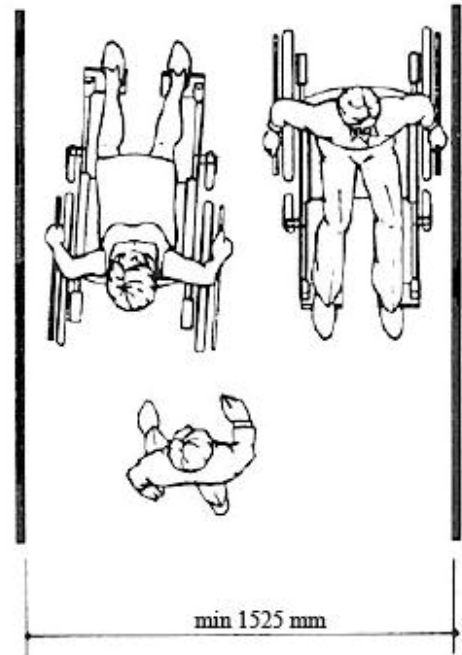
Şekil 2.19. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için banyolarda alternatif oturma düzenekleri [48]

Tekerlekli sandalyeli kullanıcılarına yönelik banyo alanındaki düzenlemelerin çoğu inşaat ve mimarlık düzenlemeleri olup, inşaat aşamasında diğer konut bölümlerine göre yapılacak küçük ve masrafsız düzenlemeler kullanıcılara kullanım kolaylığı sağlayabilir.

Giriş Holü ve Koridorlar; Giriş holü veya koridorlarda tekerlekli sandalye kullanıcıları için engel oluşturacak gerekli açıklıklar, basamaklar ve uygun olmayan zeminler olabilir. Kapılar çok dar veya açmak için gerekenden fazla bir güç gerektirebilir.

Şekil 2.20. Bir kişilik tekerlekli sandalye koridor genişliği [39]

Şekil 2.21. İki tekerlekli sandalye kullanıcısı için koridor genişliği [39]

Hızlı kapanan otomatik kapılar ve sert yaylı kapılar, bunlardan çok hareketli olmayan kişiler için bir çeşit problem kaynağıdır. Çoğu döner kapılar veya turnikeler, tekerlekli sandalye ve ağır valiz taşıyanlara uygun hale getirilmemiş olup, bu kişiler için geçit vermeyebilirler [37].

Yatma Mekanı; Engelli insanlar yatak odasını normal insanlardan daha fazla kullanırlar. Bilhassa tekerlekli sandalyede yaşayanlar bütün gün boyunca aynı pozisyonda oturmaktan rahatsız olarak dinlenme ihtiyacı hissedebilirler. Günlük bazı tedavi ve hareketlerin burada gerçekleştirilmesiyle birlikte yatak odasının dinlenmeye, okumaya ve çalışmaya imkan verebilmesi gerekmektedir [11].

Konut ve mobilya tasarımlarında son kullanıcı olarak engellilerin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda mobilya üretiminin gerçekleştirilmesi önemlidir. Örneğin yatak odası mobilyaları insanların günlük yaşamlarının 1/3'ünü geçirdikleri uyuma, dinlenme vs eylemlerin geçirildiği ürünler olarak düşünüldüğünde insan yaşamına katabileceği pozitif ve negatif değerler önem arz etmektedir [9].

Günlük yaşamın büyük bir bölümünün geçtiği yatak odaları için üretilecek mobilya ve eşyalarda sadece mobilya ve döşemecilik sektörlerindeki gelişmeler değil aynı zamanda elektrik, elektronik ve bilgisayar teknolojilerinden de faydalanılabilir.

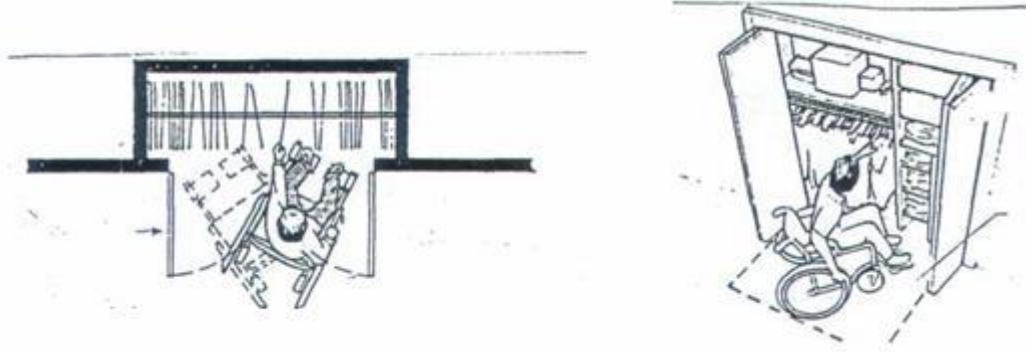

Şekil 2.22. Farklı yatma pozisyonlarına sahip engelli yatağı [9]

Elektrikle şekli ayarlanabilen karyolalar, tekerlekli sandalye engellilerine çeşitli yatma pozisyonları için imkan sağlar. Karyolanın hemen yanında engellinin ihtiyaç duyabileceği her şey ve kendisinin ihtiyacı olan şahsi eşyalarını bulunduracağı yerler gereklidir. Yatakta yemek yenebilmesi için özel amaçlı mobilyalar bu insanların yaşam kalitesi ve yaşam kolaylığını artırabilir. Engelli yatakta iken ışıklara kumanda edebilmeli, kapıyı açabilmeli, radyoyu, televizyonu açıp kapatabilmeli, imdat ziline basabilmelidir. Dış kapıdaki biriyle konuşma imkanını da temini düşünülebilir [11]. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına tüm bu kullanım kolaylıklarının sağlanması için, bu insanların pozisyonları ve hareket kabiliyetlerinin artırılmasına yönelik düşüncelerin, ergonomik ve fonksiyonel tasarımlarla çözülebileceği ifade edilebilir.

Depolama mobilyalarında (özellikle elbise dolabı vs) ulaşım problemlerinin çözümlerinde hareketli askı elemanları, raflar kullanılması, tekerlekli sandalye giriş alanlarının yaratılması, engelli bireylerin problemlerini çözebilecek alternatifler arasında yer almaktadır. Ürün tasarım aşamalarında mobilyalara fonksiyonel hareketler katabilecek elektronik ve elektrik mekanizmaların kullanılması problemlerin çözümlerinde önem teşkil etmektedir. Örneğin kapı ve pencerelerin kullanımında ulaşım ve eksensel hareketlerden dolayı ortaya çıkan problemler elektroniğin kullanımı ile çözülebilmektedir. Yine dolapların elektronik mekanizma yardımı ile engelli bireylerin kullanım alanlarına getirilmesi problemlerin çözümlerinde kolaylıklar sağlamaktadır. Dolap kapaklarının, pencerelerin ve çekmeceli ünitelerin kullanımlarında engelli bireylerin problemler yaşadığı söylenebilir [9].

Yüksek dolaplara çift açık kapak yerleştirerek dolabın içindekilerin tam olarak görünmesi sağlanabilir. Bu kapaklar tekerlekli sandalye kullanıcısı için manevra alanını genişletebilir.

Şekil 2.23. Çift yönlü kapı dolapları ve katlanır kapaklı dolaplar [43]

Yaşam Mekanı; Yaşam mekanında oluşturulan oturma grubu vasıtası ile dinlenme, sohbet ve oturma eylemleri gerçekleşir. Bu grubu oluştururken tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturma ve hareket etme alanlarına dikkat edilmelidir. Kullanıcının ihtiyaçlarına cevap vermeyecek şekilde oturma grubu düzenlendiğinde mobilya miktarı azaltılarak içinde dolaşma imkanı artırılabilir. Tekerlekli sandalyeli

kullanıcının oturma grubuna kolaylıkla oturabilmesi için, öncelikle tekerlekli sandalye ile oturma grubunun aynı yükseklikte olması gerekir [49].

Engelliler için tasarlanan mobilyaların keskin köşe ve kenarları bulunmamalıdır. Tutma kolları büyük, kolay görülebilir ve kolay kavranabilir olmalıdır. Diz hizasının altındaki sabit raflar çekmece olarak rahat kullanılabilir. Göz ve diz hizası arasındaki alanda bulunan kullanma, saklama bölümleri rahat ulaşılan ve kolay görülen yerlerdir. En çok kullanılan nesneler buralarda bulundurulur. Masalar sağlam ve dengeli olmalıdır [50].

Türkiye’de son yıllarda, yaşanan mekânı düzenlerken bedensel engellilerinde düşünülmesini sağlamak ve tasarımın herkes için olduğu gerçeğini ortaya koymak amacı ile çeşitli çalışmalar yapılmaktadır ve yarışmalar düzenlenmektedir. Bu konuda çalışmaları bulunan Vatansever’e göre;

‘Engelli mobilyaları satan hiç kimse tasarımı umursamıyor. Mobilya kendini ‘ben sadece sakatlar içinim’ diye fark ettiriyor. Hem işlevsel hem de görsel olarak engelli mobilyası görünümünü minimuma indirmeyi amaçladım’ .

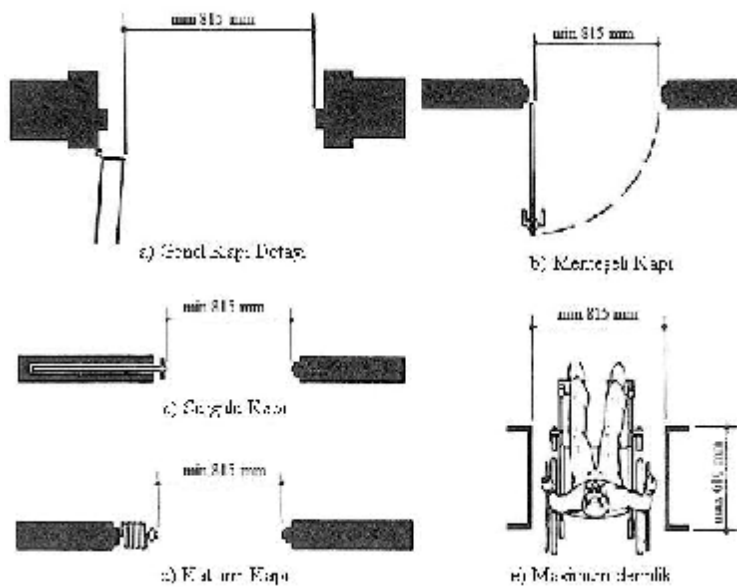
Vatansever projesinde; engellinin dışarıda kullandığı sandalyesini evinde de zorunlu olarak kullanacağı düşüncesinden hareket etmiştir. Engelli insanların, sandalyeye her oturduğunda sakatlığı yüzüne vuruluyor iddiası ile engelliler için yeni bir yaşam mekânı tasarlamıştır. Bu yaşam mekânının sandalyesi akülü ve sandalyenin herhangi bir kontrol kolu yoktur. Kontrolü, engelli kişinin koluna takılan ve blue tooth ile çalışan bir aygıt sağlamaktadır. Engelli kişinin ev içerisinde kat ettiği yol göz önüne alındığında sandalyenin aküsü uzun süre kullanılabilir. Sandalyenin özellikleri incelendiğinde 120 derece sırt eğimi sağladığı ve 15cm’lik yükseklik ayarı da yapılabildiği görülmektedir.

Oturma ve yaslanma kısmı, terlemeyen ve formunu kaybetmeyen poliüretan destekli keseciklerden oluşuyor. Odadaki yatak çevresini saracak tekerlekli bir dış düzenek ve gerektiğinde sırt eğimi ayarlanabilir olarak tasarlanmış. Çalışma masasının dörtte üçü

istenirse parçalanabiliyor. Engelli yatağında çalışmak istiyorsa parçalara ayrılabilen masa, yatağa kolaylıkla adapte edilebiliyor. Diz üstü bilgisayarla çalışmak isteyen engelli parçalanabilen bu masa ile elektrik sorununu halledebiliyor. Odadaki raflar kitaplık olarak kullanılabildiği gibi engelli kişiye aynı zamanda destekte sağlıyor [51].

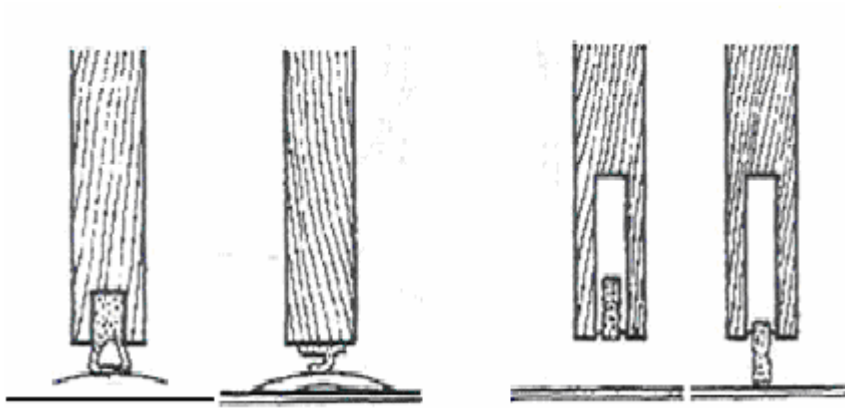
Yaşama mekanı ile ilgili düzenlemeler incelendiğinde; tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik yapılan çalışmaların arttığını fakat engellilerin günlük hayata uyumunu tam anlamıyla sağlayamadığı söylenebilir.

Kapı ve Pencereleer; Normal kanatlı kapılar tekerlekli koltuktaki engelliler için uygun olmakla birlikte sürme kapıların daha kullanışlı olduğu genellikle kabul edilebilir. Ancak sürme kapıların hem alttan, hem de üsten raylı olmaları gerekmektedir. Tekerlekli koltuktaki insanlar kapı kapamayı pek sevmediklerinden, sürme kapılar da yer tutmadan açık kala bildiklerinden mekanlar arası bağlantılar daha tabii kalmış olur. Çarpma kapılar tekerlekli sandalye kullanıcılarına zorluk çıkarırlar. Döner kapılar ise tekerlekli sandalye hareketine konutlarda izin vermeyebilir [11]. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun kapı çeşitleri için uygulanması gerekli standart ölçüler Şekil 2.24’de verilmiştir.

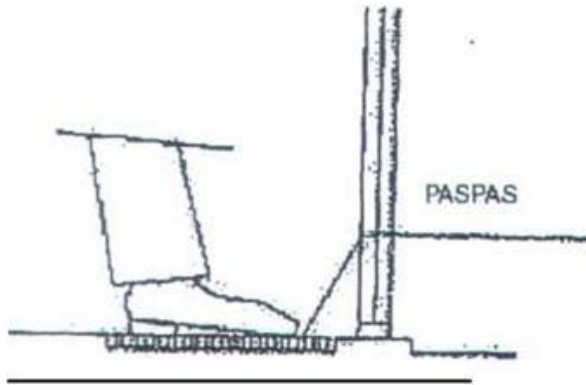
Şekil 2.24. Temiz kapı açıklıkları [39]

Tasarımda kapılar kesinlikle eşiksiz tasarlanmalıdır, yalıtım gerekiyorsa eşik sorunu Şekil 2.25’de detaylar uygulanarak çözülebilir.

Şekil 2.25. Tekerlekli sandalyelere göre eşik ve otomatik kontrollü kapılar [38]

Kapı önüne paspas konulması arzu edildiğinde engelliye mani olmayacak Şekil 2.26’daki gibi çözümler üretilmelidir.

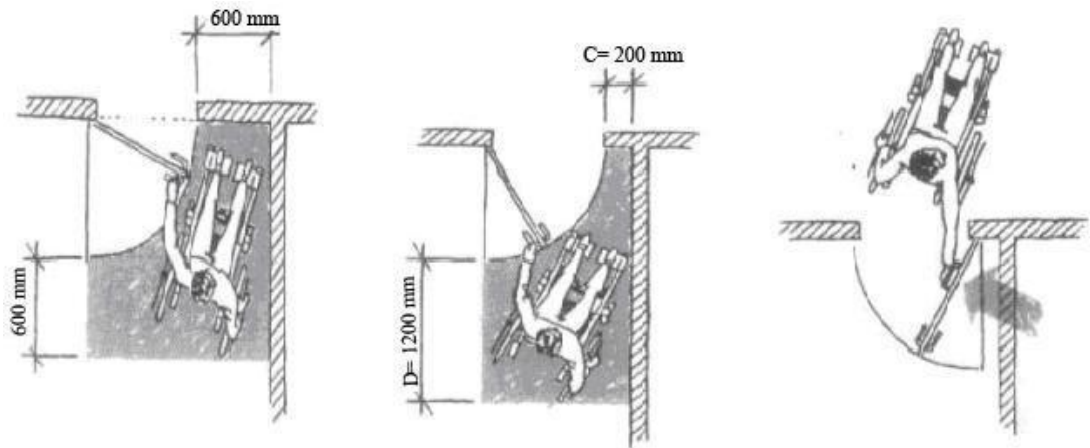
Şekil 2.26. Kapı girişi ve paspas ilişkisi.

Döner kapılar engelliler için uygun olmamaktadır. Eğer bu kapılardan vazgeçilemiyorsa, engelliler ayrıca ek bir kapı öngörülebilir. Dolaşım alanına yerleştirilen kapı ve pencere kanatları engelliler için tehlike oluşturabilir. Dışarıya açılan kapılar girintilere yerleştirilmelidir [52].

Engellilerin yaşayacakları konut ve işyeri tasarımında proje aşamasında tekerlekli sandalye kullanıcılarının antropometrik ölçüleri dikkate alınarak tasarımlar

yapılmalıdır. Çünkü proje aşamasında bu planlamalara yer verilmediğinde daha sonraki dönemlerde yapılacak düzenlemelerin maliyeti, proje aşamasındaki maliyetlerden daha yüksek olabilmektedir. Engellinin günlük hayatında aktivitelerini yerine getirebileceği yerlerden olan; alışveriş merkezleri, okullar, camiler, spor alanları, tiyatro, sinema gibi kültürel alanlarının da kapı ve pencerelerinin de tekerlekli sandalye kullanıcılarının rahatlıkla hareket edebilecekleri ölçülerde proje aşamasında düşünülmesi doğru bir yaklaşım olacaktır. Bunların yanı sıra tekerlekli sandalye kullanıcılarının kendi yaşam alanları dışında komşuluk ve akrabalık ziyaretleri kapsamında, toplu yaşanan apartman, site gibi yerleşelerde de antropometrik ölçülere uygun mimari tasarımlar yapılmalıdır.

Kapı kilidinin kolay ulaşılabilmesi için mekanın iyi aydınlatılmış ve tanımlı olması gerekebilir. Her kapıya mutlaka geniş açılı bir göz deliği konularak gelen kişinin kontrolü sağlanmalıdır. Kapılar dışa açılmalıdır. Bir kapının eni tekerlekli sandalyenin genişliği ile sandalyeyi kullananın kollarının kapladığı alan (en az 85-90 cm) dikkate alınarak belirlenir. Kapı kollarının biçimi basit ve kolay tutulabilir olmalı yüksekliği en az 90 cm en fazla 140 cm olmalıdır. Menteşelerin bulunduğu kenara yakın yerleştirilen kapı kolu tekerlekli sandalyeyi kullananın kapıyı kapatmasını kolaylaştıracaktır [53].

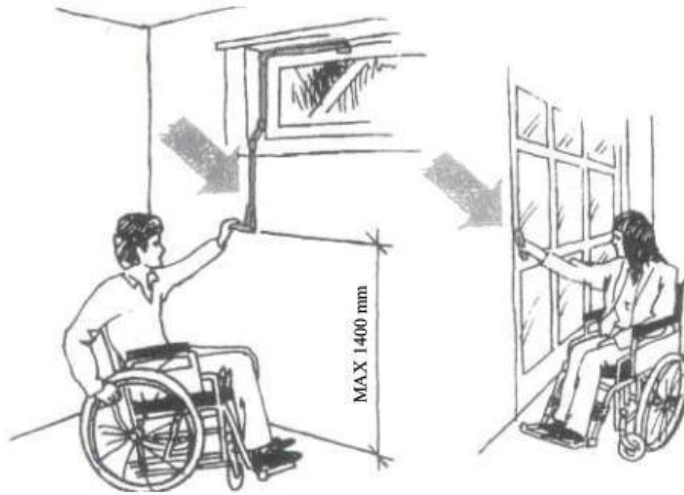
Şekil 2.27. Kapıların önündeki manevra alanı [52]

Kapı kolunun yanında, kapının açıldığı kenarda serbest alanın genişliği tekerlekli sandalyeyi kullanan kapıyı manevra yapmadan açabilmesini sağlamak amacı ile en az 0,60 m olmalıdır. 0,60 m'den daha dar bir serbest alan manevra yapılmasını zorunlu hale getirir. Dolayısıyla, açık kapının önündeki serbest alan aşağıdaki değerlere uygun olarak genişletilmelidir.

Çizelge 2.1. Menteşeli kapılarda bırakılması gereken serbest alan

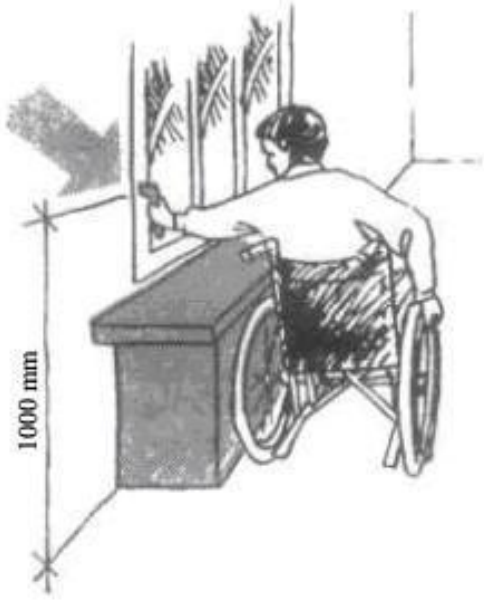
C	D
600 mm	600 mm
400 mm	800 mm
200 mm	1000 mm
<200 mm	1200 mm

Herhangi bir tekerlekli sandalye kullanıcısının yüksek bir pencereyi açabilmesi için yardımcı bir kola ihtiyaç duyulur. Bu kolun, tasarım kriterleri göz önünde bulundurularak en az 0,90 ve en fazla 1,40 arasında yüksekliğe yerleştirilmelidir.

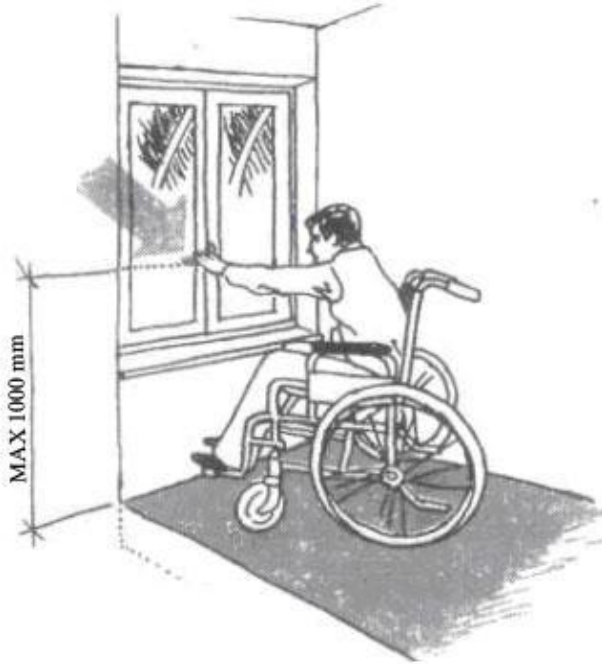
Şekil 2.28. Pencere kol yükseklikleri [52]

Yan taraftan yaklaşımlarda bir engel varsa pencere kolu tasarım kriterleri göz önünde bulundurularak en fazla zeminden 1,00 m yüksekliğe yerleştirilmelidir.

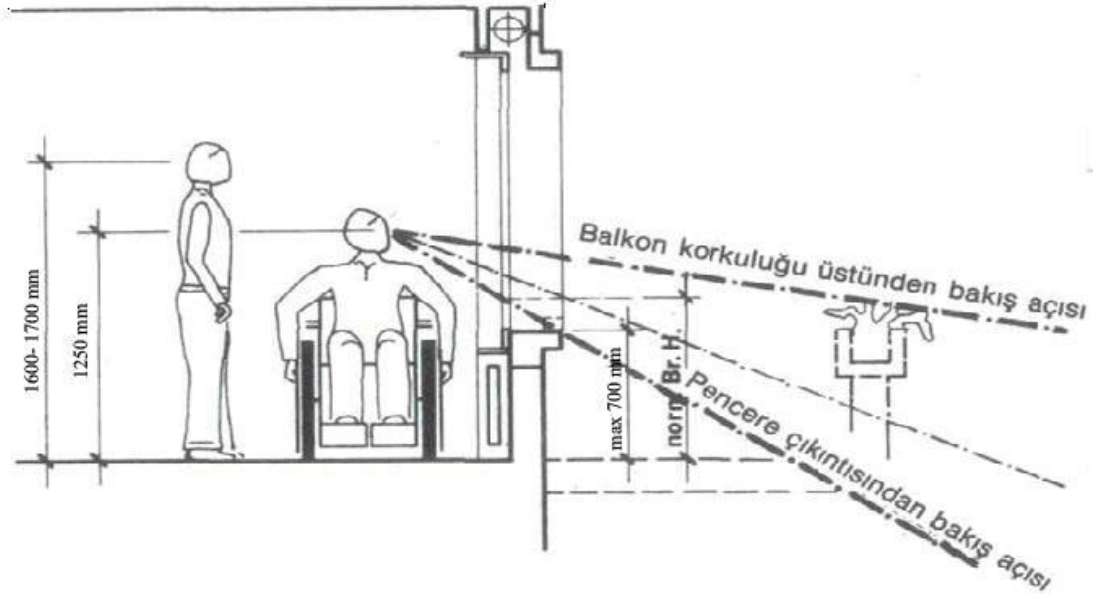
Şekil 2.29. Herhangi bir engel olduğunda pencere kol yüksekliği [52]

Yan taraftan yaklaşmanın sınırlı olduğu durumlarda, pencere kolu tasarım kriterleri göz önünde bulundurularak zeminden en fazla 1.00m ve en az 0,90m arasında bir yüksekliğe yerleştirilmelidir.

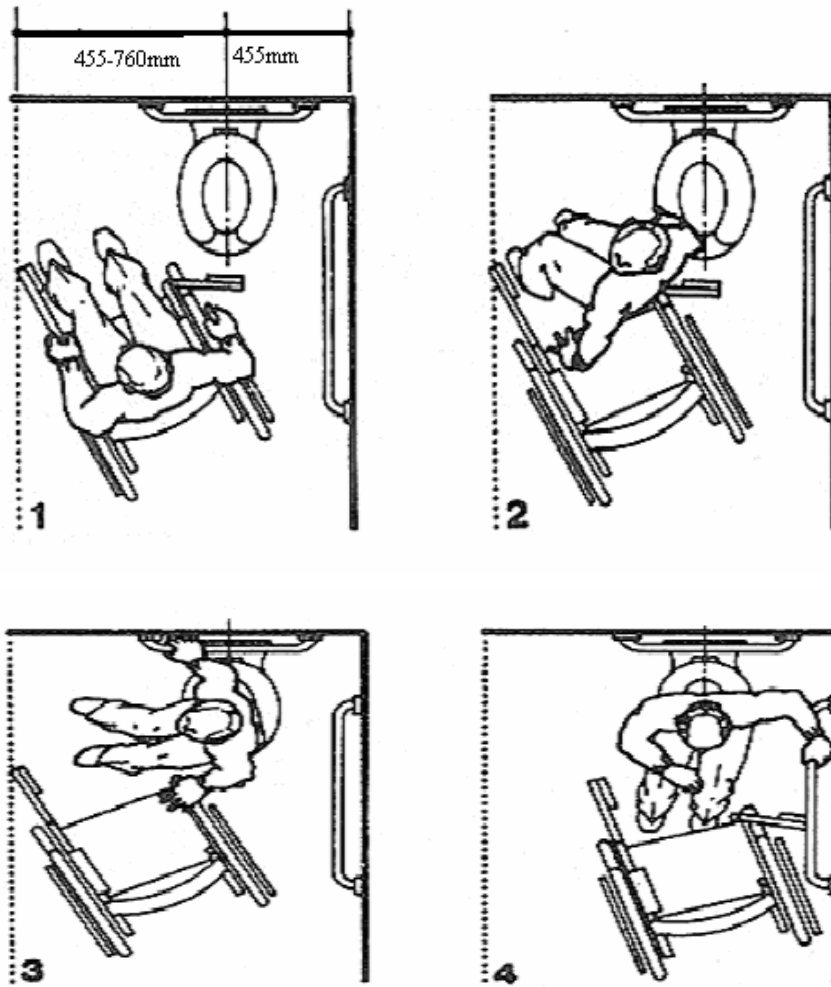
Şekil 2.30. Yandan yaklaşım sınırlı olduğunda [52]

Pencere tasarımlarında ortalama boydaki insanlar kadar tekerlekli sandalye kullanıcılarının da bakış açısı dikkate alınmalıdır. Pencere yükseklikleri, ortalama boydaki bir insanın bakış açısı olarak geniş ve rahat görüş açısı sağlıyorsa, tekerlekli sandalye kullanıcıları için de herhangi bir Şekil 2.31’de engel teşkil etmemelidir.

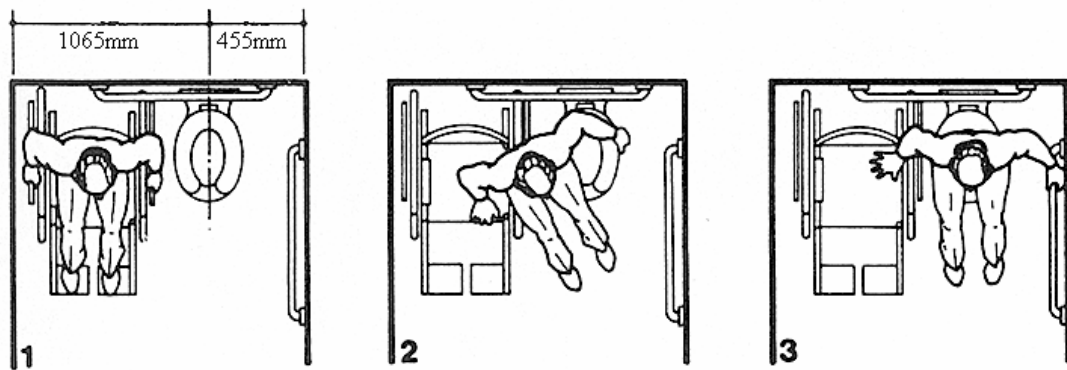

Şekil 2.31. Tekerlekli sandalye kullanıcısının görüş açısı [54]

Tuvalet; Tekerlekli sandalye kullanıcıları için alaturka tuvaleti kullanma imkanı yoktur. Tekerlekli sandalyeden klozete geçiş çeşitli biçimlerde yapılabilir. Tekerlekli sandalye kullananlar tuvalet ihtiyacını giderebilmek için yanaşma alanına ve tutamaklara ihtiyaç duyarlar.

Şekil 2.32. Tekerlekli sandalye kullanıcısının çapraz yaklaşımı 1- Bükülür kol açılarak transfer pozisyonu, araç frenlenir, 2- Dirsekler yardımı ile transfer, 3- Barlar yardımı ile dönme, 4- Tuvalet pozisyonu alınır [39]

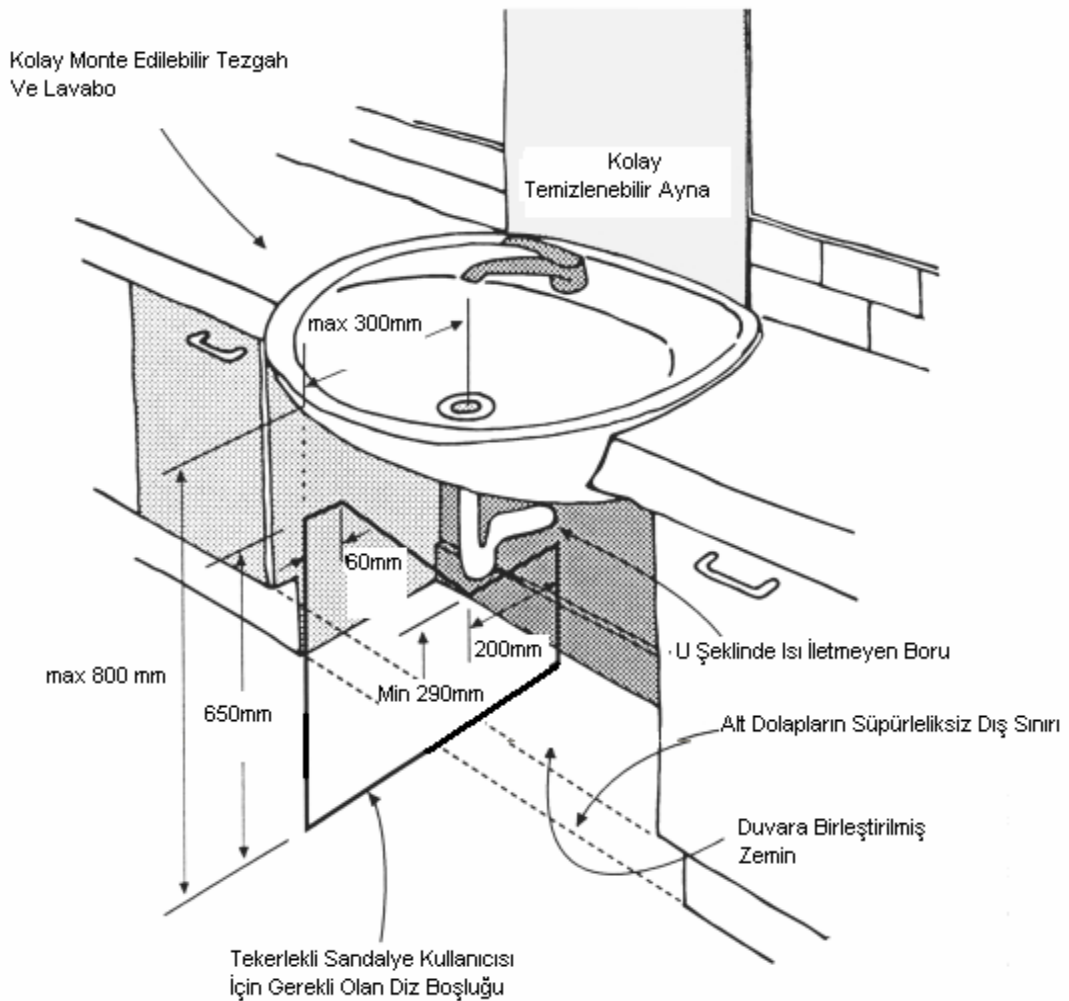

Şekil 2.33. Tekerlekli sandalye ile yandan yaklaşım 1- Transfer için yandan yaklaşma, 2- Transfer, 3- Tuvalet pozisyonu [39]

Tutamaklar konumlandırılması için klozetin yan tarafında duvar yoksa, L şeklinde tutamak konumlandırılmalı ve bir ucu arka duvara diğer ucu yere monte edilmelidir.

Tekerlekli sandalye kullanıcıları için yapılması gereken diğer bir düzenleme klozetin yükseklik ayarıdır. Yüksekliği alçak kalan klozetlerde oturma yüksekliğini ayarlamak gerekli olabilir. Taşınır, sürekli, kullanışlı ve sökülüp takılabilen tuvalet oturağı kullanılabilir. Bazen yükseklik ayarlanabilir. Yalnız tuvalete oturmak için yaklaşım alanı ve tuvalette hijyen olmalıdır [55].

Tekerlekli sandalye kullanıcıları tuvalet ihtiyaçlarını gördükten sonra onlara yönelik yapılan düzenlemelerden biride lavabolardır. Lavabo yüksekliği engelli insanlara da uygun yapılmalı ve atık su boruları izole edilmelidir.

Şekil 2.34. Tekerlekli sandalye kullanıcısına uygun lavabo düzenlemeleri [56].

Zemin; Zemin malzemesinde halı gibi tekerlekli sandalyenin hareketini zorlaştıran malzemeleri kullanılmamalıdır. Zemine yapışmış ince tüylü halılar tekerleklerden çıkan gürültüleri emerlerse de yine bir kuvvet kaybına sebep olabilirler. Sert plastik veya petrol kökenli malzeme ise bazen çok gıcırtılı sürtünmelere yol açabilir. Seramik malzeme yalnızca ıslak hacimlerde kullanılır. Bunun da kaymayan türden olmasına dikkat edilmelidir [11].

Zeminde kullanılan malzemenin kaplaması, kaymayı önleyici ve dolaşmayı kolaylaştırıcı olmalı özellikleri taşımalı, zemin uygulamalarında bunun beraber seviye değişiklikleri, kesilmeyen, sürekli ve aynı seviyede zemin oluşturmalıdır.

2.5.3. Konut dış mekan bölümleri

Bireyin bedeninde meydana gelen eksiklikler sonucunda denge ve kontrol sorunlarının yaşanması, zaten ruhsal olarak olumsuz etkilenen engellide, fiziki çevresinde mimari engeller sebebiyle, hayatı daha da zorlaştırmakta ve ruhsal açıdan bir çıkmaza girebilmektedir. Bedeninden kaynaklanan fiziki sorunlar araç ve tedavilerinde kısmen de olsa giderilebilirken, yapılaşmış çevrenin uygun olmayan koşullarından kaynaklanan fiziki sorunlar engellide daha belirgin sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla konut içi veya çevresi olsun engellinin kendinden kaynaklı fiziksel yetersizliklerini giderebilecek şekilde tasarlamak bir yerde engellinin hem fiziksel hem de ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması anlamını da taşımaktadır [38].

Sosyal hayat, engelli insanlar için konutundan dışarı adım atabilmesi ile başlamaktadır. Konutundan dışarı çıkmayı isteyen bir engelli için merdiven basamakları, asansör kabini, kaldırımlar, yaya geçitleri, ulaşım vasıtaları vb. aşılabilir engellere dönüşmektedir.

Bir kentin planlanması sırasında biçimsel kaygılardan ziyade kentteki tüm bireylere maksimum düzeyde fayda sağlama ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Engelli bireylerin günlük yaşamlarını aksatmayacak şekilde ulaşım araçları tasarlanmalı ve kullanılmalıdır. Aynı zamanda sokaklar, kaldırımlar, yaya yolları, bina girişleri,

merdiven ve asansörler, lavabolar, tiyatro, sinema, alışveriş merkezleri vb. eğlence alanlarının iç tasarımı, binalardaki acil çıkışlar, otoparkların vb. inşasında engelliler ve bir kısım yaşlı insanlar düşünülmelidir. Kentsel ve mimari çevrelerde rahat edebilmelerine ve hayata daha kolay katılabilmelerine yardımcı olacak temel standartların belirlenip bunlara uyulması gerekmektedir. Bu çerçevede bütün devlet dairelerinin, yerel yönetim binalarının, okulların, rekreasyon alanlarının, spor tesislerinin, alışveriş merkezlerinin, sağlık tesislerinin, kültür ve eğitim kurumlarının, halka açık kuruluşların, tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanabilecekleri yerler olarak düzenlenmeleri önemlidir. Binaların girilebilirliği, ulaşılabilirliği, olgun mimarlık anlayışına ve gelişmiş toplumsal örgütlenmeye işaretler [57].

Şekil 2.35. Tekerlekli sandalye kullanıcısının kullanım zorluğu

Kentsel dış mekanlar; tüm yapıların oluşturduğu, bir bütün olmalıdır. Kentte caddeler, kentsel mobilya ve meydanlar; kısaca kenti oluşturan yapılaşmış çevre bir bütün arz etmelidir. Bu bütünlük kentte yaşayan tüm insanları hayatını

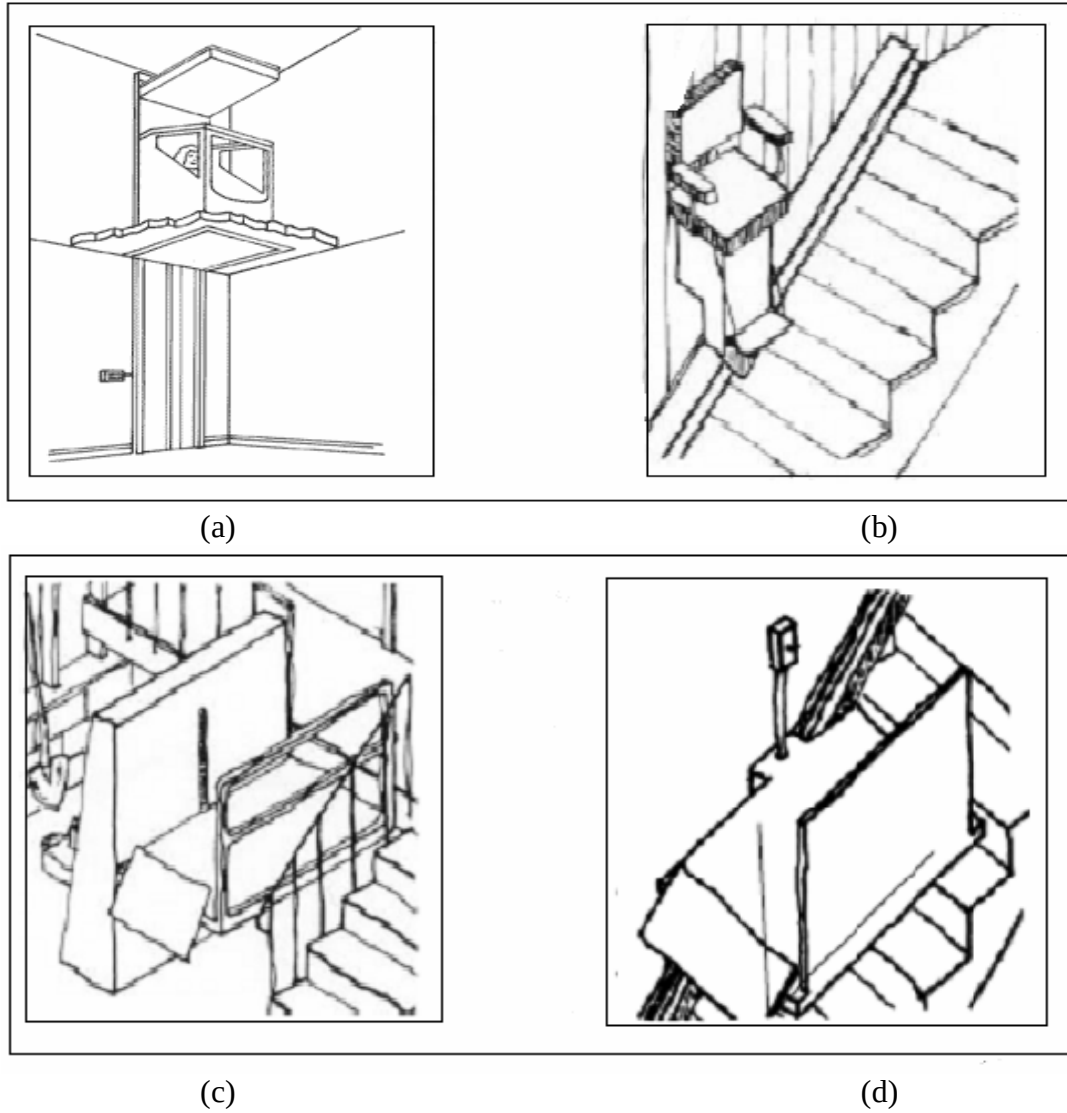
kolaylaştırmalı ve onlara engel olmayarak, insan çevre etkileşiminde insanın yaratıcı güç kazanmasına etkin rol oynayan bir öge olmalıdır.

Merdivenler; Uygun merdiven inşasında, merdivenlerin 150 cm genişliğinde olması ve her iki taraflarında tırabzanların yer alması gerekmektedir. Prensipde merdiven basamağının dik yüzünün uzunluğunun 16 cm geçmemesi ve basamakların 30 cm veya daha fazla uzunluğu sahip olmaları önemlidir. Merdiven basamağı cilasız kaygan yüzeye sahip olmayan bir madde ile kaplanmalı ve merdiven basamağının dik yüzünden değişik bir renkte olmasına özen gösterilmelidir. Merdiven burnunun dışarıya doğru çıkıntı yapması önlenmelidir. Merdivenin eğimi $\frac{1}{4}$ veya daha fazla ve genişliği 400 cm veya daha fazla olduğunda orta noktasına bir tırabzan yerleştirilmelidir [58].

Mümkün olduğu takdirde yol eğiminin %5 (1/20) den fazla olmaması gerekir. %2.5 (1/40) dan fazla olan eğimin, el kontrolü tekerlekli sandalye kullanıcıları için zorluk yarattığı kabul edilmektedir. Yol eğiminin %5 den fazla olması gerektiği durumlarda 10 metre aralarla uzunluğu 1800 mm olan düz alanlar ayrılmalıdır.

Yağmur suyu drenaj eğimlerinin de %2.5 (1/40) dan fazla olmaması gerekir. Bu eğim daha fazla olduğu takdirde tekerlekli sandalye kullanıcısının düz bir çizgide ilerlemesi güçleşir [24] .

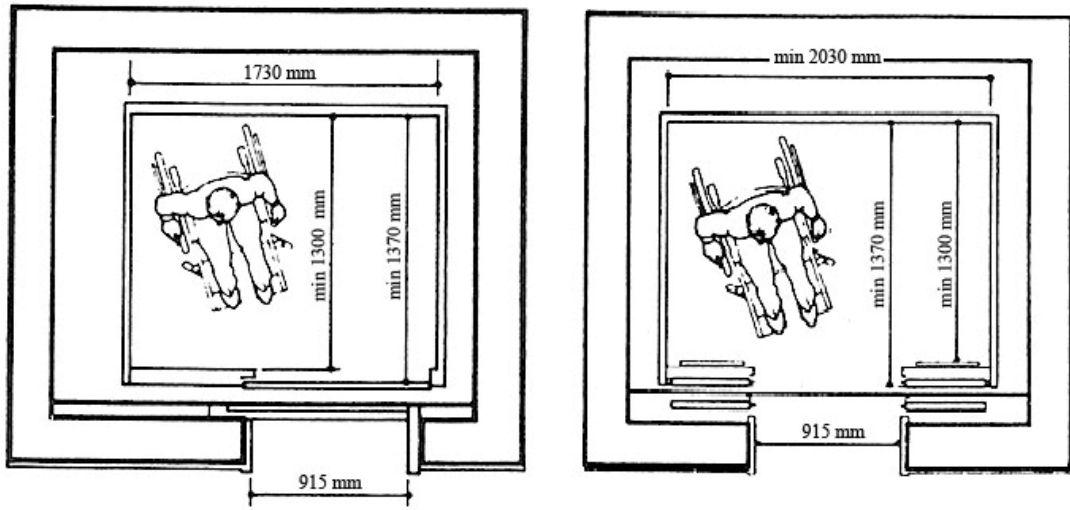
Eğer merdiven kullanımın zorunlu olduğu durumlarda, alternatif kullanım için merdivenlerin yanına Şekil 2.36'deki mekanizmalar tasarlanmalıdır.

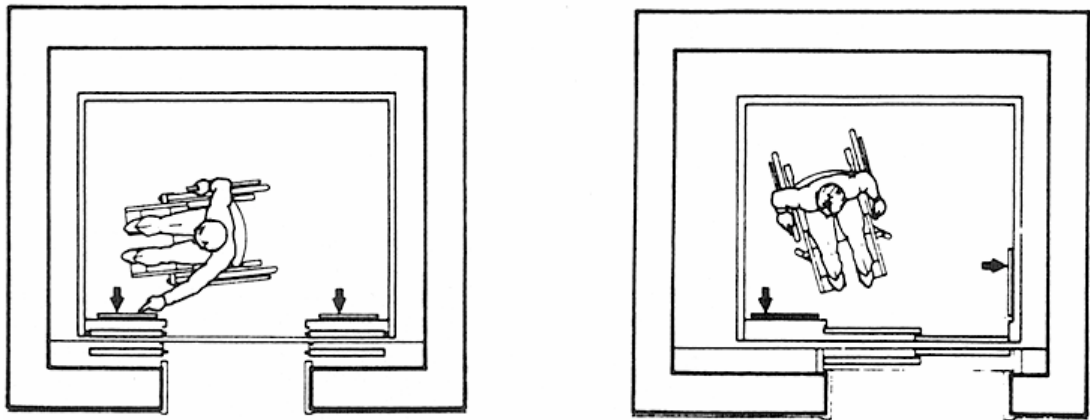
Şekil 2.36. Asansöre alternatif donanım örnekleri a) Tavandan ek donanım, b) Kayma sandalye, c) Eğimli platform, d) Dikey platform

Asansörler ve Ek Donanımlar; Asansörler tekerlekli sandalye kullanıcıları için en büyük engel sayılabilecek merdivenleri, engel olmaktan çıkarabilecek donanım aracı olarak tercih edilebilir. Asansör alternatifi birçok konutta ve toplu yaşam merkezlerine kullanılabilmektedir.

Asansörler çok katlı binalarda tercih sebebidir. Asansörlerin düğmeleri kabinin içinde yerden 85-90 cm yükseklikte tutma barları bulunmalı, kabinin zemini halılarla kaplı olmamalıdır [37].

Şekil 2.37. Asansör kabinleri için uyulması gerekli asgari ölçüler [39]

Şekil 2.38. Asansör kapılarının uygun açılış çeşitleri [39]

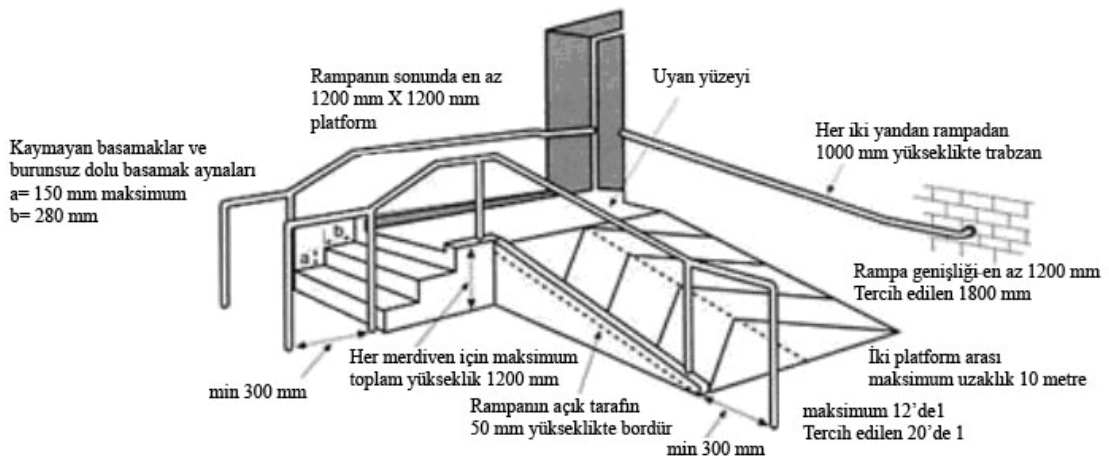
Asansörlerde tekerlekli sandalye kullanıcılarının, kullanım kolaylığını sağlayacak uygun hareket alanları ve kapı genişlikleri bulunmalıdır.

Rampalar; Farklı seviyelerdeki yerleri birbirine bağlayan rampalar öncelikle tekerlekli sandalye kullanıcıları için gereklidir. Engellilerin kullanacağı eğimli yollarda, öncelikle rampalar tercih edilmeli, rampa yapılması mümkün olmaması durumunda ek donanımlar yapılmalıdır.

Rampa uygulamalarından biri bina giriş rampalarıdır. Bu rampaların eğimleri %5 ile %10 arasındadır. 10 santimetreye kadar bir yükseklik farkında en fazla rampa eğimi

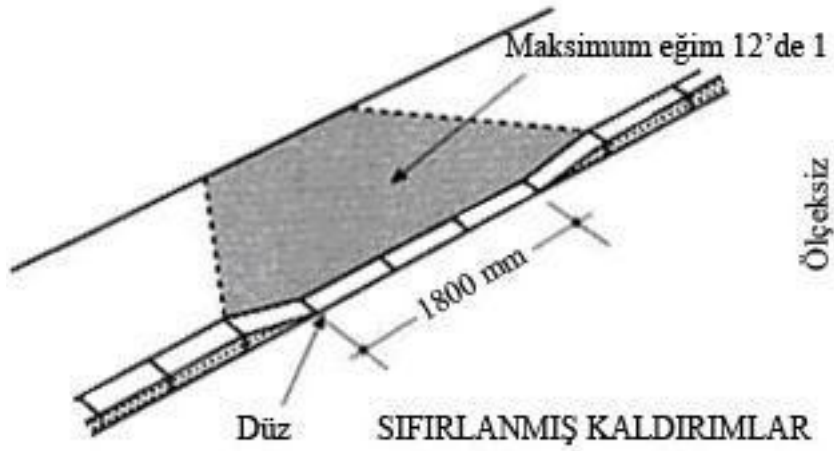
%10; 25 santimetreye kadar olan yükseklik farkında en fazla rampa eğimi %8,25; 50 santimetreye kadar olan yükseklik farkında en fazla rampa eğimi %5 alınmalıdır. Çok kısa rampaların eğimi zorunlu durumlarda %12 olabilir. Bir rampanın boyu 6 metreden fazla ise araya 150 santimetre uzunluğunda bir sahanlık konur. Rampa genişlikleri 130 santimetrenin altına düşürülmeye çalışılmalıdır. Sabit rampaların düzenlenemediği yerlerde seyyar rampalar da kullanılabilir [59].

Tekerlekli sandalye kullanıcıları için uygun bina giriş rampası Şekil 2.39'de verilmiştir.

Şekil 2.39. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun bina giriş rampası

Bir başka rampa uygulaması ise kaldırım rampalarıdır. Kaldırım rampalarının yükseklikleri 6-15 cm arasında olmalıdır. Tekerlekli sandalyenin çıkabilmesi için kaldırımların uygun yerlerine rampalar yapılmalıdır. Bunların eğimleri %8 civarında alınmalıdır. Kaldırım rampalarının genişliği 140 cm yapılırsa yan yana yürüyen iki insanın da buradan geçmeleri mümkün olabilir [60].

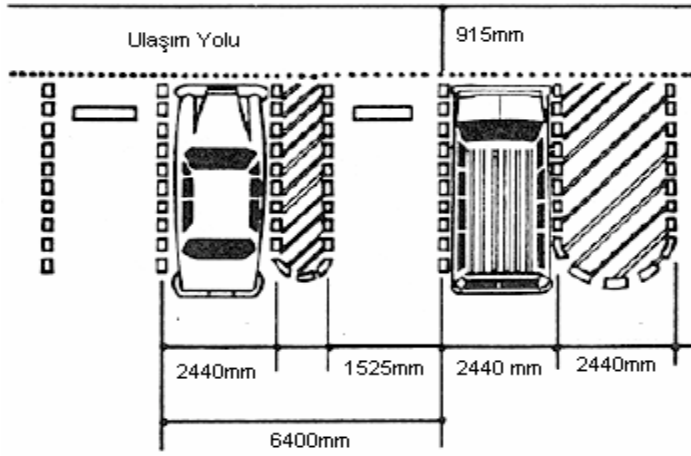
Şekil 2.40. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun kaldırım rampası

Tekerlekli sandalye kullanıcıları sokaklarda ve caddelerde kaldırım yüksekliklerinden dolayı kullanım zorluğu yaşamaktadırlar. Bu nedenle rampaların uygun ölçülerle yapılması tekerlekli sandalye kullanıcılarının hayatını kolaylaştıracaktır.

Otoparklar; Park yerleri yol kenarında ise, taşıtın arkasından tekerlekli sandalye çıkacağı düşünülerek, ayrılacak park yeri uzunluğu 6.6 metre ve düşük kaldırımlı olmalıdır.

Yol kenar parkına izin verilen yollarda ise, engelliler için de yeterli sayıda park alanları tesis edilmelidir. Engelliler için tüm tesisteki park yeri sayısının %2'si kadar yer ayrılmalıdır [10].

Otopark ölçülerinde engelliler için otomobil veya karavan gibi araçlara binerken araç rampaları veya asansörleri kullanılabileceği düşünülerek boşluklar bırakılmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için ölçümlendirilmiş otopark ölçüleri Şekil 2.41'de verilmiştir.

Şekil 2.41. Otopark ölçüleri [39]

2.5.4. Sosyal faaliyet alanları ve araçları

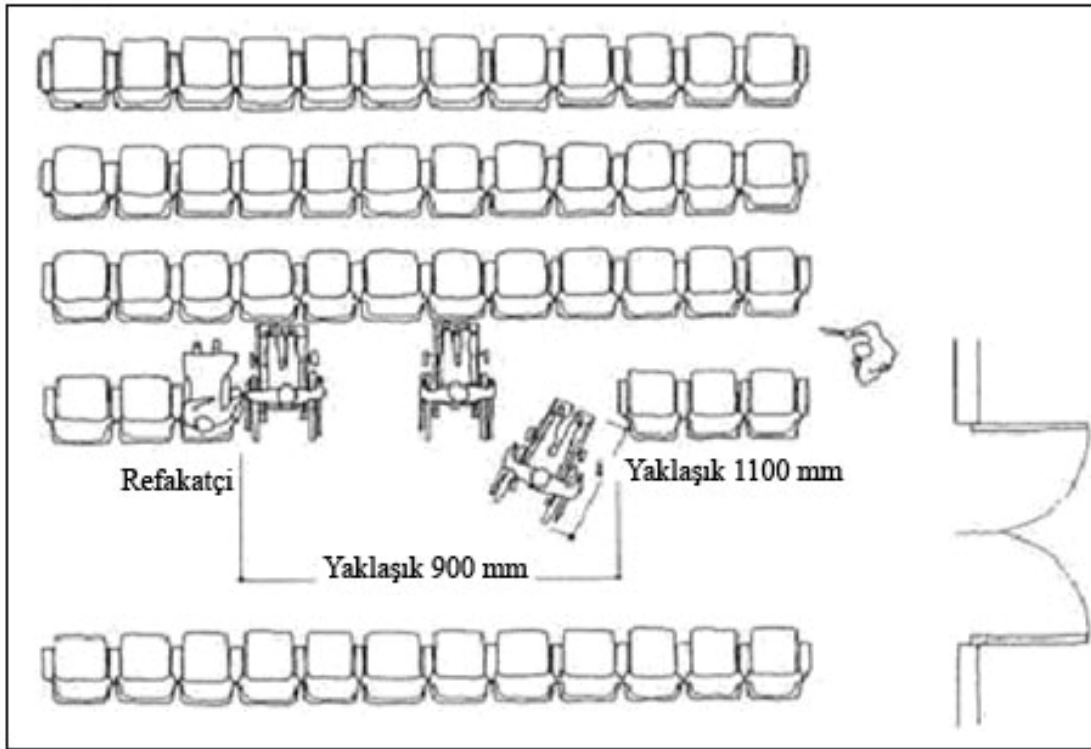
Sosyal faaliyet alanları ve araçları insanların hayatlarını güzelleştiren, daha keyifli kılan ve topluma katılmalarını sağlayan düzenlemeleri içermektedir. Resmi dairelerde işlerini yapmak, okula gitmek, ibadet etmek, alış-veriş yapmak, spor yapmak, sinemaya gitmek ve kafeterya ya gidip dinlenmek her insanın hakkı olduğu için engelli insanların da faydalanabilecekleri şekilde tasarlanmaları gerekmektedir.

Engellilere yönelik sosyal faaliyet alanları ve araçları alanları bir bütün halinde düşünülmeli ve engelli insanların yaşam kalitesini ve kullanım kolaylığını sağlayacağı şekilde tasarlanmalıdır. Örneğin; bir bankaya para yatıracak tekerlekli sandalyeli engelli manevra alanı ve vezne yüksekliği uygun olsa dahi öncelikle kaldırımı aşmadığından bankaya ulaşamamaktır. Bir başka örnek ise ibadet etmek için camiye gitmek isteyen bir engellinin önce ulaşım aracına binebilmesi ibadethaneye ulaşması ve içeriye girip ibadetini yapabilmesi için yolların, kaldırımların, ulaşım aracının ve ibadethanenin engellinin kullanımına uygun organize bir şekilde tasarlanmış olması gerekmektedir.

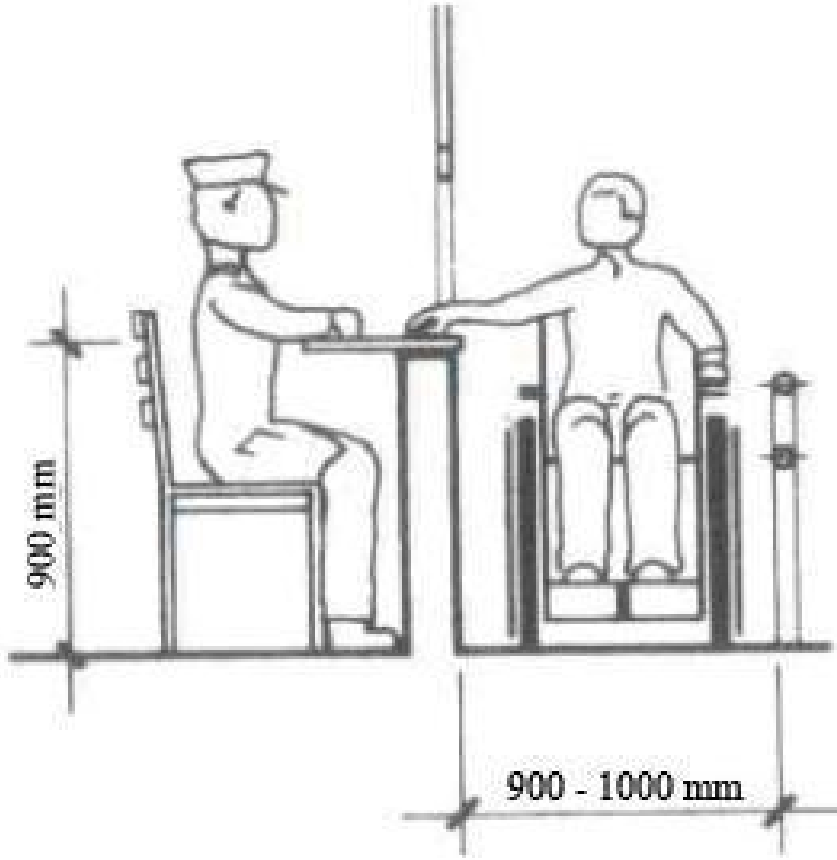
Bu açıdan bakıldığında; engelli bağımsız hareketini hedefleyen kent planlaması, mimari ve tasarıma ilişkin düzenlemeler, günlük yaşamdaki basit bir aktivitenin aslında ne kadar çok hareket kombinasyonu ve mekân değişikliği gerektirdiği dikkate

alınarak, geniş bir bakış açısı içerisinde yapılmasının önemini ortaya koyabilmektedir. Ulaşım sırasında değişik mimari yapıların ve engelli kişinin farklı fiziksel fonksiyon seviyesinin birbirini nasıl ve ne oranda etkilediğinin incelenmesi mimari planlamada önemli olabilmektedir.

Sinemalar ve Tiyatrolar; Sinema ve tiyatro salonları vb. yerlere tekerlekli sandalye kullanıcılarının rahat bir biçimde ulaşabilmelerin sağlanması bu kişilerin sosyal yaşama katılımlarında önemli bir aşama olacaktır. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için sinema ve tiyatro salonlarında minimum koltuk sayısı, salon içerisinde bulunan toplam koltuk sayısının 1/200 (elde edilen sayının 10 ‘u geçmesi halinde minimum sayı 10’dur) ile çarpılması ile bulunabilir. Tekerlekli sandalye kullanıcılarına tahsis edilen bu yerlerin ve bu yerlerle bağlantısı bulunan diğer yerlerin yatay düzlemde yer almaları ve yüzeylerinin kayganlığı engelleyici bir madde ile kaplı olması gerekmektedir [58].

Şekil 2.42. Salonda tekerlekli sandalye kullanıcısına ayrılan yerler [58]

Şekil 2.43. Sinema gişeleri [58]

Toplu Ulaşım Araçları; Özel arabası olmayan birçok kişi için toplu taşıma araçları en çok kullanılan ulaşım şeklidir. Birçok ülke otobüs tasarımlarını tekerlekli sandalye kullanıcılarına yardım amaçlı olarak değiştirmektedirler. Otobüs tasarımlarında kent içi ve dışı otobüsleri yükseklik farkı olduğundan birbirinden ayırmak gerekir. Kent içi otobüsleri için yeni tasarımlar, sadece bir basamaklı veya basamaksız binışı sağlayacak kadar alçaltılmış olacak biçimde yapılmalıdır. Böylece, az eğimli bir rampayla tekerlekli sandalyeli bir yolcunun otobüse binmesi sağlanacaktır. Şehirlerarası otobüslerde ise, otobüsler yüksek olduğu için rampa kullanışlı değildir. Bu otobüslerde tekerlekli sandalye kullanıcısının ulaşımı liftle sağlanmalıdır. Şekil 2.44’de bu uygulamaya bir örnek verilmiştir.

Şekil 2.44. Toplu taşıma araçlarında lift uygulaması

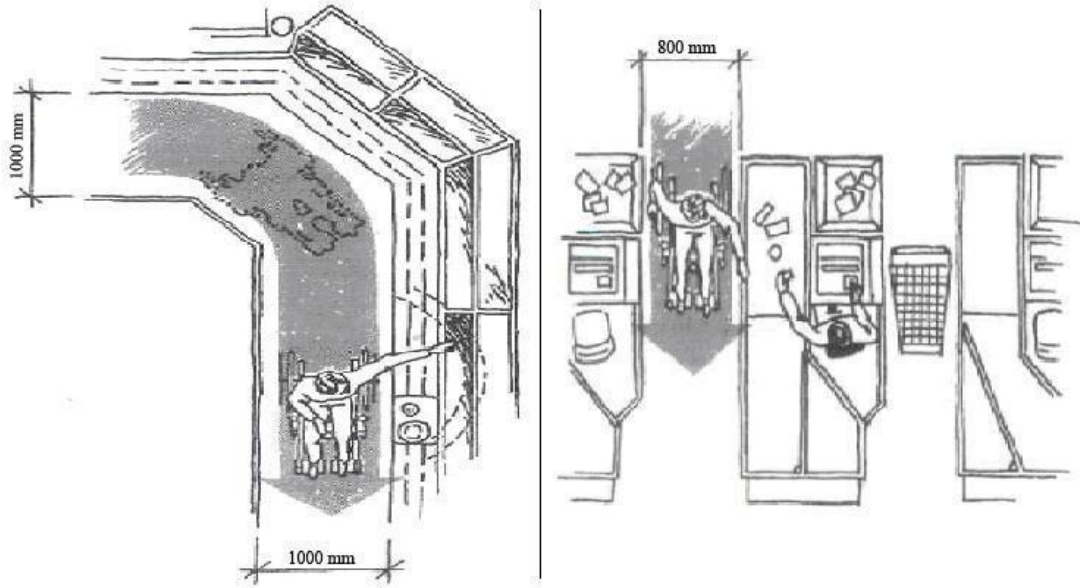
Türkiye’de araçlara iniş-binişlerde basamakların konumu mimari açıdan değerlendirildiğinde yaşlıların ve bedensel engellilerin konumlarının yanı sıra erişkin insanların ölçülerine bile uyum göstermedikleri gözlenebilmektedir.

Toplu taşıma araçlarını kullanmak sadece araca iniş-biniş aynı zamanda bilet gişesi ve durakların konumu ile ölçüleri de önem kazanmaktadır. İstasyonlar veya durakların girişten başlayarak öncelikle bilet kesme yerleri yolu iki tarafına yerleştirilmeli ve buralara erişim düzayak, basamaksız yürüyen merdiven veya asansör ile sağlanmalıdır. Bilet gişelerinin yolun tek tarafında olması, tekerlekli sandalye kullanıcısının kalbinin sıkışmasına ve hatta kalp krizi gibi sonuçlar da doğurabilmektedir [61]. Bunun yanında otobüslerin koltuk düzenlemeleri de tekerlekli sandalye kullanıcılarına kullanım kolaylığı sağlayacak şekilde dizayn edilmelidir. Koltuk araları ve araç giriş kapıları en az 85 cm. genişliğinde

yapılmalıdır. Merdivenler, indirme düğmeleri ve tutunma yerleri tekerlekli sandalye kullanıcısına uygun yapılmalıdır.

Eğitim Mekanları; Eğitim yapıları konusunda bazı düzenlemeler yapılmaktaysa da genelde tekerlekli sandalyeye uygun tasarım ve kullanımlar genelde görülememektedir. Tekerlekli sandalye kullanan bedensel engelli çocuklar için ayrı okulların yapılması toplumsal ayrılmaya ve ayrımcılığa neden olabilen bir uygulamadır. Özellikle tekerlekli sandalye kullanan bedensel engellilere normal okullar bünyesinde erişebilirlikleri sağlanamadığı için sınırlı sayıdaki bedensel engelli çocuklar okullarına devam etmek zorunda kalmaktadır [62]. Bedensel engelliler için ayrı okullar yerine diğer çocukların devam ettiği okullarda sınıflar oluşturularak, bedensel engelli çocukların topluma katılımı daha da kolaylaştırılabilir. Çünkü tasarlanan mekanlarda, kullanıcının gereksinimlerinin karşılanması ve kendisini toplumdan soyutlanmış hissetmemesi, tekerlekli sandalye kullanan bedensel engelli çocuğu her yönden olumlu etkilemektedir.

Alış Veriş Merkezleri; Alış-veriş merkezleri insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler veren önemli faaliyet alanlarındandır. İnsanlar bu alanlara ihtiyaçlarını tatmin etmek için sıklıkla gitmek zorundadırlar. Yaşam hakkı açısından bakıldığında engellilerinde rahatlıkla bu merkezlerden faydalanabilecekleri düzenlemelerin yapılmış olması gerekmektedir. Alış- veriş merkezlerinin park alanlarında engelli parklarının bulunması, giriş ve çıkış alanlarının uygunluğu, reyonların yüksekliği, alış-veriş arabalarının ve ödeme kasalarının kullanılabilirliği engellinin yaşam kalitesini ve kullanım kolaylığını artırmaya yönelik tasarımlara örnek olarak sayılabilir.

Şekil 2.45. Uygun kasa geçiş ölçüleri [52]

Spor Merkezleri; Engelli kişiler de sağlıklı bireyler gibi gerek aktif, gerek pasif olarak spor aktivitelerine katılmak isteyebilirler. Bu engelli insanların yaşam kalitesini artıracak doğal haklarındandır. Aktif ve pasif bir şekilde spor faaliyetlerine katılımlarını sağlayabilmek için özel tasarımlara ihtiyaç duyulmaktadır [63]. Örneğin basketbol sporu yapmak isteyen tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik özel tasarlanmış tekerlekli sandalyelerin olması yada engelli bir insanın basketbol maçını seyredebilmesi için spor salonundaki engellilere yönelik özel tasarımların düşünülmesi gibi.

Spor alanları, kentsel yaşamda insanların boş zaman aktiviteleri için yararlandıkları alanlardır. Bu alanların tasarımı yapılırken, özellikle kişilerin serbest aktivitelerini nasıl değerlendirdikleri önemlidir. Engellilerin birçoğu engellerinden dolayı çalışmadıklarından diğer kişilere göre daha fazla serbest aktiviteleri vardır. Bu bağlam da, engellilere yönelik tasarımların yapılarak onların toplumla bütünleşmesini sağlayacak spor alanları oluşturulmalıdır. Ancak her aktivite türünde özel adaptasyonların yapılması gerekmektedir [64]. Engellilere yönelik spor alanları ve aletleri tasarımında engellinin ölçüleri ile o sporda yapılan hareketlerinde gözlenmesi gerekebilmektedir.

Park ve Bahçeler; Modern kent hayatında, insanların doğaya duydukları özlem oldukça fazlalaşmıştır. Parklar ve bahçeler, kentlinin şehir hayatının yoğun temposundan bir nebze uzaklaşmak, bitkiler, kuşlar ve hata bazı yabani hayvanlarla bir yaşam alanını paylaşarak doğanın dinlendirici özelliğinden faydalandıkları alanlardır. Engelliler kapalı ortamlarda daha fazla yaşamak zorunda kaldıkları için bu tür dinlendirici alanlara daha fazla ihtiyaç duyabilmektedirler. Yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi için kentlerdeki rekreasyon alanlarının engelli insanların da rahatlıkla kullanabileceği şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Bir park veya bahçenin engelli kişi tarafından rahat kullanılabilmesi için, öncelikle bahçelere ulaşılabilirlik kolay ve engelsiz olmalıdır. Bu bağlamda, giriş yerlerinde seviye farklılıkları olmamalı, gezi yollarının zeminleri tekerlekli sandalye kullanıcılarının rahatlıkla hareket etmelerine imkan verebilecek zemine sahip olmalıdır. Bitkiler park ve bahçe tasarımının en önemli unsurlarındandır. Bunun için tekerlekli sandalye kullanıcıları bitkilere kolaylıkla ulaşabilmeleri sağlanmalı, bitikler yerden 60 cm yükseklikte olacak şekilde tasarlanmalıdır [10].

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Materyal ve Yöntem

Araştırma bölgesi olarak ortopedik engelli okullarından bir tanesinin Ankara’da bulunması, mobilya üretiminde Ankara’nın söz sahibi olması ve Ankara’nın başkent olması nedeniyle bu kent seçilmiştir. Ankara ilinde konu ile ilgili kurum, okullar, hastane ve rehabilitasyon merkezleri ziyaret edilerek tekerlekli sandalye kullanıcılarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Öncelikle ön anket çalışması uygulanmış frekans değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda sorulacak sorular ve anket uygulama yöntemi tespit edilmiştir. Ön anket çalışması ile tekerlekli sandalye kullanıcılarının içinde bulundukları durum tespit edilmiş, bu kişilerin uzun ve sıkıcı anketlerden kaçındıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ön anket analizine göre anket yeniden tasarlanmıştır. Anket çalışmasında tekerlekli sandalye kullanıcılarından ellerini rahatlıkla kullanabilen, altı ay ve daha fazla süredir tekerlekli sandalye kullanan kişiler üzerinde çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Tekerlekli sandalye kullanıcılarından 72’sine ulaşılmış bu kişilerden 54’ü ile anket uygulaması yapılmış, 18 kişi ise anket çalışmasına katılmak istememiştir.

Araştırma verileri hazırlanan anket formuna bağlı kalınarak tekerlekli sandalye kullanıcıları ile yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda 12 Şubat 2006- 20 Mayıs 2006 tarihleri arasında toplanmaya çalışılmıştır.

3.2. Tezin Amacı ve Hipotezler

Araştırmada tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşam hakkı düşüncesi çerçevesinde iç ve dış mekanlarda ki yaşamsal aktivitelerini ne derecede gerçekleştirebildikleri amaç edinilmiştir. Bu doğrultuda fiziksel engelinin bu aktivitelerini yerine getirirken hangi engellerle karşılaştıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitlerden asıl amaç olan engelli olmanın bir yaşam sınırlaması mı olduğu, yoksa engelinin içinde yaşadığı toplumun ve çevresinde oluşan engellerin mi bu insanların yaşamlarını engelli hale dönüştürdükleri araştırılacaktır.

Engelli kişilerin evlerinden dışarı çıkıp sosyal yaşama entegrasyonları ile ilgili kurum, kuruluş ve disiplinlerin ortak çözümler üretmesi ve hayata geçirmelerinin gerekliliği vurgulanmaya çalışılacaktır. Bu sınırlamalar çerçevesinde mobilya tasarımcı ve üreticilerin tekerlekli sandalye kullanıcılarının günlük yaşam da iç ve dış mekanlardaki aktivitelerindeki karşılaştıkları problemlerinin çözümü ve toplumun engelli insanlara bakışı tasarımcı perspektifi ile araştırılacaktır.

3.3. Örnekleme

Araştırma grubundaki 54 kişinin cinsiyetine bakıldığında 16'sinin bayan, 38'sinin erkek deneklerden oluştuğu gözlenmiştir. Denekler medeni durumuna göre 13 evli, 40 bekar ve 1 dul dağılımındadır. Araştırma grubunun eğitim düzeyi dağılımına bakıldığında 24'nün ilköğretim, 26'sının lise ve yalnızca 4'ünün üniversite mezunu olduğu gözlenmiştir. Anket çalışması, 1-10 yaş arası 1 kişiye, 10-20 yaş arası 18 kişiye, 20-30 yaş arası 12 kişiye, 30-40 yaş arası 11 kişiye, 40-50 yaş arası 5 kişiye, 50-60 yaş arası 3 kişiye, 60-70 yaş arası 3 kişiye ve 70-80 yaş arası 1 kişiye uygulanmıştır. Böylece her yaştan tekerlekli sandalye kullanıcısının sorunları araştırılmıştır.

Anket çalışmasında her yaştan ve farklı kesimlerden insanlara ulaşabilmek için Doğan Çağlar Ortopedik Okuluna, Hacettepe Hastanesine, Gülhane Askeri Tıp Akademisine gidilmiş ve sokaklarda karşılaşılan engellilerden de yardım alınarak araştırılma grubu çeşitlendirilmeye çalışılmıştır.

Ankara'nın seçilmesinde başkent olmasının yanı sıra gözlemlerin daha etkin yapılacağı düşüncesi önemli rol oynamıştır. Ankara'nın sosyal hayatın yoğun yaşandığı Eryaman, Telsizler, Sıhhiye, Kızılay ve Ulus gibi semtlerindeki eğitim kurumları, caddeler, alış-veriş merkezleri, parklar ve ibadethaneler gözlenmeye çalışılmıştır.

3.4. Anket

Tezin genel amacı ve hipotezler doğrultusunda konunun spesifik olarak incelenmesi ve problemlerin belirlenmesi için tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik 15 sorudan oluşan, çoktan seçmeli bir anket tasarlanmıştır. Anket çalışmasından sağlanan faydanın daha yüksek olması için anket soruları konu içeriklerine göre 4 bölümde oluşturulmuştur. Bölümler iç mekanlar, dış mekanlar, sosyal faaliyetler ve devlet kurumları diye adlandırılmış sorular gruplandırılarak daha anlamlı veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Ön anket çalışması 25 sorudan oluşturulmuş ve 10 tekerlekli sandalye kullanıcısına uygulanmıştır. Çalışmalar sonucunda anketin etkinliğini yitirmemesi için 10 sorunun tamamen çıkarılmasına, 6 sorunun değiştirilerek yeniden tasarlanmasına karar verilmiştir. Ön anket sorularının sayısı engelliler tarafından fazla bulunmuş dikkatlerin dağıldığı gözlemlenmiş ve soru sayısı azaltılarak ankete son hali verilmiştir.

3.5. Gözlem

Gözlemler de tekerlekli sandalye kullanıcılarının hareket kabiliyetleri gözlenmiş ve içinde bulundukları durumun kişiliklerine olan etkileri gözlenmeye çalışılmıştır. İçinde bulundukları durumun oluşturduğu psikolojiye rağmen bazı denekler ankete ilgi ve desteklerini esirgememişlerdir. Bir kısım tekerlekli sandalye kullanıcısı ise ankete katılmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Deneklerin gözlenmesinden yola çıkılarak Ankara şehrinde tekerlekli sandalye kullanıcılarının günlük yaşam aktiviteleri incelenmiş, aktivitelerini gerçekleştirirken karşılaştıkları engeller gözlenmiştir. Bu amaçla Ankara'daki toplu taşıma araçları, sosyal faaliyet alanları, eğitim kurumları ve kentsel düzenlemeler incelenmiştir. Ayrıca fiziksel engelli insanların konutlarındaki ulaşılabilirlikleri, kullanım kolaylığı, yaşam kalitesi ve mobilya ile ilişkileri gözlenmiştir.

Fotoğraf çalışmalarında toplu taşıma araçlarının tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun olmadığı, yollarla kaldırımlar arasında yükseklik farkları olduğu ve bazı önemli caddelerde üst geçitlerin engellilere göre tasarlanmadığı gözlemlenmiştir.

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırma sırasında, tekerlekli sandalye kullanıcıları hakkında bilgi toplamak için engelliler ile ilgili kuruluşlar ziyaret edilmiştir. Başbakanlık Özürlüler Dairesi'ne gidilerek Başkan Dr. Mehmet AYSOY ile görüşülmüş kendisinden engelliler ile ilgili izlenen politikalar ve yapılan çalışmalar hakkında bilgi alınmıştır. Konu ile ilgili olabilecek kurumun çalışmalarından kitap, makale veya dergiler temin edilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurulu Tez Tarama Merkezinde konu ile ilgili akademik çalışmalar tespit edilmeye çalışılmış, içerikleri incelenerek iç mekan ve dış mekanlarda engelliler konusu üzerine yapılan çalışmalarla ilgili bölümlerin fotokopisi çektirilmiştir.

Kaynak taraması esnasında gidilen ve görüşülen bütün kurumlarda yetkililer en güncel bilgilerin internet sitelerinde mevcut olduğunu belirtmişler ve bundan dolayı zaman zaman eksikliği hissedilen bazı bilgilere bu kurumların internet adresinden ulaşmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amacına yönelik olarak, ana ve alt başlıklar oluşturulmuş ve bu başlıklara uygun içerikler tespit edilmiştir. Bununla birlikte taze verilerin toplanması için anket ve gözlem metotlarından faydalanılmıştır.

İçerikler doğrultusunda kaynak araştırılmasına yönelinmiştir. Başbakanlık Özürlüler Dairesi, YÖK, Ankara Mimarlar Odası ve çeşitli üniversitelerin kütüphaneleri ve arşivlerinden, süreli ve süresiz yayınlarından, görsel ve yazılı basından zaman zaman bilgi toplanarak güncel gelişmeler takip edilmiş, tez, kitap, broşür, rapor vb. taranarak konu ile ilgili bilgiler derlenmiştir. Bunlarla beraber ilgili kuruluşlardaki yetkili kişilerle görüşülmüştür. Ayrıca yabancı kuruluşlardan yazışma yolu ile

kaynak temin edilmiş, internet aracılığıyla da konu ile ilgili sitelerden çeşitli bilgiler derlenmiştir. Benzer araştırmalar yapmış kurumlarda bu araştırmaları yapan kişilerle görüşülmüş ve fikir alış verişinde bulunulmuştur.

Araştırma kapsamında engelli kişilerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, yaşadıkları toplumdaki yerleri ve onlara yönelik çalışmalar ile tasarımlar konusunda yapılan akademik araştırmalar ve tezler incelenmiştir.

Güncel verilerin toplanabilmesi için elli dört tekerlekli sandalye kullanıcısıyla yüz yüze anket çalışması yapılmış, böylece anlaşılmayan sorular açıklanarak sağlıklı bilgi toplanması hedeflenmiştir. Anket çalışması yapılırken tekerlekli sandalye kullanıcıları ve yaşadıkları çevreler araştırmacı tarafından gözlemlenerek bilgilerin yorumlanmasına çalışılmıştır.

3.7. Güvenirlilik

Bilgilere ulaşabilmek için, bilgilerin kaynağı olabilecek kurum ve kaynaklara ulaşılmıştır. Kaynağından temin edilemeyen bilgilerde ise benzer konularda araştırma yapan, makale, tez, rapor veya kitap yazan kişilerin eserlerine ulaşılmıştır.

Anket çalışmasında anketin etkili ve verimli tasarımı için ön anket çalışması yapılmış ve soruların anketin uygulanacağı kişiler tarafından anlaşılır olup olmadığı test edilmiştir. Karmaşık sorular uzman yardımı ile deneklerin psikolojik durumları göz önünde bulundurularak tekrar incelenmiş, hazırlanan sorular düzeltilmiş ve gerçek anket çalışması yapılmıştır. Soruların anlaşılır olduğu test edildikten sonra anket uygulanmıştır.

Anketler 12 Şubat 2006- 20 Mayıs 2006 tarihleri arasında bizzat araştırmacı tarafından engelli bireylere uygulanmış, soruların cevaplanması beklenmiş ve geri toplanarak bilgilerin güncel olması amaçlanmıştır.

3.8. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler toplandıktan sonra tekrar incelenmeye tabi tutulmuş, birbirinden bağımsız ve farklı gibi görünen veriler, bir anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde düzenlenerek sıralanmaya çalışılmıştır. Araştırma sürecinde kaynaklardan konularla doğrudan ilgisi olmayanlar ayrı tutulmuş, önceden düşünülmemiş fakat araştırmaya katkısı olacağı düşünülen verilere göre içerik zaman zaman yeniden düzenlenmiştir. Bu manada Spider Metodu verilerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Spider Metodu, konunun çok boyutlu olarak irdelenmesini sentez ve analizlerin yapılmasına izin vermesi nedeni ile tercih edilmiştir. Bu verilerin daha açıklayıcı ve daha anlaşılabilir olması açısından, bazı durumlarda SPSS ve Microsoft Excel programlarından faydalanılarak tablo haline getirilmiş ve grafikler çizilmiştir. Daha sonra bu tablo ve grafikler yorumlanarak birbirleriyle ilişkilendirilmiştir [65].

Bu çalışmada, verilerin nitel analizi, araştırmanın hedeflerini belirlemek için eldeki verilerin incelenmesi ve sınıflandırılmasından oluşmaktadır. Nitel veriler analiz aşamasındaki problemleri gösterirken toplanan veriler değişken ve çok sayıdadır. Bu bağlamda, Rawlings'e göre, nitel verileri analiz eden yöntemler genel olarak araştırmanın bir parçası şeklinde gelişme eğilimindedir. Rawlings, nitel verilerin analizinde tek bir doğru yöntemin bulunmadığını ileri sürmektedir. O'na göre araştırmacılar; verilerde ne olduğuna dikkat ederek, dış sınıflandırmaların etkisini engelleyerek ve yöntemlerinin kabul edilebilirliğini sağlayarak araştırmanın seyri içerisinde kendi yöntemlerini geliştirebilirler [65].

Veriler toplandıktan sonra farklı kaynakların aynı konudaki verileri karşılaştırılmış, birbirleri ile tutarsızlık olup olmadığı bakılmış, tutarsızlık durumunda kaynakların resmi olanlarına itibar edilmiştir.

Literatür verileri güncel olanlar kullanılmaya çalışılmıştır. Tez yazım aşamasında daha güncel bilgilere ulaşıldıkça eskilerinin yerine konularak çalışmanın teorik kısmı oluşturulmuştur. Ön anket verileri asıl anketin daha anlaşılır; daha etkin ve sağlıklı bilgi toplayabilme yeteneğinin artırılması amacıyla asıl anketin tasarlanmasında

kullanılmıştır. Yüz yüze yapılan anket çalışması sonucu toplanan veriler Spider Metodu ile değerlendirilmiş, çalışmanın bulgular ve sonuç kısımlarının oluşturulmasında değerlendirilmiştir. Gözlem çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ise daha ağırlıklı olarak sonuç ve öneriler bölümünün yazılmasında kullanılmıştır.

Veriler işlenip ortaya çıkan sonuçlara göre tekerlekli sandalye kullananların karşılaştıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmış ve sorunların çözümünde uyulması gerekli standartlar belirtilerek çözüm önerileri sunulmuştur.

4. BULGULAR

Araştırma konusu olan tekerlekli sandalye kullanıcıları incelendiğinde, farklı boyutlarda problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu tespitlerde kullanıcıların farklı sosyal yaşantı ve farklı demografik özelliklerde olmalarının etkili olduğu gözlenmiştir.

4.1. Anket Bulguları

4.1.1. Ankete katılanlar hakkındaki genel bilgiler

Anket uygulanan tekerlekli sandalye kullanıcılarının demografik özellikleri Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Ankete katılanların demografik özellikleri

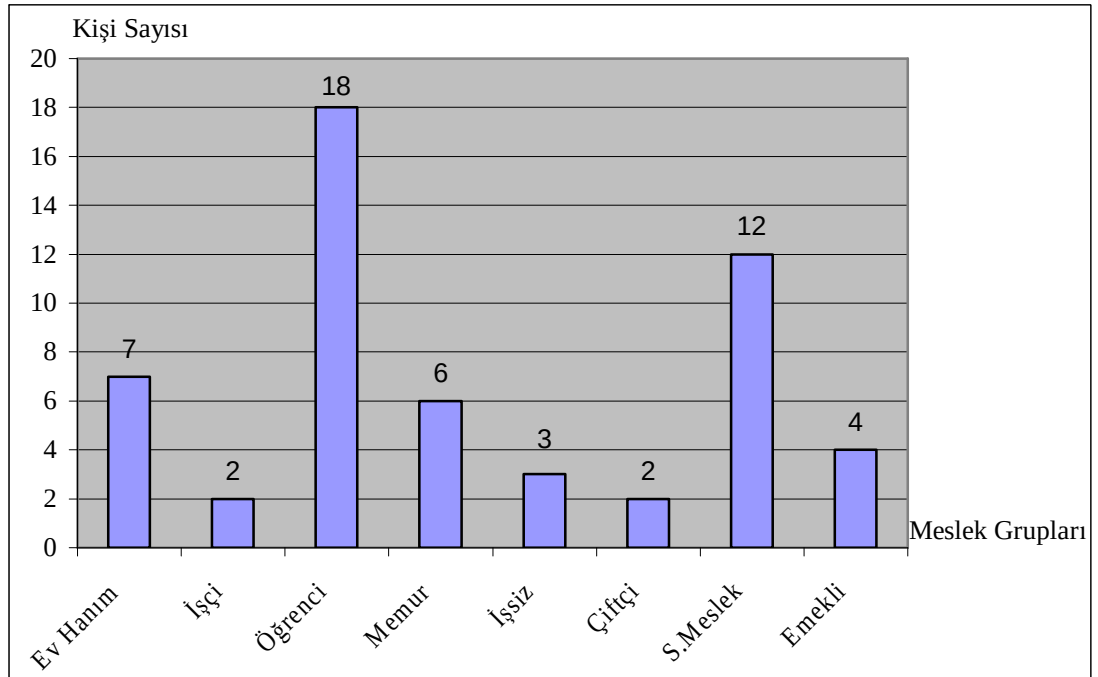
Yaş Grupları	Kişi Sayısı	Cinsiyet		Medeni Hali	
		Erkek	Kadın	Evli	Bekar
1-10 Yaş Arası	1	1	–	–	1
10-20 Yaş Arası	18	13	5	–	18
20-30 Yaş Arası	12	7	5	1	11
30-40 Yaş Arası	11	7	4	8	3
40-50 Yaş Arası	5	4	1	4	1
50-60 Yaş Arası	3	3	–	–	3
60-70 Yaş Arası	3	3	–	–	3
70-80 Yaş Arası	1	–	1	–	1

Anket de 1-10 yaş arası 1 kişi, 10-20 yaş arası 18 kişi, 20-30 yaş arası 12 kişi, 30-40 yaş arası 11 kişi, 40-50 yaş arası 5 kişi, 50-60 yaş arası 3 kişi, 60-70 yaş arası 3 kişi ve 70-80 yaş arası 1 kişiye ulaşılmıştır. Bu rakamlar Türkiye’deki engelli nüfusun yarısından fazlasının genç ve aktif yaş grubunda yoğunlaştığını göstermektedir.

Ankete katılan deneklerin cinsiyetleri incelendiğinde 38 erkek, 16 kadından oluştuğu gözlenmiştir. Bunun nedeni olarak kadın engellilerin sosyal hayata aktif olamadıkları

ve katılımlarının az olduğu söylenebilir. Medeni hali ile ilgili verilerden engelli bireylerin engelsiz bireylere göre daha az ve daha geç evlendikleri söylenebilir.

Ankete katılan deneklerin meslekleri ile ilgili bilgiler Şekil 4.1’de verilmiştir.

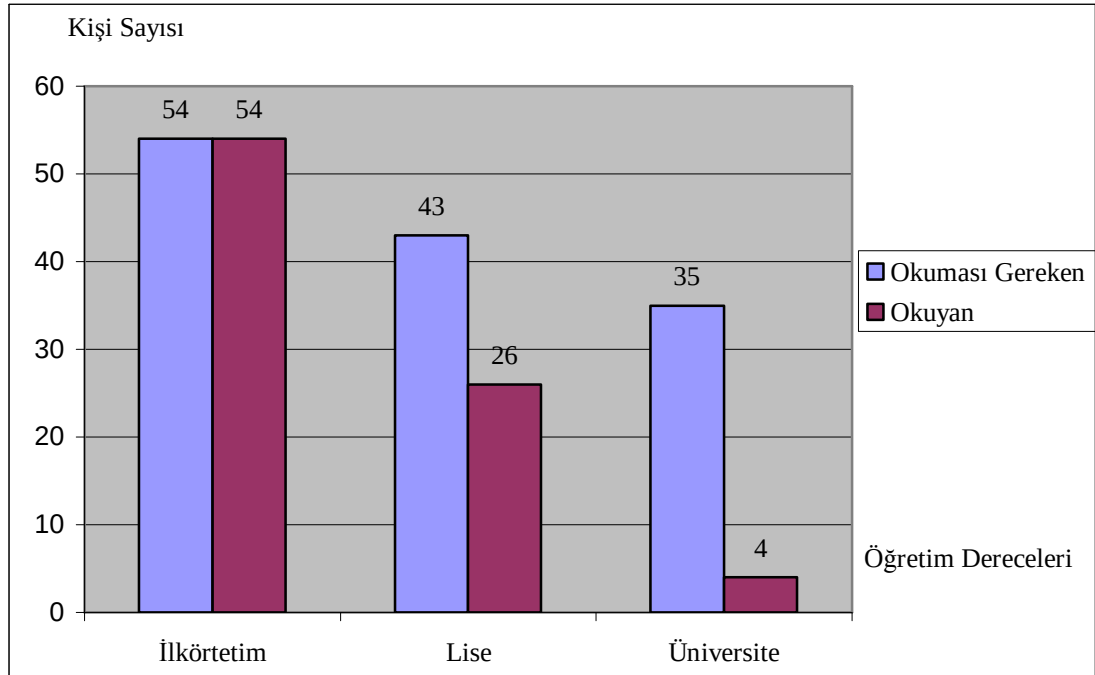

Şekil 4.1. Mesleklere göre dağılım

Deneklerin 7’sinin ev hanımı, 2’sinin işçi, 18’nin öğrenci, 6’sının memur, 3’ünün işsiz, 2’sinin çiftçi, 12’sinin serbest meslekle uğraştıkları ve 4 kişinin ise emekli oldukları tespit edilmiştir.

Meslek grupları incelendiğinde büyük bir oranda engelli bireyin ekonomik getirisi düşük işlerde çalıştığı söylenebilir. Ekonomik getiri azlığı ise bu grubun hayatlarına diğer zorluk ve sıkıntıları eklemektedir. Ekonomik yetersizlik bu grubun alım gücünü etkilemekte ve bu da direk olarak yaşam kalitelerini yansıtmaktadır.

Ankete katılan kişilerinin öğrenim durumlarına ilişkin bilgiler Şekil 4.2’de verilmiştir.

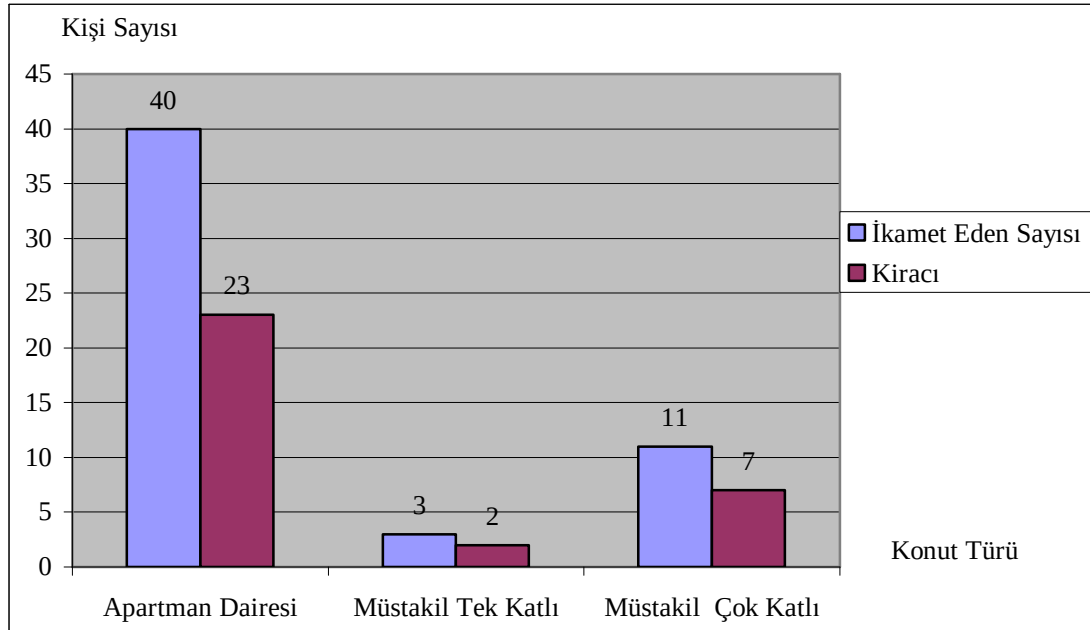
Şekil 4.2. Öğrenim durumu

Eğitim değerlendirmelerinde katılanların %52'si ilköğretim, %41'i lise ve %7'si üniversite mezunudur. Ankete katılanların tamamı ilköğretimi bitirmiş, lise öğrenimini tamamlayanlar %48, üniversite öğrenimini tamamlayanlar %7 olarak belirlenmiştir.

Zorunlu eğitim olan ilköğretime engellilerin tamamı gitmiş ancak zorunlu olmayan lise ve üniversite eğitimine doğru gittikçe okula gitme oranı büyük ölçüde azalma göstermiştir. Okullardaki tasarımların normal insanlara yönelik olması engellilerin zorunlu olmayan eğitime devam etme oranlarını düşürmüştür.

4.1.2. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının ikamet ettikleri konut türleri

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturdukları konut türlerinin ve ikamet durumlarının gruplandırılmasına ilişkin sonuçlar Şekil 4.3'te belirtilmiştir.

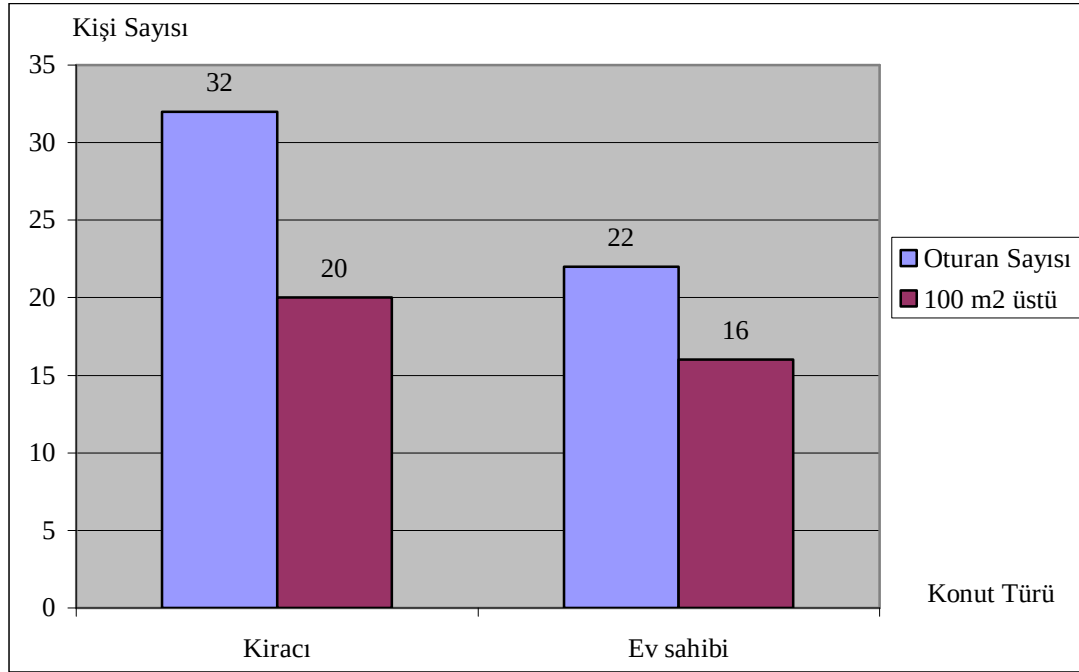
Şekil 4.3. İkamet edilen konut türü

Araştırma grubunda deneklerin, % 73'ünün apartman dairesinde oturdukları ve bunların % 58'nin kiracı oldukları, % 7'sinin müstakil tek katlı konutta yaşadıkları ve bunların % 66 'sının kiracı oldukları, % 20'sinin müstakil çok katlı konutlarda oturdukları ve bunların % 64'ünün kiracı olduklarını belirlenmiştir .

Genel olarak engellilerin % 59'nun kendi konutlarına sahip olmadığı ve buna bağlı olarak kiralık konutlarda ikamet ettikleri söylenebilir. Ekonomik şartlar ve hükümetlerin konut edinme politikalarındaki eksikliklerden dolayı engelliler kiralık dahi olsa genelde çok katlı binalardan konut edinme zorunda kalmaktadırlar. Bu durum ise yaşamlarına farklı sorunları ekleyebilmektedir.

4.1.3. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturdukları konutların büyüklükleri

Deneklerin oturdukları konutta kiracı ve ev sahibi olmaları ile konut büyüklüğü arasındaki ilişkiye ait sonuçlar Şekil 4.4'te belirtilmiştir.

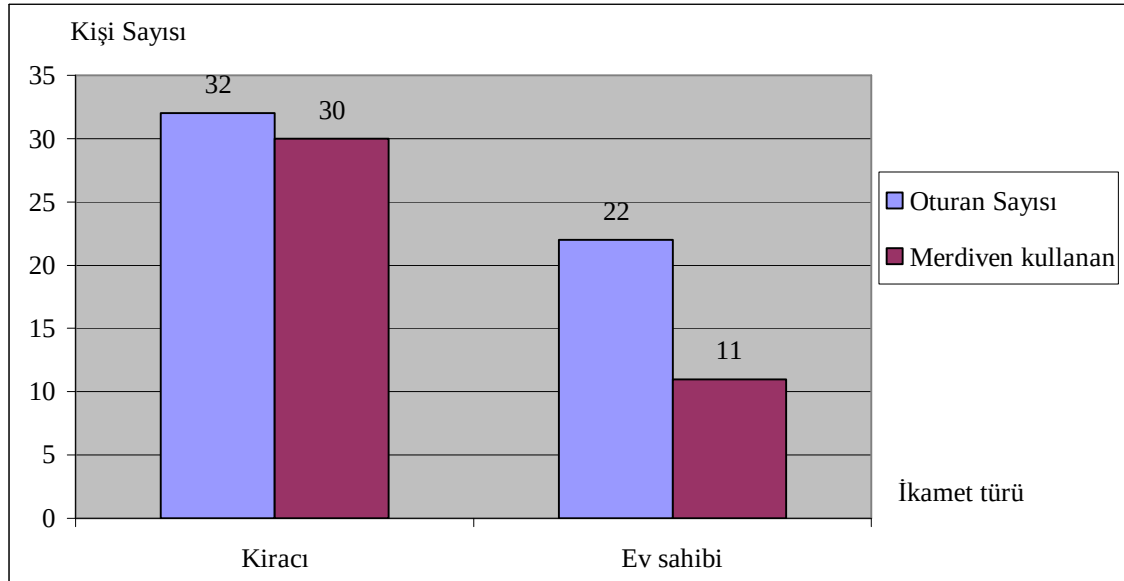
Şekil 4.4. İkamet edilen konutların büyüklükleri

Araştırma grubundaki deneklerin % 59'u kiracı olarak ikamet ettikleri ve bunların içinden % 62'si 100 m²'den büyük konutlarda oturduklarını belirtmişlerdir. Ev sahibi olarak oturan tekerlekli sandalye kullanıcıların oranı % 41 ve bunların içinden % 73'ü 100 m²'den büyük konutlarda oturduklarını belirtmişlerdir.

Burada ev sahibi ve kiracı olarak oturan tekerlekli sandalye kullanıcılarının daha fazla oranda ülkemiz şartlarında büyük sayılan evleri tercih ettiklerini söylenebilir. Engelliler için tasarlanmış konut sayısı Ankara'da yeterli olmadığı için engelliler daha büyük konutlar da yaşamaya çalışmaktadırlar. Ancak ihtiyaçlarına cevap verebilecek özel tasarımlı konutlar olmadığı tespit edilmiştir.

4.1.4. Tekerlekli sandalye kullanıcıları, konut ve merdiven kullanımı

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturdukları konutta merdiven kullanımına ilişkin sonuçlar Şekil 4.5'te verilmiştir.

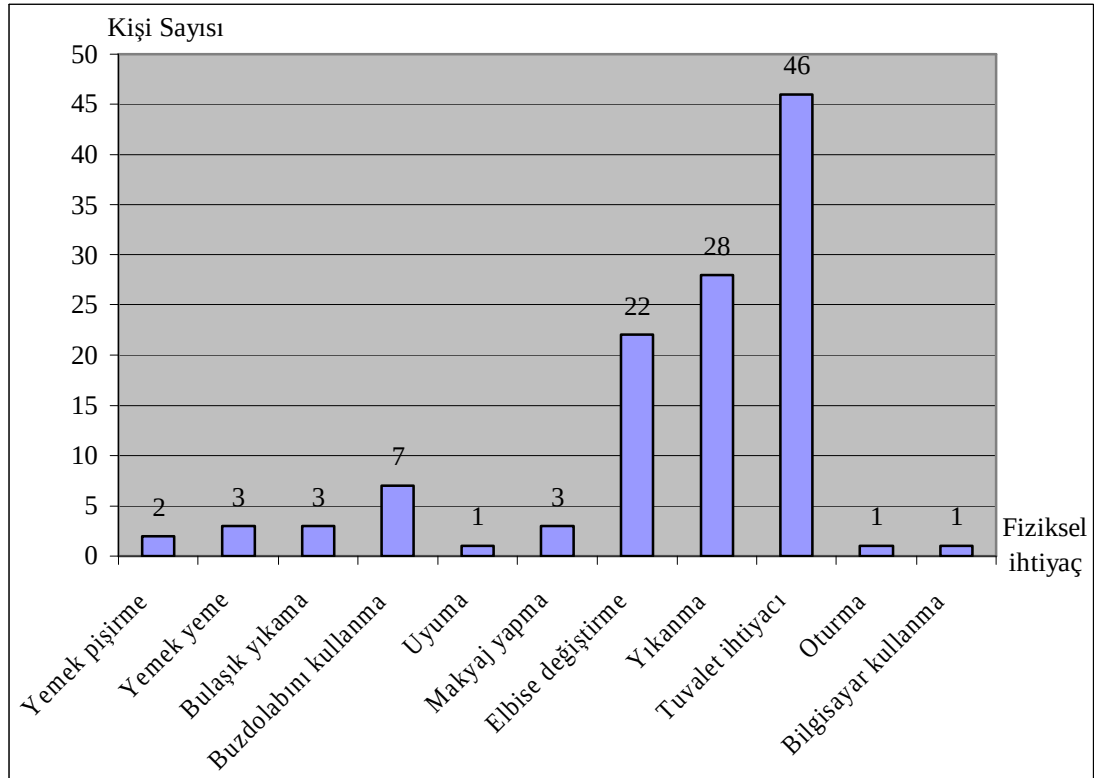

Şekil 4.5. Merdiven kullanımı

Kiracı olarak ikamet edenlerin % 93'ü evlerine ulaşmak için merdiven kullanmaktadır. Ev sahibi olarak ikamet edenlerin % 50'si evlerine ulaşmak için merdiven kullanmaktadır. Kiracı olarak oturan tekerlekli sandalye kullanıcılarının kendi yaşamsal faaliyetleri için bir engel teşkil eden merdivenli evlerde daha fazla oturmak durumunda kaldıkları tespit edilmiştir. Merdiven kullanmayan ev sahibi tekerlekli sandalye kullanıcılarının % 46'sı giriş katında, % 27'si müstakil tek katlı konutlarda ve % 27'side asansör ve rampa gibi konut tasarımlarına sahip konutlarda oturmaktadır. Ev sahibi olarak ikamet eden tekerlekli sandalye kullanıcıları konutlarına ulaşma sorunlarına evlerinin kalıcı olmalarından dolayı daha çok çözüm bulmaya yönelmişlerdir. Ekonomik durumu iyi olanlarının kendi evlerine sahip olmalarından dolayı merdiven engelini büyük ölçüde ortadan kaldırdığı söylenebilir. Konut ve konut dışında kullanılan merdiven araştırma grubunun direkt kullanım etkinliğini azaltmış ve hareket özgürlüğünü kısıtlamıştır.

4.1.5. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki fiziksel ihtiyaçları

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarında yaşamsal ihtiyaçları karşılamalarına yönelik kullanım kolaylığı sonuçları Şekil 4.6 verilmiştir.

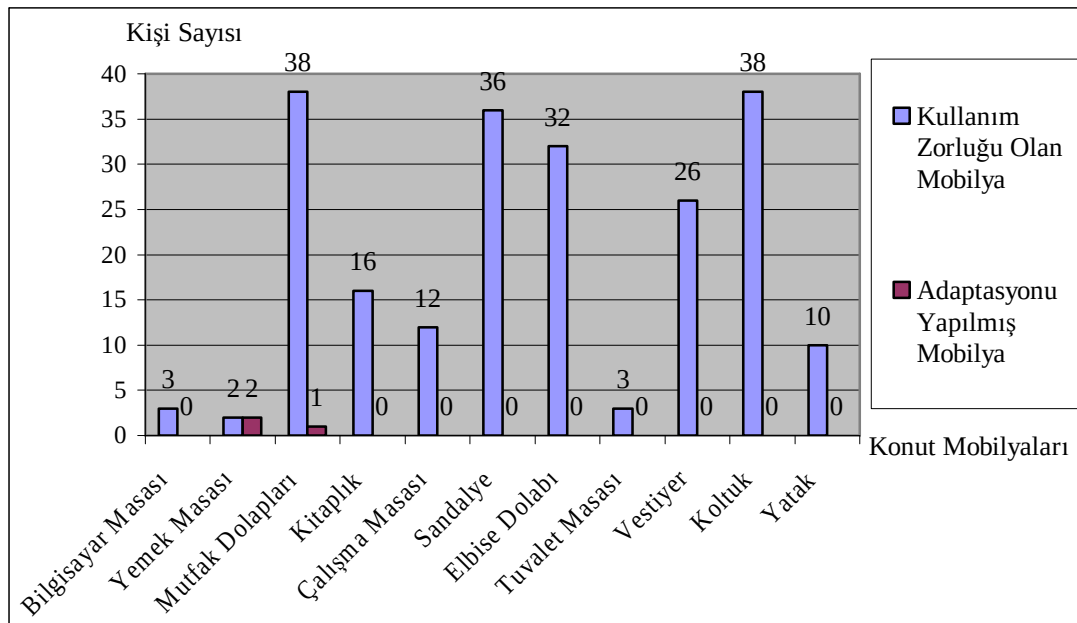
Şekil 4.6. Fiziksel ihtiyaçlarına yönelik kullanım kolaylığı

Denekler % 85 oranında fiziksel ihtiyaçlarının içinde en çok tuvalet ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu grubu % 52 ile yıkama , % 41 ile elbise değiştirme, % 13 ile buzdolabından malzeme alma koyma, % 5,5 ile yemek yeme, % 3,7 ile oturma ve bilgisayar kullanma, % 2 ile uyku eylemi izlemektedir. 17 Bayan denekten % 5,5'i makyaj yapma ve bulaşık yıkamadan , % 3,7'si yemek pişirmede sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Engelli bireylerin konut içi yaşam faaliyetleri esnasında sorun yaşadıkları alanlar olarak tuvalet, banyo ve yatak odası söylenebilir. Bu bağlam da konut alanlarında sorunlara yönelik tasarımlar geliştirildikçe engelli insanların yaşam kaliteleri artmakla birlikte kullanım kolaylıkları artabilecektir.

4.1.6. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki mobilyaları kullanımı ve adaptasyonları

Deneklerin konutlarındaki mobilyaları kullanabilme veya kullanamama durumlarına yönelik sonuçlar ile mobilyalarda yapılan adaptasyonlar Şekil 4.7’de verilmiştir.

Şekil 4.7. Konut mobilyaları ve adaptasyonları

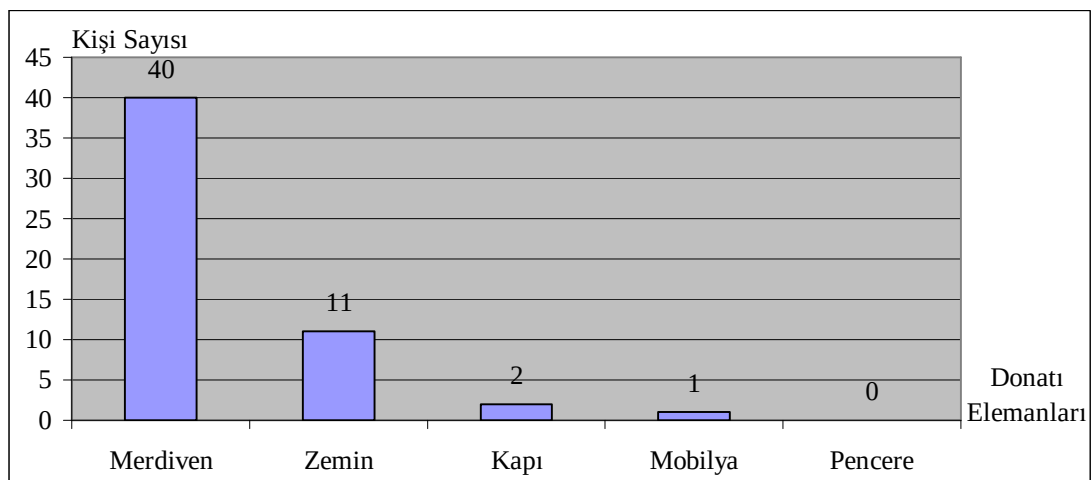
Deneklerin konutlarındaki mobilyaların kullanımı ve mobilyalar üzerindeki adaptasyonlara yönelik durum incelendiğinde; mutfak dolapları ve koltukların kullanımında zorluk çeken % 70, sandalye kullanımında zorluk çeken % 67, elbise dolabı kullanımında zorluk çeken % 59, vestiyer kullanımında zorluk çeken % 48, çalışma masasının kullanımında zorluk çeken % 22, yatak kullanımında zorluk çeken % 19, bilgisayar masası ve tuvalet masasının kullanımında zorluk çeken % 5 olup bu mobilyaların hiçbirinde adaptasyon yaptırılmamıştır. Sadece, mutfak dolabı kullanımından zorluk çeken %70 oranındaki denekten %3’ünün mutfak dolaplarında adaptasyon bulunmakta ve yemek masasının kullanımında zorluk çeken %5 oranındaki denegin tamamının yemek masasında adaptasyon bulunmaktadır.

Şekil 4.7’deki veriler incelendiğinde engelli mobilyaları için tasarım kavramının gelişmediği, hem işlevsel hem de görsel olarak engelli mobilyalarının bulunmadığı söylenebilir. Bu nedenlerle Türkiye mobilya sektöründe engelli bireylere yönelik mobilya tasarımının ve üretiminin tamamen göz ardı edildiği ve bu konudaki çalışmaların yok denecek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının mekanlarda sürekli olarak problemlerle karşılaşmalarının sebebi; tasarımcının, tasarımlarında kullanıcının özel gereksinimlerini, yaşamdaki günlük aktivitelerini tam anlamı ile anlamamasından kaynaklanmaktadır. Tasarım ve düzenleme konusunda çalışanların uygulamalarında herkes için tasarım fikrini ön planda tutmaları engellilerin yaşam kalitesini artıracabilecektir.

4.1.7. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki hareketlerini kısıtlayan donatı elemanları

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının oturdukları konutta yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hareketlerini en fazla kısıtlayan donatı elemanlarına yönelik sonuçlar Şekil 4.8. verilmiştir.

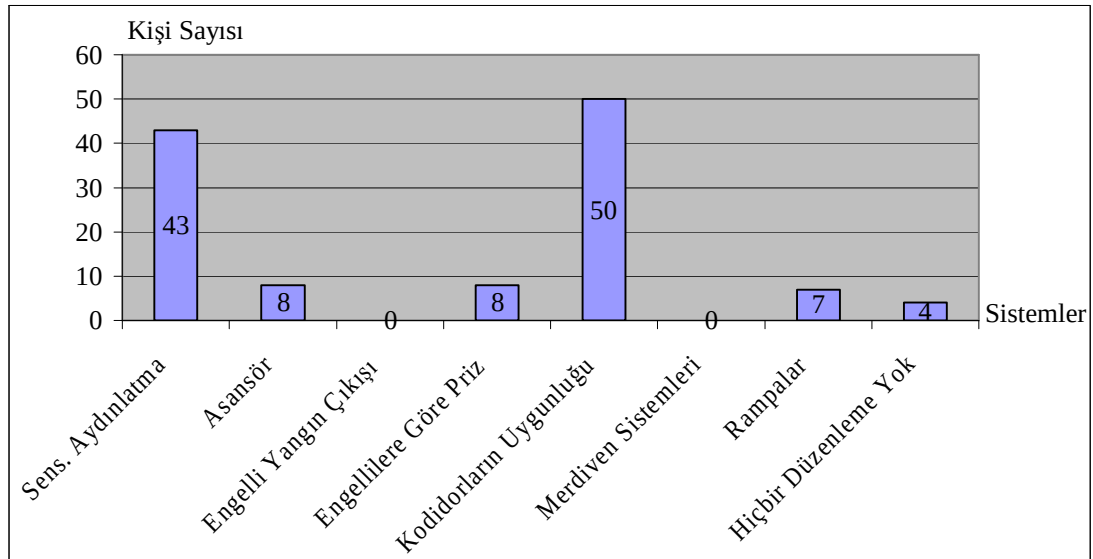
Şekil 4.8. Konutlarda hareketleri kısıtlayan donatı elemanları

Konutlardaki merdivenler % 74 oranında tekerlekli sandalye kullanıcılarının en fazla karşılaştıkları engel olarak gözükmektedir. Zemin yapısı % 20 ile tekerlekli sandalye kullanıcısı engellilerin hareketlerini en fazla kısıtlayan 2. sıradaki donatı elemanıdır. Kapılar % 3,7 ve mobilyalar % 1,8 ile tekerlekli sandalye kullanıcılarının hareketlerini kısıtlayan donatı elemanlarıdır. Pencereleler ise genelde engellilerin hareketini kısıtlamamaktadır.

Tekerlekli sandalye kullanıcıları konut içinde ve konut dışındaki merdivenleri hareketlerini en çok kısıtlayan donatı elemanı olarak görmektedirler. Konutlardaki merdivenlerin engelliler için ne kadar büyük bir sorun olduğu ve bu sorunu ortadan kaldıracı asansör, rampa gibi uygulamaların uygulama azlığı merdivenin bedensel engellilerin hayatındaki yerinden anlaşılmaktadır.

4.1.8. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki engelli düzenlemeleri

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarındaki engellilere yönelik düzenlemeler yönelik inceleme sonuçları Şekil 4.9’da verilmiştir.

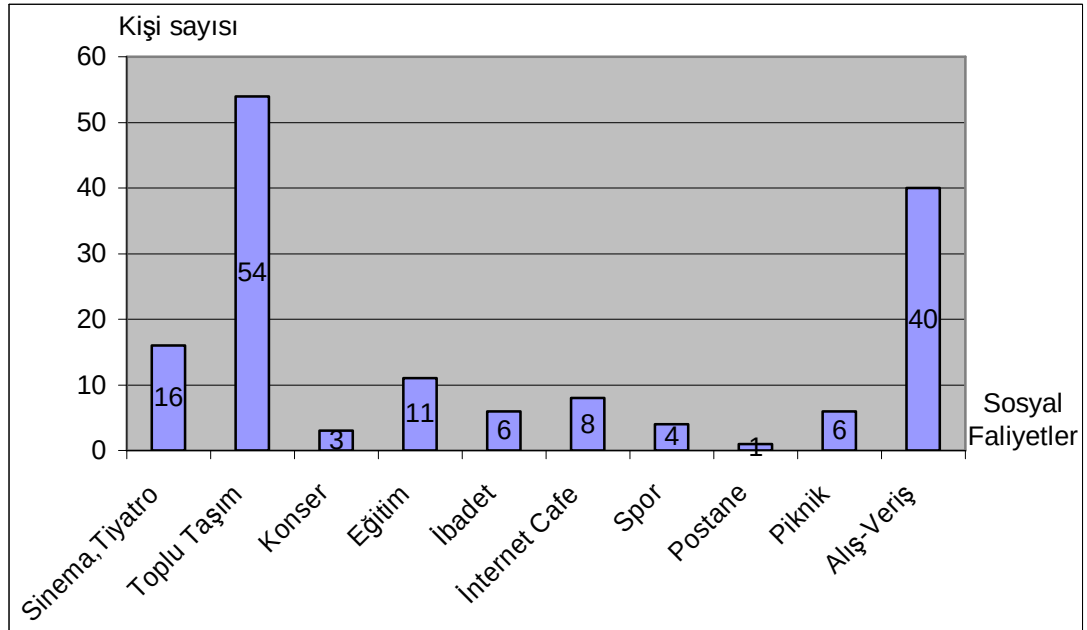
Şekil 4.9. Konutlarındaki engelli düzenlemeleri

Deneklerin yaşamlarını kolaylaştıracak konut düzenlemelerinden % 80 ile sensörlü aydınlatma engelli ve engelsiz vatandaşların hayatlarını kolaylaştırıcı bir düzenlemedir. Bu düzenlemenin enerji kullanımını düzenlemekle birlikte diğer insanların hayatını kolaylaştırdığı düşünüldüğünde tamamen engellilere yönelik bir düzenleme olmadığını söyleyebiliriz. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının günlük konut faaliyetlerini kısıtlayan en büyük engel olarak gördükleri merdivenlerden kurtaracak olan asansör imkanına araştırma grubunda ancak % 15’lik bir oran sahiptir. Buda toplumun bu insanların yaşam haklarına ne kadar sahip çıkamadığına güzel bir örnektir. Elektrik prizlerinde ise adaptasyon çalışması yapılmış, kullanım kolaylığı sağlanmış % 15’lik bir grup vardır. Herhangi bir yangın durumunda engellilere yönelik yangın çıkışı ankete katılan kişilerin konutlarında bulunmamaktadır. % 93’lük bir oranda tekerlekli sandalye kullanıcıları oturdukları konutlarda koridorların kendi hareketlerini kısıtlamadığını belirtmiştir. Yine tekerlekli sandalye kullanıcılarının bina girişlerinde ve binaya ulaşımında büyük bir kolaylık olan rampalara sadece % 13’lük oran sahiptir. Ankete katılan % 7,5’luk bir oran konutlarında hayatlarını kolaylaştıracak hiçbir düzenlemenin olmadığını söylemişlerdir.

Sonuç olarak engellilerin yaşamlarını kolaylaştırıcı bazı düzenlemelerin aslında engelliler düşünülerek yapılmadığı, engelsiz insanların hayatlarını kolaylaştırdığı için yapıldığı söylenebilir.

4.1.9. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının sosyal aktiviteleri

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşamları içindeki sosyal faaliyetleri yaparlarken ne derece zorlandıklarına yönelik inceleme sonuçları Şekil 4.10’da verilmiştir.

Şekil 4.10. Sosyal faaliyetleri

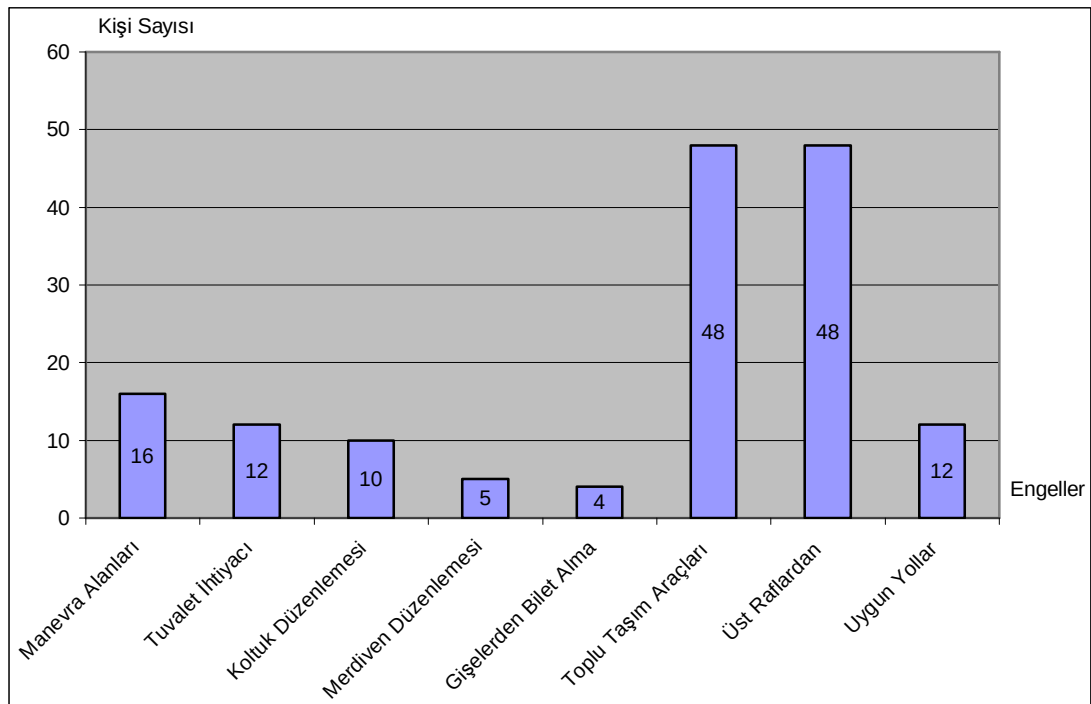
Sosyal faaliyet yapmak isteyen deneklerin tamamı toplu taşıma araç kullanımında zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Toplu taşıma araçlarını kullanmayı % 74 ile alış-veriş faaliyeti izlemektedir. Diğer faaliyetler ise Sinema- Tiyatro % 30, konser % 5,5, eğitim % 20, ibadet % 11, İnternet cafe % 15, spor % 7,5, postane % 2, piknik % 11 olarak sıralanmaktadır.

Ankette yer alan deneklerin tamamı toplu taşıma araçlarını sosyal faaliyetlerini kısıtlayan başlıca unsur olarak görmektedirler. Bu yüzden özellikle yerel yönetimler bu konu üzerindeki düzenlemelerini bu insanların sosyal hayata katılımları için bir an önce artırmalıdır. Yine alış veriş imkanları sunan binaların engellilerin kullanımına uygun düzenlemeler ile donatılması önemli bir sorun olarak gözlemlenmektedir. Özellikle toplu taşıma ve alış veriş alanlarının tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik tasarlama eksiklikleri bu insanların topluma katılımlarını kısıtlamakta, bundan dolayı yaşam haklarını engellemektedir. Dikkat edildiğinde tekerlekli sandalye kullanıcılarının engellerinden dolayı engelli durumuna düşmeyip, yapılaşmış çevrenin onları engelli durumuna düşürdüğü söylenebilir. Sinema ve tiyatrolar engelli insanlara yönelik düzenlemeler ile bu insanların kültürel

gelişimlerine daha çok katkı da bulunabilirler. Eğitim, ibadet, piknik alanları, İnternet cafe, konser salonları ve spor alanlarındaki engellilere yönelik düzenlemelerinde eksikliği göz önünde bulundurulmalıdır.

4.1.10. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının sosyal aktivitelerini yapmak isterken karşılaştıkları güçlükler

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşamları içindeki sosyal faaliyetleri yaparlarken hangi engellerle karşılaştıklarına yönelik inceleme sonuçları Şekil 4.11’de verilmiştir.

Şekil 4.11. Sosyal alanlarda karşılaşılan engeller

Deneklerin yaşamlarındaki sosyal faaliyetleri yaparken alışverişlerinde üst raflardan yararlanamama ve toplu taşıım araçlarına inip binmek konusunda % 89 ile eşit oranda engelle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Sosyal alanlarda % 30 ile yeterli manevra alanları bulamadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal alanlardaki salonlarda engellilere yönelik bir koltuk düzenlemesi olmadığını ve uygun yolların olmadığını % 23’ü

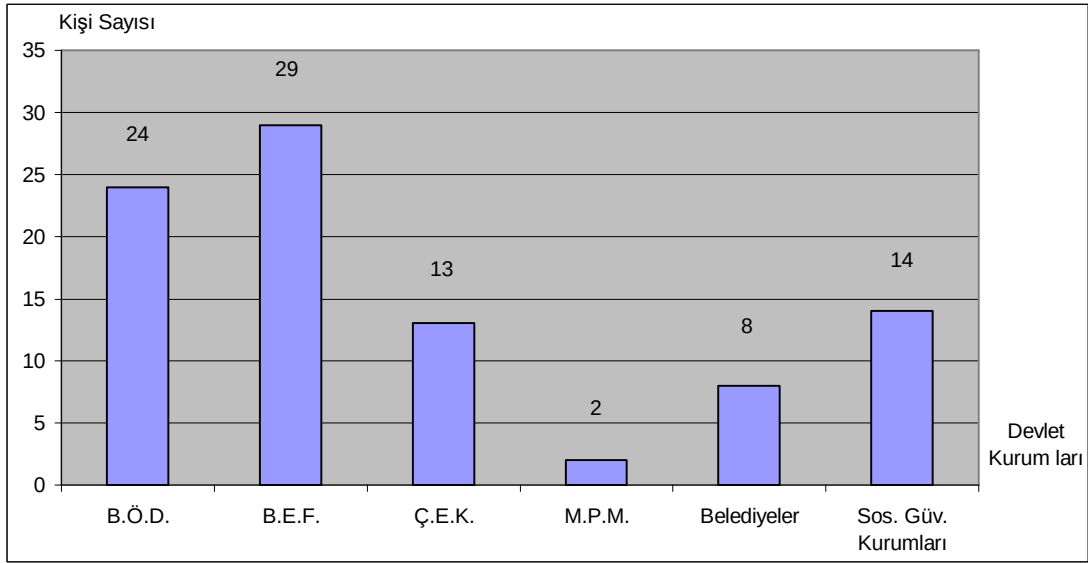
belirtmiştir. Salon içi merdiven düzenlemesini engel olarak % 9 oranında denek görmektedir. Deneklerden % 72’lik bir oranda gişelerden bilet almanın kendileri için engel olduğunu belirtmişlerdir.

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının sosyal faaliyetlerini yerine getirirken çeşitli engellere farklı şekilde karşılaştıkları gözükmemektedir. Bunun nedeni engellilerin farklı semtlerde ikamet ediyor olmaları olabilir. Bu engellerin ortadan kaldırılmasında engelli kişilerin antropometrik ölçülerini bilmek önemli olmakla birlikte, engelli kişiler için bu ölçülere göre düzenleme yapılması gerekmektedir. Aksi durumda yapılan düzenlemeler göstermelik olduğunda engelli kişilerin hayatını daha da zorlaştırabilmektedir.

Ayrıca Şekil 4.11 incelendiğinde engellilerin birçok sosyal faaliyet alanına toplu taşıma araçlarını kullanamadığı için ulaşamadığı görülmektedir. Bu veriler ulaşım araçlarının tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik tasarlanmamasının yaşam kalitesini azaltarak yaşam haklarının sınırlandırılması olarak yorumlanabilir.

4.1.11. Tekerlekli sandalye kullanıcıları ile ilgili çalışma yapan devlet kurumlarının bu insanların hayatlarına etkileri

Tekerlekli sandalye kullanıcıları ile ilgili çalışmalar yapan devlet kurumlarının bu insanlara ne kadar hizmet götürüp götürmedikleri ne yönelik inceleme sonuçları Şekil 4.12’de verilmiştir.

Şekil 4.12. Engellilere yönelik devlet kurumları

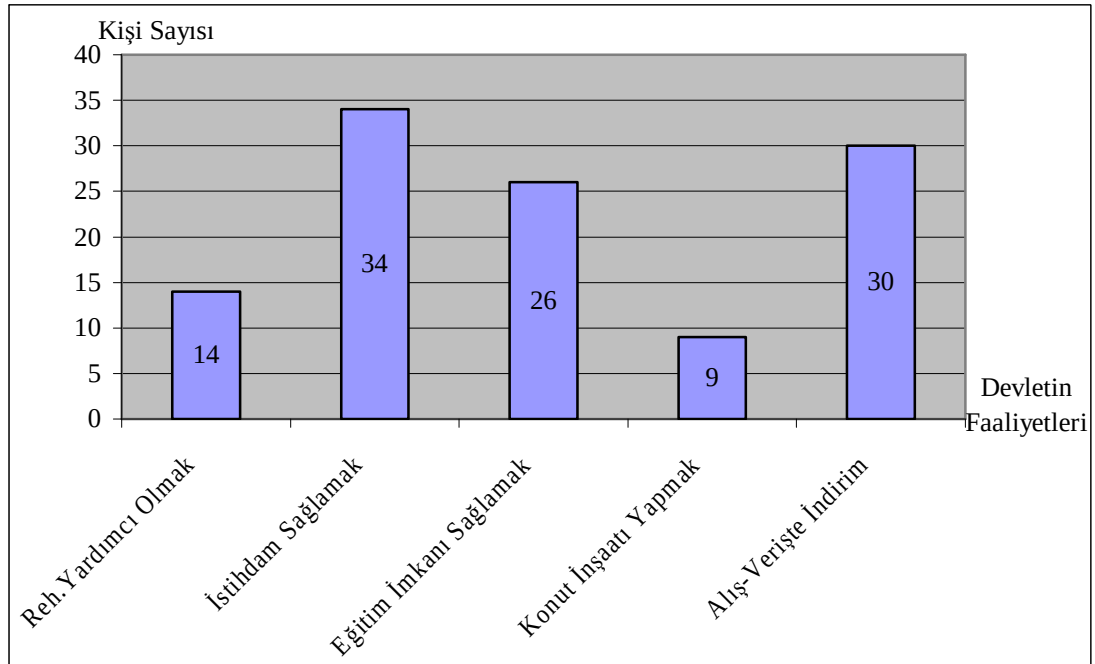
Engellilere yönelik devlet kurumlarından Başbakanlık Engelliler Federasyonu % 53,7 ile engellilere en fazla ulaşabilen kurum olarak tespit edilmiştir. % 44,5 ile Başbakanlık Özürlüler Dairesi ikinci sırayı almıştır. Bunları % 26 ile Sosyal Güvenlik Kurumları, % 24 ile Çocuk Esirgeme Kurumu, % 15 ile Yerel Yönetimler, % 3,7 ile Milli Prodüktivite Merkezi izlemektedir.

Yukarıdaki verilerin incelenmesi sonucu engelliler ile ilgili çalışma yapan devlet kuruluşlarının çoğunun bu insanlara yeteri kadar ulaşamadıkları ve hizmet götüremedikleri gözlenmektedir. Bu durumda engellinin hayatını kolaylaştırmak ve sorunlarını çözmeği amaçlayan bu kurumların işlevlerini yeteri kadar yerine getiremedikleri söylenebilir.

Türkiye’deki yerel yönetimlere bakıldığında özellikle toplu taşıma araçlarında engelli vatandaşlara yönelik düzenlemelere çok az gerekli itina gösterildiği anlaşılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde toplu taşıma araçlarına engellinin kullanabilmesi için engelli platformları yapılırken ülkemizde bu uygulamalara daha az sayıda rastlanmaktadır.

4.1.12. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşamında devletin rolü

Tekerlekli sandalye kullanıcıları sosyal yaşamlarında devletin rolünün ne olması gerektiğine yönelik inceleme sonuçları Şekil 4.13'te verilmiştir.

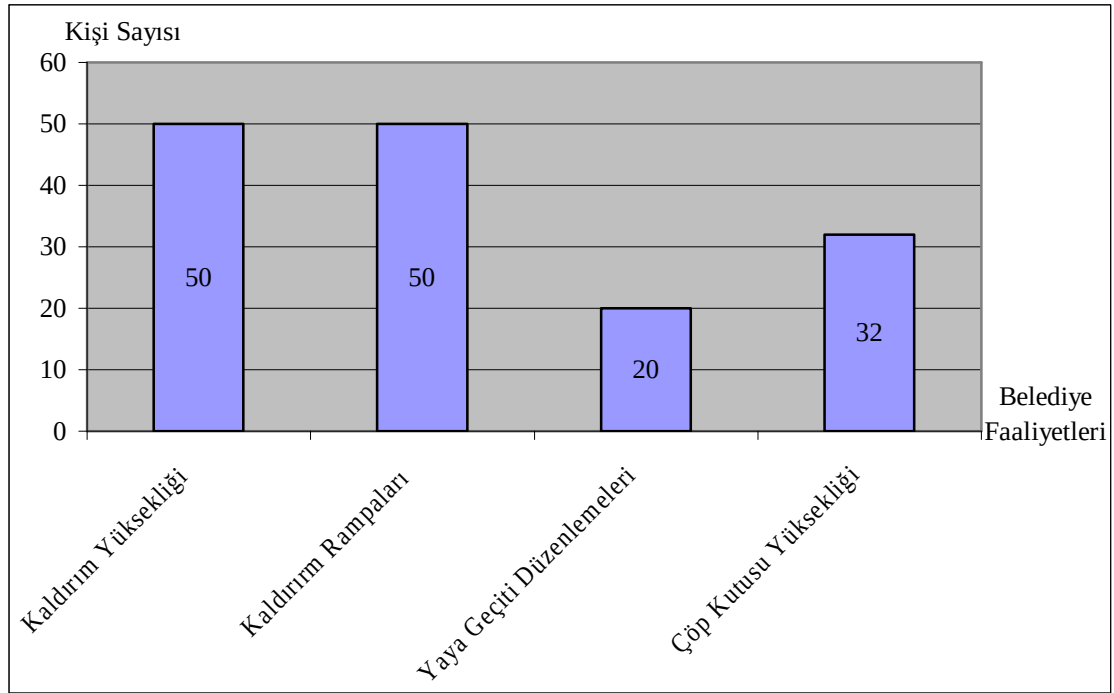
Şekil 4.13. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının devletten beklentileri

Devletin tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik yapması gereken çalışmalar için, % 63 ile istihdam sağlamak, % 55,5 ile alış-verişte indirim imkanının olması, % 48 ile eğitim imkanı sağlamak, % 26 ile rehabilitasyona yardımcı olmak, % 16,7 ile konut yapmak olduğu tespit edilmiştir.

Veriler incelendiğinde özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarının devlet kurum ve kuruluşlarının engellilere yönelik yapmaları gerekli faaliyetlerin daha çok sosyal içerikli faaliyetler olduğudur. Burada tekerlekli sandalye kullanıcılarının engellilere yönelik mimari ve fiziki düzenlemelerin kimlerin görevi olduğu konusunda veya bu düzenlemelerin hangi kurum veya kuruluşların yapması gerektiği konusunda bilgi eksikliği olduğu söylenebilir.

4.1.13. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşamında yerel yönetimlerin rolü

Tekerlekli sandalye kullanıcıları sosyal hayatlarında yerel yönetimlerin rolünün ne olması gerektiğine yönelik inceleme sonuçları Şekil 4.14'te belirtilmiştir.

Şekil 4.14. Tekerlekli sandalye kullanıcıları ve yerel yönetimler

Yerel yönetimlerin tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik yapması gereken çalışmalar için, araştırmaya katılan tekerlekli sandalye kullanıcıların % 92,5'u kaldırım yüksekliklerini uygun seviyeye getirme ve kaldırımlara rampalar yapılması olduğunu belirtmişlerdir. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının % 32'si yaya geçitlerinin düzenlenmesi, % 26'sı çöp kutusu yüksekliklerinin ayarlanması çalışmalarını yapması gerektiği düşüncesine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Veriler incelendiğinde tekerlekli sandalye kullanıcılarına göre yerel yönetimlerin engelliler için yapması gerekli fiziki düzenlemelerden sorumlu olabileceği ve bunların engelli bulunmayan insanlar içinde yapılan düzenlemeler olabileceği görülebilmektedir.

Anket sonuçlarına göre Ankara’da yaşayan tekerlekli sandalye kullanıcılarının genelde ekonomik gelir düzeylerinin düşük olması, yerel yönetimlerin bu kişilere yönelik düzenlemeleri yeterince yapmamaları nedenleri ile yaşam haklarının kısıtlandığı söylenebilir. Konunun daha somut olarak ortaya konulabilmesi için gözlem yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

4.2. Gözlem Bulguları

Araştırma konusu olan tekerlekli sandalye kullanıcıları gözlemlendiğinde ulaşım, eğitim ve sosyal faaliyet alanlarında problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Problemlerin ortaya konulması için Ankara ilinde gözlemler yapılmış ve genellemeler yapılarak somut veriler elde edilmiştir.

4.2.1. Eğitim mekanlarındaki gözlemler

Şekil 4.15. Ankara Doğan Çağlar engelliler okulu

Ankara’da tek ortopedik engelli okulu olan Doğan Çağlar ortopedik engelliler okulunun girişinde bile tekerlekli sandalye kullanıcılarının okula girişini zorlaştıran ve hatta engelleyen dik bir rampa bulunmaktadır. Bu nedenle öğrenciler okula başka insanların yardımı olmadan girip çıkamamaktadırlar. Ankara’daki diğer okullarda yapılan gözlemlerde de tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun tuvalet, rampa ve yangın çıkışı gibi kullanım kolaylığına yönelik tasarımların yeteri kadar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ankara’da farklı kategorilerden toplam 21 eğitim kurumu gözlemlenmiş veriler Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Ankara’daki eğitim kurumlarının engellilere yönelik tasarımları

Eğiti Kurumları	Okul Sayısı	Engellilere Yönelik Tasarımları Olan Okul Sayısı	Kullanım Kolaylığı
İlk Öğretim	8	2	—
Orta Öğretim	7	—	—
Yüksek Öğretim	6	1	—

Yukarıdaki verilere göre 21 eğitim kurumundan sadece 3 tanesinde engellilere yönelik tasarımlar bulunan okul olduğu söylenebilir. Bu üç okuldan 2 tanesi ilköğretim 1 tanesi yüksek öğretim kurumudur. Engellilere yönelik tasarlanmış alanları olan 3 okuldan ikisi özel kurum birisi devlete aittir. Diğer 18 eğitim kurumunda ise hiçbir engelliye göre tasarlanmış alanın olmadığı görülmüştür. Bir bütün olarak bakıldığında 3 okuldaki düzenlemelerinde kullanım kolaylığı olmadığı gerçeği ile beraber Ankara’daki eğitim kurumlarının engellilere göre düzenlenmediği ve engellilerin yaşam kalitelerini azalttığı söylenebilir.

Şekil 4.16. Ankara Doğan Çağlar engelliler okulu engelli tuvaleti

Ankara'daki eğitim kurumlarının tuvaletleri tekerlekli sandalye kullanıcılarının antropometrik ölçülerine ve manevra alanlarına uygun olarak tasarlanmamıştır. Manevra alanlarının darlığı, tutma barlarının eksikliği ve hatta bazı okullarda klozet tipi tuvaletlerin olmayışı tekerlekli sandalye kullanıcılarının eğitim kurumlarından yararlanmalarına engel olabilmektedir.

4.2.2. Ulaşım gözlemleri

Türkiye'de bedensel engelli ve kent yaşamı arasındaki ilişki incelendiği zaman gerek kentlerin bütününde gerekse kamusal ve özel binalarda engelli, yaşlılar, çocuk arabalı kadınlar, vb. dikkate almayan bir görünümün var olduğu gözlenmektedir.

Şekil 4.17. Ankara - Mithatpaşa Caddesi üst geçit uygulaması

Şekil 4.18. Ankara - Sıhhiye Köprüsü üst geçit uygulaması

Şekil 4.19. Ankara şehri üst geçit uygulaması

Şekil 4.20. Ankara şehri üst geçit engelli asansörü uygulaması

Engelliler kentlerde tek başına hiç kimseden yardım almadan (çoğu zaman bir kişiden yardım alsa dahi) kentsel faaliyetlerden yararlanamadığı hatta bazı durumlarda en insani ihtiyaçlarını bile karşılayamadığı görülmektedir .

Ankara şehrinde yapılan gözlemlerde de şehir planlamalarında bedensel engellilerin ihtiyaçlarının yeterince düşünülmediği gözlemlenmiştir. Üst geçitlerin birçoğu tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanımına uygun değildir. Son zamanlarda yapıla üst geçitler tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanımına uygun yapılmasına rağmen toplum tarafından bilinçsiz kullanım sonucu kullanım dışı kalmıştır. Gözlemlenen 15 üstgeçitten 6 tanesinde engelli asansörü varken bunlardan sadece 2 tanesinin çalışıyor olması düşündürücü bir veridir. Arızalı olanların uzun süre tamir ettirilmemeleri sorumluluklarını yerine getirmeyen yerel yönetimlerin engellilere bakış açısının bir göstergesi olabilir.

4.2.3. Toplu taşıma araçları

Şekil 4.21. Ankara şehri metrosu engelli asansörü

Kent ulaşımında kullanılan metro gözlemlendiğinde şehirde bulunan 21 metro istasyonunun tamamında engelli asansörü olduğu ve hepsinin faal olduğu

gözlemiştir. Ancak metroya ulaşırken kullanılması gereken yollar ve kaldırımlar tekerlekli sandalye kullanıcılarının ihtiyaçları düşünülmeden tasarlandığı için metronun tekerlekli sandalye kullanıcıları tarafından kullanılabilirliğini azaltmaktadır. Metronun şehrin belirli bir bölgesinde kullanılıyor olması da tekerlekli sandalye kullanıcıları için kent içi ulaşımı güçleştiren nedenlerdendir.

Şekil 4.22. Ankara şehri toplu taşıma otobüsü

Ankara'nın büyük bir bölümünde ulaşımı sağlamak için kullanılan belediye otobüsleri, halk otobüsleri ve minibüslerde uygun koltukların olmayışı, inip binerken basamakların kullanılması ve manevra alanlarının yetersiz oluşu tekerlekli sandalye kullanıcısının bu vasıtalarla ulaşımını imkansızlaştırmaktadır. Bu durum şehir içi ulaşımının da toplu taşıma araçlarını kullanmak zorunluluğu olan tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşam kalitelerini düşürerek yaşam haklarını sınırlamaktadır.

4.2.4. Şehir kaldırım düzenlemeleri

Şekil 4.23. Ankara şehri uygun olmayan kaldırım rampa düzenlemesi

Şekil 4.24. Ankara şehri onarılmamış kaldırım rampa düzenlemesi

Tekerlekli sandalye kullanıcıları bazen yapılaşmış çevre ve konuttan dolayı tam anlamıyla çaresiz kalabilirler. Bu çaresizlik durumu tekerlekli sandalye kullanan insanların yaşantılarının etkilemekte ve bu insanların evlerinde yaşayan, sosyal

hayatta yerini almayan ve yaşam hakkı olmayan insanlar durumuna getirmektedir. Ancak çaresizliğin aşılmasında kişisel koşullara yönelik ve herkes için uygun tasarımların yapılması tekerlekli sandalye kullanıcılarının sosyal hayata katılımlarını attırarak bu insanların kendilerini toplumun bir parçası olarak görmelerini sağlayacaktır. Böylece tekerlekli sandalye kullanıcıları yaşam haklarını kazanacaklardır.

Ankara şehrinde bulunan cadde ve sokaklarda tekerlekli sandalye kullanıcısının yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik kaldırım rampaları bulunmaktadır. Ancak kaldırım rampalarının çoğunluğunun uygun ölçülerde olmaması, uygun ölçülerde yapılanların ise bakımsızlıktan kullanılmaz duruma gelmesi tekerlekli sandalye kullanıcılarının daha çok konutlarında kalmalarına ve toplum hayatına katılamamalarına sebebiyet vermektedir.

4.2.5. Alış veriş mekanları

Şekil 4.25. Ankara şehri alış veriş merkezleri

Şekil 4.26. Ankara şehri alış veriş merkezi tuvalet düzenlemesi

Ankara’da bulunan alış veriş merkezlerinin bazılarında engelli tuvaletleri, engelli otoparkı, asansörler ve uygun zeminler gibi birçok engelliye yönelik tasarımlar göze çarpmaktadır. Alış veriş merkezlerinin tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanımına uygunluğu Çizelge 4.3’de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Alış-veriş merkezlerinde kullanım kolaylığı

Alış_Veriş Merkezleri	Adet	Düzenleme Bulunan				Kullanım Kolaylığı	
		Asansör	Tuvalet	Zemin	Otopark	Var	Yok
Büyük	6	6	6	6	6	6	–
Küçük	8	2	2	3	4	2	6

Yukarıdaki verilere göre bireysel engelli büyük alış-veriş merkezlerini yararlanabilmekte, fakat küçük alış-veriş merkezlerinden aynı oranda yararlanamamaktadır. Gözlemler sonucunda, büyük alış-veriş merkezlerinin ekonomik güçlerinin fazla olmasından nedeni ile tasarımları aşamasında bireysel engellilere daha fazla kullanım kolaylığı sağlayacak düzenlemeler yaptıkları belirlenmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Konut içi sorunların başında fiziksel ihtiyaçların giderilmesinde en fazla tuvalet, banyo gibi mekanlar da, mobilya ve donatı elemanlarında ise elbise dolabı, mutfak dolapları, klozet, tuvalet taşı gibi elemanlarda problem yaşadıkları görülmüştür. Araştırma kapsamındaki tekerlekli sandalye kullanıcılarının konutlarında bulunan mobilyaların özel tasarımlar sonucu üretilmediğidir. Bu açıdan ülke genelinde engelli bireyler için tasarım ve üretimin yaygınlaşmadığı / oluşmadığı Çınar'ın (1997) sonuçlarıyla uyum göstermektedir.

Konut dışı sorunları bağlamında Ankara şehrinde üst geçitler, zemin farklılıkları, sosyal alanlar, ibadet mekanları, kaldırım ve yollar gibi çevresel düzenlemelerin birçoğu tekerlekli sandalye hareketini ve manevralarını kısıtlayan hatta imkansız hale getiren engellerin olduğu tespit edilmiştir. Dış çevre tasarımında tekerlekli sandalye kullanıcı ihtiyaçlarının düşünülmediği ve etkili tasarımlar sonucunda çevrenin tasarlanmadığı söylenebilir. Dış çevre ile ilgili sosyal içerikli ilginç sonuç ise Ankara genelinde devlet okullarının büyük bir bölümü, devlet binaları, sosyal tesisler ve ibadethanelerin hiç birinde tekerlekli sandalye kullanıcıların kullanımına yönelik olmadığı söylenebilir.

Ekonomik bağlamda elde edilen sonuçlar ise tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşam kalitelerini etkileyen diğer temel sorunlar olarak tespit edilmiştir. Örneğin, ülkenin genel yapısında görülen düşük seviyedeki gelir dağılımı tekerlekli sandalye kullanıcılarının gelir dağılımına yansımakta ve tekerlekli sandalye kullanıcılarının alım gücünü negatif yönde etkilemektedir. Araştırma kapsamında yer alan tekerlekli sandalye kullanıcıları, konutlarında çözümlenebilir engel olan merdiven sorununu dahi ekonomik yetersizlik yüzünden çözememişlerdir. Diğer önemli bir sonuç ise tekerlekli sandalye kullanıcılarının çoğunun kiracı olarak yaşamalarından dolayı konutların da ihtiyaçlarına yönelik yeni düzenlemelere gidememeleridir. Bunların neticesinde tekerlekli sandalye kullanıcılarının genel olarak ekonomik zorluklar içerisinde yaşamak zorunda kalmaları yaşam kalitelerini düşürerek yaşam haklarının kısıtlanmasına neden olmaktadır.

Kadın tekerlekli sandalye kullanıcılarının erkeklere göre sosyal hayata katılımı daha az olduğu tespit edilmiş olup zamanlarının büyük bir bölümünü evlerinde geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Diğer ilginç bir sonuç ise tekerlekli sandalye kullanıcılarının engelsiz insanlara göre evlenme yaşlarının daha ileri dönemlerde olduğudur. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının düşük gelirli işlerde çalıştıkları düşünüldüğünde ekonomik ve sosyal özgürlüklerinin daha ileriki yaşlarda sağlayabildikleri ve bundan dolayı daha geç evlendikleri sonucuna ulaşılabilir.

Eğitim ile ilgili elde edilen ilginç sonuç ise zorunlu eğitim olan ilköğretim döneminden sonraki orta öğretim ve yüksek öğretim dönemlerinde eğitime devam etme oranlarında büyük düşüş olmasıdır. Okul hayatlarına devam edenlerin ise tahsil hayatları boyunca okul, araç ve gereçlerinin kullanımında ciddi kullanamama sorunları yaşamaları sonucudur. Bu bağlamda okul, araç ve gereçlerinin tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanımından yoksun olarak tasarlanması veya yapılan düzenlemelerin son derece sınırlı yetersiz kalması engelli bireylerin zorunlu olmayan eğitime devam etme oranını düşürdüğü söylenebilir.

Diğer ilginç bir sonuç ise tekerlekli sandalye kullanıcıları ile ilgili çalışma yapan yerel yönetimler ve devlet kuruluşlarının yeterli düzeyde engelli bireylere ulaşamadıkları ve iletişim sorunları yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda devlet ve yerel yönetimlerin engelli bireyleri son yıllara kadar göz ardı ettikleri söylenebilir. Ayrıca bu kuruluşların tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişilebilir kullanım ve yaşam kalitelerini artırmaları için yapılan yönetmelik ve yasalar uygulamaya yönelik yaptırımın veya cezai müeyyidenin olmamasından dolayı tavsiye niteliğinde kalmakta ve buda yapılan çevresel düzenlemelerin standartlara uygun olmayan özellikler doğrultusunda yapılmasına etki ettiği söylenebilir.

Toplumsal yaklaşım bağlamında elde edilen sonuç ise; toplum engellileri dışlamakta, engellilerin yaşadıkları toplumdan kendilerini soyutlayarak dışlanmış hissetmelerine ve içe dönük asosyal bir hayat yaşamalarına neden olabilmektedir. Gerek ailenin gerekse diğer bireylerin engellilere normal insanlardan daha farklı davranmaları bu

sonucu doğurabilmektedir. Araştırma verilerine göre, tekerlekli sandalye kullanıcıları yaşadıkları sorunların temelini kendi yetersizliklerine değil, toplum ve çevrenin gerekli hizmetleri sunmamasına ve ihtiyaçlarının dikkate alınmamasına bağlamaktadırlar. Bu bağlamda, doğru bakış açısı, tekerlekli sandalye kullanıcılarını var olan koşullara uydurmak, değiştirmeye çalışmak ya da onu engelli olarak tutmak yerine tüm psikolojik, fiziksel, sosyal, mesleki gelişimi engelleyen çevresel ve sosyal engellerin kaldırılması ve hizmetlerin sunulması engelli bireylerin eşit şartlarda yaşam haklarını sağlayabilir.

Konut, donatı elemanları, mobilya, çevre, yol, sosyal tesisler, toplu taşıma araçları gibi etmenler, iç ve dış mekanlarda yapılan düzenlemeler tekerlekli sandalye kullanıcılarının kullanımlarında engeller oluşturduğu, hayatlarını zorlaştırdığı ve yaşam kalitelerini sınırlandırarak yaşam haklarının kullanılmasında engel olduğudur. Ayrıca toplumun genel yapısı, eğitimi, ve kültürü tekerlekli sandalye kullanıcılarını sakat ve iş yapamaz bireyler olarak görmesi engelli yaşamını etkileyen sosyal bir baskı ve kültür oluşumuna neden olmaktadır.

Sonuç olarak, tekerlekli sandalye kullanıcılarının hakları madde, yönetmelik ve kanunlarda teorik olarak yer almış olmasına rağmen alan çalışması olarak seçilmiş olan başkent Ankara örneğinde günlük ihtiyaç ve aktivitelerini yerine getirebilmelerinde yaşam haklarının olmadığı sonucu söylenebilir. Bu insanların yaşam haklarının verilmesi ve günlük hayatın devam etmesinde etken rolleri olan her kurum, kuruluş, sektör, birey ve bireylerin görev ve sorumluluklarını insan merkezli yaklaşımlarla yerine getirmesiyle olabileceği önerilmektedir.

Bu sonuç ve önerilerin ışığında; örnek model arayışları doğrultusunda a) ‘devletin görev ve sorumlulukları’ bağlamında bir araştırma, sınırlandırılmış bağlamda ise b) ‘tekerlekli sandalye kullanıcıları ve eğitim’, c) ‘tekerlekli sandalye kullanıcıları ve toplum’ veya d) ‘engelli bireyler, rehabilitasyon ve tasarım’ konularında yapılacak olan araştırmalar konu ile ilgili yapılabilecek araştırmalar olup engelli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasına fayda ve bilime katkı yapabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. İnternet: “Tükiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri” [http://:www.ozida.gov.tr/araştırma/öztemel_gösterge.htm](http://www.ozida.gov.tr/araştırma/öztemel_gösterge.htm) (2005).
2. Koç, H., Ağır, A., Yılmaz, B., “Fiziksel Çevre”, **II.Özürlüler Şurası Yerel Yönetim ve Özürlüler**, T.C. Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı Ankara, 5-16 (2005).
3. Gökçe, F., Kartal, T., Rıdvanoğlu, S., Erezkan, G., Alıçcı, Savaş., “ Özürlüler İlgili Mevzuat 19”, **Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı** , Ankara, 2-5 (2002).
4. Özkeskin, M., “Bedensel Özürlülerin Ev ortamının Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, İzmir, 5-15, (2000).
5. Ufuk, H., “Engellilerin İhtiyaç ve Sorunlarının Tüketim Ergonomisi Açısından İncelenmesi”, **Verimlilik Dergisi**, 4: 100-113, (2002).
6. Mutluer, S.Y., “Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Özürlüler İçin Uygun Konut Tasarımı ve Çevre Düzenlemesi”,Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Konya,16-37,48-53,60-75,176-188, (1997).
7. Çınar. H., “FizikselEngelliler İçin Mutfak Mobilyası Tasarımında Ergonomik Yaklaşımlar”, **9. Ulusal Ergonomi Kongresi**,Denizli,351-356 (2003).
8. Çınar, H., “ An Investigation Into Kitchen Units, Dimensions İn Relations To Wheelchair User “, Yüksek Lisans Tezi, **London Guildhal University**, London, 30-50 (1997).
9. Çınar, H., Gürleyen, L., “Fiziksel Engelliler İçin Yatak Odası Mobilyalarında Ergonomik Yaklaşımlar” , **10. Ergonomi Kongresi**, Bursa, 798-808,(2005).
10. Yıldız, B., “Engelliler İçin Dış Mekan Tasarım Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara,1-6,15-25,37-50,55-68(2003).
11. Sürmen, Ş, “ Tekerlekli Koltuktaki İnsanların Hayatından Tablolar Ve Bir Mimarlık Klavuzu.”, **İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı**, İstanbul,90-98, 120-125 (1988).
12. Goldsmith, S., “Designing for the Disabled: The New Paradigm ”**Architectural Press**, Oxford,110-150,170-180 (1997).

13. Gündüz, A., “Bedensel Engelliler Gözü İle Ülkemizdeki Yaşam Koşulları ve Yerleşim Sorunları”, **TMMOB. Mimarlar Odası**, Ankara, 316-325(1996).
14. Aysoy, M., ”Özürllüler Politikası.”, **Açı Kitaplar**, İstanbul,14-16,28-30,49-52,77- 78(2004).
15. Çalık, S., “Özürllülüğün ölçülmesinde metodolojik yaklaşımlar ve 2002 Türkiye Özürllüler Araştırması”, **Öz – veri**, 1(2) 303-331 (2004).
16. İnternet; “EngelliSağlığı” <http://www.medibul.com/files.php?p=dc2&cid=21?p=dct2&catid=5&cid=21&month=4&> (2006).
17. Osunluk, H., “Yaşam seyri teorisi ve özürllüler” ,**Öz-Veri**, 1(1): 1-14 (2004).
18. Şahin, H., “Engellilik kimin sorunu? Bireyin mi toplumun mu?” ,**Öz-Veri**, 1(1): 48-64 (2004).
19. Goldsmith, S., “Desinging for the disabled problems of conflicting criteria. **MA (contab) Riba Publicotions Limited**, London, 70-75 (1976).
20. İnternet:Özürllüler Kanunu. Özürllüler ve bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değışiklik yapılması hakkında kanun, <http://www.ozida.gov.tr/mevzuat/kanun.htm> (2005).
21. İnternet: Prof. Dr. Özyürek, M., “Bedensel Yetersizliği Olanlar” <http://www.aof.edu.tr/kitap/IOLTP/1267/unite10.pdf> (2005).
22. Brisenden,S., “İndependent Living and the Medical Model of Disability”, **Social Science Perspectives**, London and New York, 20-35 (1998) .
23. Tapan, E., “ Ben mutlu Bir Down Annesiyim”, **Yapı Kredi Yayınları**, İstanbul,68-75(1999).
24. Pascal, A., “Hareket Engelliler İçin Ulaşımın İyileştirilmesi Rehberi”, Gülören Gümüş, Deniz Çağlayan, **T.C. Başbakanlık Özürllüler Dairesi Başkanlığı**, Ankara, 20-35,60-69 (1999).
25. Peters, S., “Is There A Disability Culture? A Syncretisation Of Thereepssible World Views”, **Disability & Society**,15(4): 583-601 (2000).
26. İnternet: “Raporlar Birleşmiş Milletler Sisteminde Özürllülük” <http://www.ozida.gov.tr/raporlar/uluslararası/bmsistemindeozurluluk.htm> (2005).
27. Artar, Y., Karabacakoğlu. Ç., “ Ortez ve Tekerlekli Sandalye’nin Üretimi, Standartları ve Pazar Potansiyeli”, **Milli Prodüktivite Merkezi**, Ankara, 18-30 (2003).

28. İnternet: “AB’nin nüfus sorunu” <http://kadin.bianet.org/2004/11/01-k/45117.htm> (2006).
29. İnternet: “Avrupa komisyonu engelliler konferansı, Amsterdam”, <http://www.ozida.gov.tr/raporlar/uluslararasi/ab.htm>, (2004).
30. İnternet: “Avrupa komisyonu engelliler konferansı”, <http://www.ozida.gov.tr/raporlar/uluslararasi/engellilerkonferansi.htm> (2005).
31. Atala, E.,”Çevre Tasarımı ve Normların Bedensel Engelliler Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Teorik Bir Yaklaşım”, Yüksek Lisan, **Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara 21-34(1993).
32. Sürmen, Ş., “Konutun özürlü hayatındaki anlamı üzerine kesitler, öneriler. Diğer konut sorunları”, **TMMOB Mimarlar Odası**, Ankara 298 – 306(1996).
33. Şahin, S.,”Engelli çocukları olan annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, çocuklarının yeterlilik alanları ve sorun davranışları üzerine etkisinin incelenmesi”, Doktora Tezi ,**Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 3-10 (2000).
34. Kalıncara,V., Salman, M., Özmete,F., ve Arpacı, F., “Üreticilerin Mutfak Donanımına İlişkin Bilgi Düzeyleri : Ergonomik Yaklaşım”, **6. Ergonomi Kongresi**,Ankara ,120-128(1998).
35. İnternet: “Dünyada Sosyal Rehabilitasyon Uygulamaları” http://www.tsd.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=466&Itemid=377, (2006).
36. Çınar, H., “Tasarıma Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yaklaşımlar” , **Birinci Uluslar arası Mesleki ve Teknik Eğitim Kongresi**, İstanbul, 21-23 (2005).
37. Wijk,M, “Ulaşılabilirlik İçin Avrupa Birliği El Kitabı,4”, Bollani, M., /Gökçe. F., **T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı-Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, TBMM Basımevi**, Ankara, 12-20, 70-80, (1995).
38. Kaleli, E.E., “Türkiye’de Tekerlekli Sandalye Engellileri İçin Konut İç Mekanları Ve Donatı Elemanları’nın Tasarımına Bir Yaklaşım”, Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** ,Ankara 32-40, 71-79, 150-160, 180-186 (2002).
39. Anonim, ADA Standards for Accessible Design, **American Department of Justice Excerpt from 28 CFR**, 36: 15-84, (1994).
40. Akçay, T., “ Tekerlekli Sandalye Kullanan Paraplejik Hastalarda Ev Rehabilitasyonu”, Yüksek Lisan Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 15-18(1996).

41. Gönen, E., Kalinkara, V., Özgen, Ö., “**Mutfak Çalışma Merkezlerinde Opış Yüksekliği ve Antropometrik Ölçüm İlişkisi Üzerine Bir Araştırma**”, 2. Ulusal Ergonomi Kongresi, Ankara, 133-145 (1989).
42. Çınar, H., Grup mobilya tasarımı ders notları, Gazi Ün. T.E.F. Mobilya Dekorasyon Bölümü, Ankara, 2006.
43. Renhold , N.V.,”The Accessible Housing Design File Barrier Free Environments”, **Journal for Specialists in Group Work**, New York, 99-110,170-192(1991).
44. Goldsmith, S., “Designing For The Disabled”, **Royal Institue Of British Architects**, London, 250-260 (1985).
45. Gül, A., Hazer, O., “Tekerlekli Sandalyeye Bağımlı Kişilerin Yaşadıkları Konutta Banyo Kullanıma İlişkin Karşılaştıkları Sorunları İncelenmesi”, 9. **Ulusal Ergonomi Kongresi**,Denizli, 97-105 (2003).
46. Wylde, M., Robbins, A.B., Clark, S., “Building For a Lifetime: The Design and Construction of Fully Accessible Homes, **The Taunton Pres**, 162-186, (1994).
47. Graham F., “Housing...Inside and Out" **Mississippi Agricultural and Forestry Experiment Station**, 11(2): 371-383 (2000).
48. Chaiana, J., De P. J., “Time sevar standarts for interion design and space planing”, **Mac Graw Hill int editions**, 1-150 (1992).
49. Leibrock., C. “Beatiful barrier free”, **Aisiul guide to accessibility**, New York , 122-133 (1992).
50. Demirarslan, S., “Özürlü bireyin inşaat sektöründeki yeri ve gerekli ergonomik şartlar”, **10.Ergonomi Kongresi**, Bursa, 773-782, (2005).
51. İnternet: “Engelsiz Kişisel Yaşam Alanı ve Mobilya Tasarım Yarışması: Tasarım Hepimiz İçindir” <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=2495>, (2006).
52. Aköz, E., “Özürlü kişilere uyarlanmış yapı” , Association Suisse des Invalides, **Cem Ofset**, İstanbul , 32-40 (2001) .
53. Aydeniz, A., Şendur, F., “Ortopedik Engelliler İçin Mimari Düzenlemeler”, **Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi**, 49(6): 35-45 (2003).
54. Turgut, M., “Mimari engellerin kaldırılması için rehber”, **Bedensel Engellileri Güçlendirme Vakfı**, İstanbul, 22-33 (1986).

55. Tremblay, K. R., Birdsong C., “Home Adaptation For Disabled Person”, **Colorado State University Cooperative Extension**, 55-60 (2003).
56. İnternet: “The Adaptable House” Makale 7, <http://www.greenhouse.gov.au/yourhome/technical/pdf/fs64.pdf> (2005).
57. Karakurt, E., “ Özürllüler Açısından Türk Kentlerinin Mekansal ve Donatımsal Ergonomisi”, **10.Ergonomi Kongresi**, Bursa, 581-594,(2005).
58. İnternet: “Fiziksel Çevrenin Özürllülere Yönelik Düzenlenmesi (Japonya Örneği) Japonya’da Yapılar İçin Engelsiz Düzenleme Standartları”, <http://www.ozida.gov.tr/raporlar/raporarsivi.htm> (2005).
59. Sürmen, Ş., Özürllü ve yaşlılarla ilgili mimari ölçüler, standartlar ve uygulamalar, İTÜ. Çevre ve Şehircilik Uygulama Araştırma Merkezi, İstanbul, 60-70, (1995).
60. İnternet: “Ulaşılabilirlik klavuzu”, <http://www.eot.metu.edu.tr/dosyalar/ulasilabilirlikklavuzu.doc> (2005).
61. Aytöre, S, S., “Toplu Taşıım Araçları ve Çevrelerinde Yaşlılara İlişkin Ergonomik Verilerin İncelenmesi”, **10.Ergonomi Kongresi**, Bursa, 1395-1403,(2005)
62. Utkan , M.S., “Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engelli Çocuklara Yönelik Eğitim Mekanlarının Tasarım Ve Biçimleniş Ölçütlerine Bir Yaklaşım”,Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara,85-97(2003).
63. Bekiroğlu, M, S., “Tekerlekli İskemle Kullanan Özürllüler ve Spora Ergonomik Bir Yaklaşım”, **10. Ergonomi Kongresi**, Bursa, 1328-1338,(2005).
64. Verhe, I., “ Adaptation of Outdoor Activity Areas for the Use of the Disabled”, **The Finnish Association of Sports for the Disabled**, Finland, 44-51(1995).
65. Rawlings, B., “Observation as a Method of Collecting Data”, **The Institute of Advanced Studies, Manchester Polytechnic**, Manchester, 21-25 (1991).

EKLER

EK-1 Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

T.C
Gazi Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Teknik Eğitim Fakültesi
Mobilya-Dekorasyon Eğitimi Bölümü

Amaç:

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 1.Madde’sinde yer alan; tüm insanlar özgür, onur ve hakları bakımından eşit doğar. Maddesi ile Engelli Hakları Beyannamesinin 3.Madde’sinde yer alan; Sakat kişinin insan haysiyetine saygı gösterilmesi onun en doğal hakkıdır. Fakat kişilerin sakatlık veya noksanlıklarının sebebi ne olursa olsun sahip oldukları düzgün yaşama şartlarına mümkün olduğu kadar normal ölçüde ve çok sahip olmak haklarıdır. Maddelerinden kaynaklanan engelli vatandaşlarımızın yaşam hakkını konutunda ve konutunun dışındaki faaliyetlerinin de ne ölçüde yerine getirebildiğini ve yapılan düzenlemelerin engelli vatandaşlarımıza ne ölçüde yaşam hakkı tanıdığına yönelik bir çalışmadır.

Önemli Not:

Bu çalışmadan sağlanacak olan bilgiler 1951 yılında çıkarılmış olan “Fikir ve Sanat Eserleri” kanuna göre sadece yüksek lisans tezinin yazımında kullanılacaktır.

Araştırmacı
Haldun Ender ERDEM

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hamza ÇINAR

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

Sayın İlgili

Elinizdeki anket formu Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi Bölümü “ Ankara’da İç ve Dış Mekan Tasarımlarında Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Yaşam Analizi “ konulu yüksek lisans tezi ile ilgilidir. Bu anket çalışması tekerlekli sandalye kullanıcılarının yaşadıkları iç mekanlarda ve dış mekanlarda karşılaştıkları problemleri tespit etmeye yönelik hazırlanmıştır.

Anket formunun cevaplandırılmasında göstereceğiniz dikkat ve samimiyet araştırmanın tamamlanması ve gerçeği yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır. Cevaplarınızı hiç kimse görmeyecek, anketler sadece bilimsel amaçla değerlendirilecektir.

Göstereceğiniz ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla
Haldun Ender ERDEM

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

1.Bölüm :İç mekanlar**Bu bölümün amacı:**

Türkiye’de engelli bireyler ne derecede konutlarında bulunan mevcut mobilya, donatı elemanı ve iç mekan tasarımlarıyla ilgili memnuniyetlerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Lütfen bu anketi doldurmaya kendiniz hakkındaki bölümü doldurarak başlayınız, cevap verme gereği duymadığınız soruları, cevaplandırmayabilirsiniz.

Anketin Yapıldığı tarih :.../.../.....

Yanıtlayanın :

- a) Adı :.....
- b) İş ve statüsü :.....
- c) Eğitim derecesi :.....
- d) Medeni Hali :.....
- e) Cinsiyeti :.....
- f) Yaşı :.....
- g) Adresi :.....

1. Yaşadığınız konut türüne en uygun olan şıkkı işaretleyiniz?

Konut Türü	√ (Kira)	√ (Kendine Ait)
Apartman Dairesi		
Müstakil Tek Katlı Konut		
Müstakil Çok Katlı Konut		
Diğer		

2. Konutunuzun büyüklüğünü tabloya göre işaretleyiniz?

Konut Büyüklüğü (m ²)	√
100 altında	
100 üzeri	

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

3. Konutunuzun girmek için merdiven kullanıyor musunuz?

Merdiven	√
Kullanıyorum	
Kullanmıyorum	

4. Konutunuzda yaşamsal ihtiyaçlarınızı ne derece karşılaya biliyorsunuz uygun şıkları işaretleyiniz?

Bölümler	Fiziksel İhtiyaçlar	Zorluk Derecesi				
		Çok Kolay	Kolay	Zor	Çok Zor	İmkansız
		√	√	√	√	√
Mutfak	Yemek Pişirme					
	Yemek Yeme					
	Bulaşık Yıkama					
	Buzdolabından malzeme alma ve koyma					
Yatak odası	Uyuma					
	Makyaj yapımı					
	Elbise değiştirme					
Banyo	Yıkanma					
WC	Tuvalet İhtiyacı					
Salon	Oturma					
Çalışma Odası	Bilgisayar Kullanma					

5. Konutunuzda mobilyalardan hangilerini kullanabiliyorsunuz?

Mobilyalar	Kullanabiliyorum	Kullanamıyorum
	√	√
Yemek Masası		
Bilgisayar Masası		
Elbise Dolabı		
Mutfak Dolapları		
Tuvalet Masası		
Yatak		
Diğer		

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

6. Konutunuzda engellilere yönelik ne gibi adaptasyon çalışmaları yapılmıştır uygun şıkkı işaretleyiniz?

Mobilyalar	Var	Yok
	√	√
Yemek Masası		
Bilgisayar Masası		
Elbise Dolabı		
Mutfak Dolapları		
Tuvalet Masası		
Yatak		
Diğer		

7. Konutunuzda aşağıdaki kavramlardan sizin hareketlerinizi en fazla hangisi kısıtlamaktadır?

Kavramlar	√
Mobilya	
Zemin	
Kapı	
Pencere	
Merdiven	
Diğer	

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

2.Bölüm : Konut dış mekanlar

Bu bölümün amacı:

Türkiye’de engelli bireylerin konut dış mekanlarından kendilerine yönelik düzenlemelerden ve diğer konut sahipleri ile paylaşım alanlarından ne derecede memnun olduklarını belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

1. Ülkemizde inşa edilen engellilere yönelik konut çeşitlerinde, engellilere yönelik adaptasyonların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Adaptasyon	√
Yeterli	
Yetersiz	

2. Binanızda engelli bireylerin kullanımı için özel sistemler var mı?

Özel sistemler	√
Sensörlü Aydınlatma	
Asansör	
Konut giriş lambası	
Engelliler için yangın kaçış sistemi	
Engellilere göre priz düzenlemesi	
Koridor genişlikleri sizin kullanımınıza uygun mu	
Merdivenler	
Rampalar	
Giriş kapıları	
Pencereler	
Diğer	

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

3.Bölüm : Sosyal Faaliyetler

Bu bölümün amacı:

Türkiye’de engelli bireylerin ne derecede sosyal faaliyetleri yerine getirebildiklerini ve bu faaliyetleri yerine getirirken karşılaştıkları güçlükleri belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

1. Sosyal faaliyetlerinizi yerine getirirken ne kadar zorlanıyorsunuz?

Soysal Faaliyetler	Çok Kolay	Kolay	Zor	Çok Zor	İmkansız
	√	√	√	√	√
Sinema					
Tiyatro					
Toplu Taşıım					
Eğitim					
Konser					
İbadet					
İnternet Cafe					
Spor					
Alış-Veriş					
Piknik					
Postane					
Diğer					

2. Sosyal faaliyet yapmak istediğinizde hangi güçlüklerle karşılaştığınızı tablodan işaretleyiniz?

Karşılaşılan Güçlükler	√
Manevra Alanları	
Tuvalet ihtiyacını karşılama	
Engelli vatandaşlara yönelik koltuk düzenlemesi	
Salon içi merdiven düzenlemesi	
Engelli yangın çıkışı	
Gişelerden bilet alma	
Toplu Taşıım araçlarına inip-binmek	
Üst raflardan yararlanma	
Uygun yollar	
Diğer	

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

4.Bölüm : Devlet ve kurumları

Bu bölümün amacı:

Türkiye’de engelli bireyler için devletin ve konuyla ilgili kurumlarının görev ve sorumluluklarını belirlemeye, ne derece sorumluluklarını yerine getirip getirmediğine yönelik olarak hazırlanmıştır.

1. Türkiye’de engellilere yönelik çalışma yapan devlet kurumların dan hangileri çalışmaları ile sizin yaşantınızda etkilidir ?

Kurumlar	√
Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı	
Başbakanlık Engelliler Federasyonu	
Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	
Milli Prodüktivite (Verimlilik) Merkezi	
Yerel Yönetimler	
Sosyal Güvenlik Kurumları	
Diğer	

2. Türkiye’de engellilere yönelik faaliyetlerde sizce devletin rolü nelerdir?

Devletin Sorumlulukları	√
Kanun ve Yasa koymak	
Engellilerin Sosyal Rehabilitasyonlarına Yardımcı Olmak	
Engellilere İstihdam Sağlamak	
Engellilere Eğitim İmkânı Sağlamak	
Engellilerin Sosyal Hayata ve Kalkınma Sürecine Tam ve Etkin Katılması Konusunda Destek Sağlanması	
Engellilere Yönelik Konut İnşaatı	
Alış-Verişte Engelli Birey İndirimi Sağlamak	
Diğer	

EK-1 (Devam) Veri toplama aracı ve değerlendirme raporu

3. Yerel yönetimlerin engellilere yönelik faaliyetlerde rolü ne olmalıdır?

Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları		
Kaldırım Yüksekliği		
Kaldırım rampaları		
Yaya geçidi düzenlemeleri		
Kaldırımdaki levha düzenlemeleri		
Çöp Kutusu yüksekliği		
Diğer		

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ERDEM, Haldun Ender
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 07.04.1973 Malatya
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 323 02 63
 E-mail : herdemerdem@yahoo.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Hacettepe Üniversitesi / Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği	1996
Lise	Göynücek Lisesi	1990

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1996-1997	İnterdekor Ltd. Şti.	Proje sorumlusu
1998-2006	Mopaş A.Ş.	Üretim Müdürü

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Bilgisayar teknolojileri